

Ichthyologiae Biblicae pars prima, de ave selav / [Olof Rudbeck].

Contributors

Rudbeck, Olof, 1660-1740.

Publication/Creation

Upsala : J.H. Werner, 1705.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/h2q3bqjp>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.



Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

דמשק סמוט זאטליש

OLAVI RUDBECKII FILII
Med. Doct. & Anatom. atque Botan. Profess.
Ordinar. & Reg.

ICHTHYOLOGIÆ BIBLICÆ

PARS PRIMA,

De Ave

SEELAV,

Quæ,

Respondente
SAC. REG. M: TIS
Alumno

ANDREA BRODD Westro-G.
Med. Stud.

*Publico Eruditorum Examine
modeste subjicitur,*

In Auditorio Gustaviano Majori, horis
ante meridiem solitis.

Ad d. 3. Junii, An. MDCCCV.

UPSALIS,

Ex Officina JOHAN. HENR. WERNERI, *Regiæ
Academiæ Typographi.*



Märk Sinnbildren wäl! se hwad then Herren är/
Som Skiölden wunnit har/ och then med heder bär.

A dygde=fåltet blå står gylne kronan skön/
Men på thet gylne fålt en heders lager grön.

En waksam Trana här en waksam Herre wiser.

Tre Stiernor Siälens Ell/ som i förståndet lyser.

Twa röda Bielkar i thet Silfwer=fålte rent.

En Fast och Idug Man/ som Swerie wäl har ment:

Och ty tre Hielmar fått/ som trenne kronor kröna.

Then fierde ränner up på Lager=qwistar gröna.

Thes Wingar stiga högt. **T**hes Biin nog sötma få.

Thes Stiernor lysa widt. **T**hes Bielkar ofwan på.

Allt lämpar sig til **E**n/ then tvenne Ornar lyfta

Til himmeln äntlig up: thit alla dygder syfta.

Kongl. May:ck

Högstbetrodde Man/ Råd/ Stats- och
Cancellie = Råd / så och Secreterare af Staten/
samt Upsala Academie
Canceler/

Den Högwålborne Brefwe och Herre/

Bref **L** **A** **R** **S**
N **S** **R** **S** **R**.

Högwålborne Herr & hustru /

Hög-gunstigste Herre!

Wår Jag och drista mig et olårdt språk at drifa?
In för En Herre lård/ och Hufud för then hop/
Som nije Major födt / och wijsket bragt i rop.
Må the och skrifa lårdt/ som på Latin ej skrifa?

Gån fram och swaren nu I Engländer lärde!
I höge Tyskar/ och I qwickte Franske Mån!
I Italiener/ som alt skrifen daglig än /
På edert modersmål. Är thet af intet wårde?

Så döma gärna the/ som andra gärna döma /
Och i sit moders mål ej rätta måle nått;
Men uthaf Odins miöd mer dragg än sötma fått:
Och ty sit egit språk långt för än annat glöma.

Må Swänskan mera är ett olärddt språk på jorden /
Än Græska och Latin? Är helga språket sielf
Ej slågt med Swenskan och af samma språng och elf?
Fast Hebers språng äth Sör; men Habor's hit äth Norden.

Jag tror wårt Swenska språk kan gifwa samma nöje /
Som Græska och Latin: ja! äfen kallas lärddt /
Om lärde man ther i thet skrifa / som är wärddt.
En Tadler tadlar alt, af alt giör han sig löje.

Då Eder Excellenz hög-gunstigt täckes tyda /
Sielf mächtig lärda språk / en slät och ringa skrift /
Som wälment skrifit har / fast uthan skalde drift /
En Swensk / som gärna will thet Swenska språket pryda.

Men huru kommer jag så sent? som bland de främsta
Dock hug och tanka haft at först then åhran få /
Och se ert **Stora Namn** / o **Store CAROLER** / stå
För thetta ringa **Wärk** / som minst är bland the sänsta.

Jo! lyckan nekaf mig / så fort som andra komma:
Ty sedan Lapen / som mig kostat möda nog
Med mer i Sala brand / en ynkelig ända tog /
Så går mig som then ört / som för bär frugt än blomma.

Til Eder Excellenz jag sinnad war at bära /
Sist i förledne åhr / en rar och sällsynt Fisk /
Som kom i Ryskian min / när Sachs och Rys fick pist /
Och store Konung **CARL** han segra med stor åhra.

Men

Men sifom thenne fiff har fogle wingar stora/
Så lät han icke sig/ som andra fiffar/ ta.
Han flog uhr Ryffian up/ ther andra fiffna bra:
Ty war thet mähta när jag skulle then förlora.

Doel for jag efter fort/ och hölt thet för en heder/
At få en Fogel-Fiff: kom äntlig och, så widt/
At jag fick honom fast/ sen wi ha något stridt/
Och lägger honom här för Edra fötter neder.

En ganska ringa stänck! ja mera rar än wacker/
Om then ej nämnas * fått af Eder Excellenz/
Som är hos Konung CARL then Store/ och allstanz
Wäl känd för goda Råd/ och drift i höga sater.

* se pag. 120

At alle med en mun all förmån Er til ägna/
Som DENSTJERNNA haft/ hwars namn lär aldrig dö.
Then Store MAZARIN och sluge RICHELIEU
The lefwa uthi Ehr/ war Musers Ro och Fagna!

Ty som Er Excellenz hos CARL then Elfte warit
En trogen ALB wist/ som fölgde MOSEN tätt/
Och sedan JOSUAH wäl tiente på alt sätt:
Så har then Tolfte och Ert witra Wet er-farit.

Som lik et LEION ungt går fram och ej tillbaka/
Fast än han Ulf och Björn emot sig såge gå.
Ja! Drafar/ Buflar och the Elephanter grå
The fly/ så snart the se then HJELTEN uthan maka.

Then Himmeln hagne städz/ och gifwe långlig styrka/
All lycka/ seger och ther på en önskelig frid.
Så at vårt Swia Land må länge glädias wid
Sin dyre Konung CARL; och GUD sin GUD rätt dyrka.

Thet

Thet önskar jag/ som här på Helicon har blifvit
En Allof Alfes Son. Jag önskar än en gång
Wår Store **QVÄL** få se/ och mötan med then säng:
Lef Store **QVÄL** å **PAN**/ som oss Carl Pœan gifit ;

Men hwarest föres jag af Echo som här gifwes ?
Och hindrar **PÆAN** wår nu längre än jag bör:
Ty lef! lef **PÆAN** säll! war gunstig nu som för:
I Eder höga Hågn tag mig och hwad här skrifwes.

Eders Hög-grefl. Excellencez

Ödmjukeste Dienare
Olof Rudbeck Sonen.



A. Ω.



Misisse me falcem in alienam messem, iis fortassis videbor, qui argumentum hoc plane philologicum adeoque a muneris, quod gero, ratione distinctum & alienum esse putant. Non autem dubito, quin sententiam, primo intuitu a vero non plane ab similem, mutant, ut primum gravissimas meas audierint causas, quibus motus succisivas horas hujusmodi lucubratiunculis hoc inprimis tempore delegaverim. Quas nunc recenserem, nisi constitutum mihi esset commodiusque visum, alia occasione, DEO favente, id persequi. In praesenti monuisse sufficiat, non existimandum esse hujus materiae tractationem, spartae, qua per DEI gratiam fungor, nullatenus convenire. Profecto ad neminem magis hoc negotium spectare videri debet. Namque de *Selava* dicere & inquirere coturnixne sit, an locusta, vel alius generis avis, deque natura porro & indole ejus copiosius atque enucleatius disserere, tam mearum est partium, quam herbarum rationem tradere atque explicare. Quod cum extra omnem controversiae aleam positum sit, supervacaneum ducō excusationis loco plures heic adferre rationes, cum in re tam clara unica haec abunde sufficiat. Verum, quo successu tam significationem vocabuli τῆ *Selav*, quam veram naturam & indolem ejus explicaverim, eruditorum judicio relinquendum esse existimo, quorum

rum æquanimitem ut mihi conciliem eò magis necesse est, quò certius prævideo, futuros non paucos, qui sententiam meam plane novam & erudito orbi hæctenus inauditam, ceu vanam & temerariam, rationibus haud subductis, pro more suo exhibendo, atro, ut dicitur, notabunt carbone.

§. II.

Communis ferme sententia fuit vocabulum Hebræum *שֵׁלַב* *Selav*, cujus mentio fit Exod. 16: 13. Num. 11: 31. Coturnicem significare. Primus vero exstitit Jobus Ludolfus, vir muneris dignitate non minus quam eruditione inter proceres reipublicæ literariæ summus, qui novam hujus vocis significationem commentus est. Argumenta, quibus motus receptam destituit opinionem adducta in commentario ad historiam suam Æthiopicam breviter recensuit in parte dissertationis secunda de LOCUSTIS ISRAELITARUM IN DESERTO. Unde apparet eum accipere vocem *שֵׁלַב* *Selav* de Locustis mundis, esui idoneis & sapore gratis. Rationes ad ejus mentem sunt in promptu. Existimat primum a posteriori investigandam esse genuinam vocis significationem, hoc est, a descriptione rei propositæ, ejusque natura, ex sensu atque totius historiæ contextu: idque hanc ob causam, cum suspicetur in captivitate Babylonica deperditam esse veram hujus significationem. Id enim arguere tam quod vetustissimi S. Scripturæ interpretes, LXX videlicet Seniores & Chaldæus Paraphrastes diversimode hanc vocem interpretentur: quam maximè quod ceteri orientales interpretes Chaldæus, Syrus & Arabs eandem inexpositam relinquunt: denique quod neque hodierni Judæi inter se conveniant quis & qualis avis *Selav* fuerit.

§. III.

Porro occurrit objectioni, non sibi religioni esse, spreta notione atque significatione vocabuli alicujus S. Scripturæ explanationi incommoda & inepta novam inauditamque eruditus tradere, quamvis ea in re dissensus fiat a tota ecclesia Judaica & Christiana & ab omnibus S. S. versionibus. Namque decere hoc virum doctum & cordatum, exigentibus sic circumstantiis: Esse enim innumera vocabula Hebraica animalium, plan.

plantarum, metallorum, gemmarum &c. post captivitatem ipsis Jūdæis ignota, idque fatentibus Maimonide & R. Salomone, quorum vera significatio ex posteriore, a viris multiplici eruditione ac ingenii perspicacitate instructis eruenda est: probari insuper hunc morem summis gravissimisque Theologis, qui neglecta communi sententia minime sibi religioni ducunt glossemata, ad fidem moresque non spectantia e tenebris eruere, & textui naturæque rerum convenientius exponere: Ultimò denique confirmari exemplo Bezae & Deodati, & qui primo nominandus loco fuit, Bocharti; quorum illi Leviathanem per balænam, hic Behemoth per Hippopotamum, dissentientibus omnibus in universum Doctoribus tam Judæorum quam Christianorum, explicarunt. Hinc colligi facile posse digressionem heic loci non absque judicio factam esse; præterquam quod aliæ hujus adferri possunt rationes, quæ non parum momenti ponderisque habere videri poterunt. Utpropterea, quod Josephus in antiquitatibus Judaicis primus, ortygometræ significatione rejecta, contra mentem antiquiorum Judæorum interpretum, nec non auctoris libri Sapientiæ & Philonis, *Selav* per Coturnicem explicuerit, adstipulante Ecclesia Latina in vulgata sua, quam vernaculæ pleræque in Europa secutæ sunt. Proinde cum verus hic non reperiatur consensus, neque sibi vitio vertendum esse, quod in tanto sententiarum divortio, quod naturæ rei & textui convenientissimum videtur, proferre conatus fuerit. Hoc idem insuper svadere totam de Selavis historiam, quæ tota quanta est, miraculis statuenda est plenissima, nisi de locustis explicata fuerit. Ad Coturnices enim eò minus adplicari posse, cum certum sit in nullas quadrare aves, ut tam inæstimabili numero dentur: ut sesquicubiti & quod excurrit, altitudine cumulatae vivant, cum ne pedis quidem possint; præterquam quod nova statuenda sit creatio, interque colligendum miraculosa multiplicatio, quæ omnia heic locum non habent.

§. IV.

Neque novæ huic sententiæ obstare arbitratur Scripturæ dicta, quæ pro communi sententia adferri solent. Quorum

primum est Num. XI. v. 4. 10. 13. 18; unde infertur Locustis locum non esse, cum Israelitæ carnem a Deo petierint, vel potius sibi a Mose aut undecunque dari non sine fletu desiderarint. Respondet, tanto minus valere hanc consequentiam, quanto certius est dictis versibus nullam contineri carnis petitionem sed desiderium idque vagum & extraordinarium. Verba enim versus 4. *מי יאכלנו בשר* *quis cibabit nos carne?* esse verba desperantium, adeoque ex genio lingvæ Hebraicæ in absolutam resolvenda negationem: quemadmodum talis ἐρώτησις aliæque in Scripturis S. passim obviæ æquipollent, ut loquuntur Logici, simplici neganti. E. g. Ps. 113. 5. *מי כיהוה אלוהנו* *quis est sicut Jehovah Deus noster?* id est nemo prorsus. Conf. Es. 53. 8. Hebr. 1. 5. & alia pluscula: pariter *מי יאכלנו בשר* *quis cibabit nos carne?* nemo prorsus; adeoque hanc esse summam querelarum, cum in Ægypto ederint pisces gratis: cucumeres, pepones &c. jam vero nil nisi vilem Mannam accipiant, hinc corpora eorum exsucca reddi & emaciata, cum nemo existat in deserto, qui carnem suppeditare possit. Nec aliquò valere censet ea, quæ regeruntur: nimirum petitionem carnis omnino esse, quæ quamvis non explicite ex allegatis versibus habetur, implicite tamen v. 18. eam contineri, atque colligi tam ex responso Dei ad populum Dei dato Mose v. 18. ex verbis: *parate vos in crastinum ut comedatis carnem* &c. quam ex postulato Mosis: *da nobis carnem ut comedamus*. Respondet verò, *συτάραξαι* textus evincere tendisse populum in contemptum Dei, adeoque Deum ira accensum populo contumaci, tametsi non rogatum, ostendere voluisse potentiam suam non esse imminutam, ideoq; iussisse ut pararent se ad manducandum carnem, quam sibi in deserto dari non posse putaverant. Exinde constare facile posse, Deum deprecantis populi querimonias pro petitione non exponere. Quod ad verba Mosis adinet, notandum esse, neque eum querelam populi pro æqua petitione habuisse, quandoquidem conquestionem ejus non pro more suo, cum intercessione aliqua, ad Deum tulit, sed lamenta tantum ejus refert, suamque simul in Deum diffidentiam prodit.

§. V.

Porro iis, qui petitionem carnis propugnant, argumentanturque ex v. 13. 21. & 22. carnem quoque Israelitarum nomine petiisse Mosen, dum cum Deo expostularet, parata est responsio. Nimirum expostulasse Mosen cum Deo de munere nimis oneroso, ad quod levandum, Deus septuaginta Seniores tanquam regiminis ministros adjunxit. Itaque accurate tenendum esse, hanc principalem fuisse querelam: ex incidenti autem injectam esse mentionem carnis, ejusdemque non defectus, sed quantitatis. Neque demonstrari posse petitionem implicite contineri verbis v. 13. quatenus populi postulatum de carne danda Deo proponit Moses. Nam præterquam quod ex indubiis hypothesibus vagæ exsurgunt illationes & probationes, etiam sciendum est lamenta populi & questus recensuisse Mosen, non ut postulatum, sed ut seditiosa verba tanquam sui tormentum, ut exinde gravitate oneris eò clarius ostensa, Deum fortioribus argumentis ad illud levandum perduceret.

§. VI.

Argumentis, quæ pro petitione carnis stabilienda, a Communissimæ sententiæ patronis adferri solent, refutatis, per se cadere reliqua omnia, de quantitate carnis censet autor supra laudatus. Utpote primo, quod ex v. 4. 5. & 18. colligitur petiisse populum carnem, qualem in Ægypto habuerant. Respondetur dictis locis concupiscentiæ carnis generalem fieri mentionem, qualitatis nullam. Secundo, quod ex v. 18. adstruitur datam etiam illis fuisse talem a Deo, hoc frustra adferitur, cum dicto loco de qualitate dicatur nihil. Caro promittebatur ipsis, sed ut talem acciperent, qualem postulabant, ad id non obligabatur Deus. Profecto in pœnam concupiscentiæ documentumque omnipotentia qualemcunque carnem esu licet ingratisimam, in furore suo dare poterat, modo carni quodammodo similis esset, quemadmodum cum promitteret panem, analogum panis, quod fuit Manna dedisse legitur. Nec aliquid firmitatis habet argumentum quod ex v. 23. pro qualitate carnis demonstranda adfertur, cum totus ille

agat de quantitate, ut ex toto contextu evidentissime com-
paret.

§. VII.

Accedendum nunc est ad id, quod maxime & vehemen-
tissime sententiam novam impugnat, Petitur illud argumen-
tum ex Ps. 78: 27. ubi verba ita se habent: **וימטר עליהם כעפר**
ויםר עליהם עוף כנה; *quum depluisset super eos carnem tan-*
quam pulverem & sicut arenam marinam, volucres alatas. Hinc in-
fertur hanc carnem fuisse cujusdam volatilis & quidem **עוף כנה**
i. e. volucris alatae ex earum genere quae **עוף** seu vo-
latilia dicuntur, & a **שרץ עוף** reptilibus volucris distingvun-
tur Lev. 11. v. 13. 20. & Deut. 14. v. 19. coll. Quod eò ac-
curatius expendendum venit, cum totius fere controversiae
cardo hoc in momento videatur verti. Namque si statuitur
esse carnem cujusdam volatilis, **עוף** ita dicta & a reptilibus
volucris distincta, explicationi de Locustis nullatenus esse
locum evidentissime inde consequitur. Itaque uti pro cer-
to habendum est, extra omnem controversiae aleam positum
esse, fuisse carnem **עוף כנה** s. volucris alatae, ita juxta accurate
tenendum, vocabula haec explicanda esse per Synechdochen
generis pro specie, adeoque sub **עוף כנה** comprehendi tam aves
quam insecta volatilia. Hoc vel inde maxime patere, quod
demonstrari possit **עוף** etiam absolute positum esse genus avi-
bus & insectis commune: deinde quoque neminem de eo am-
bigere, quin insectis quibusdam sint alae: cuique accedit aves
proprie dictas apud Hebraeos denotari vocabulo **צפור** non au-
tem **עוף כנה**. Quod cum ita sit, manifestum est dicta loca
communi non magis patrocinari sententiae quam novae. Essent
quidem haec singula ad oculum demonstranda, sed cum lo-
corum Scripturae Sacrae collatio foret satis ptolixa, remitten-
dum arbitror benivolum Lectorem ad commentarium auctoris
laudati, ubi singula miro quodam ingenii acumine confert &
examinat. Ubi videri eodem negotio potest, quomodo qua-
si ad liquidum demonstrat, quod sub **עוף כנה** in prima creatio-
ne comprehendantur insecta, nec non, quod in illa animalium
in arcam Noachi introductione, sub volucris caeli etiam inse-

insecta intelligantur. In eorum gratiam, quibus non adeo pronum est, ex ipso autore hæc percipere, subjungam super hoc negotium judicia præcellentium duorum Rabbiorum. Sunt illi R. Samuel Francofurtensis, sacerdos ex urbe Schotten & R. Simeon Jacobi F. Hierosolymitanus a popularibus suis in Europam missus. Hi a Domino consiliario &c. Ludolfo interrogati, ad quæstiones ejus Hebraice, subscripto nomine, respondent, quorum summa ferme hæc est.

Quæritur primo: ubi Moses in creatione mentionem fecerit insectorum volatilium? Respondent eorum factam esse mentionem cum dicit: Et omne volucre alæ secundum speciem suam. Quia vox עוף *volucre*, denotat omne id, quod volat: vocabulum כנף *ala* autem, omne quod habet alas.

Quæritur secundo: Num dici possint insecta volucra comprehendendi sub voce רמש *reptile*? Respondent negando: quia vox רמש est a רמס quod significat calcare & ambulare, indicatque quicquid semper graditur super terra, & non volat, ne semel quidem in aere.

Quæritur tertio: ubi mentio facta sit insectorum volatilium in ingressu in arcam? Respondent comprehensa esse illa his verbis: & omne volucre secundum speciem suam: hoc enim comprehendit omne quod volat. Species autem duæ continentur his verbis: כל צפור, כל כנף *omnis avis, omne volucre*; quia vox צפור denotat aves, quibus sunt plumæ: כנף autem volatilia, quæ pennas non habent, sed tantum alas.

§. VIII.

Ex iis quæ allata sunt constare arbitror, quæ sit, quantique habenda viri illustris de vera טרם *Selav* significatione, erudita digressio. Fateor vulgatam de Coturnicibus sententiam firmissimis ab eo concussam videri rationibus, adeoque munitam stabilitamque recentissimam ejus, ut in eam facile concessissem, nisi in accuratiori disquisitionis ejus perlectione occurrissent aliqua, quæ in nonnullis discessum a viro Maximo svaderent. Quæ luci publicæ non committerem, nisi eo ipso, viro nobilissimo me gratificaturum scirem, qui dissentientibus non modo non succenset, sed etiam, si vera invenisse videantur, eosdem

dem suo calculo exornare & favore complecti solet. Idque eò certius mihi persuasum habeo, cum profiteatur alicubi ipsemet, se lubentissime in eorum esse ære, qui objectiones magni parvique momenti, in unum colligere, eique expendendas mittere non gravantur. Proinde dum novam diversamque ab omnibus in universum eruditis comminiscor sententiam, eamq; firmissimis adstruo argumentis, a priori non minus quam a posteriori petitis, id inprimis ago, ut morem geram virorum summo. Utar autem data ab eo monendi licentia quam modestissime, veritatem indagandi literasque sacras illustrandi studio unice ductus.

§. IX.

Locus maxime insignis de Selavis agens comparet *Num: XI. v. 31.* qui ita sese habet:

Text. Hebr. ורוח נסע מאת יהוה ויגז שלוים מן הים וישש על המחנה כדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה וכאמתים על פני הארץ.

Targum Onkelos. ורחא נטל מן קדם יהוה ואפרח שליו מן ימא ירמא על משריתא כמהלך יומא לכא וכמהלך יומא לכא סחור סחור למשריתא. וכרום תרתין אסין על אפי ארעא

Targum Jonath. Ben Uziel. ורוחא דעלעולא נפקת ונטלת ברוגוזא מן קדם יהוה ובעא למשטפירא לעלמא אילולי זכותא דמשה ואהרן ונתב בימא רבא ואפרח שליר מן ימא רבא ושרא על דין דועיר במשריתא כמהלך יומא לציפונא וכמהלך יומא לדרומא וכרום תרתין אסין דזורה פרח על אנפי ארעא והוו מהלכין בהון עד פרתהון מטול דלא ילעון בזמן סכנשהון יתהון

Chald. Paraphr. translata: Ventus autem egressus est a facie Domini & volare fecit coturnices de mari, & projecit eas juxta castra, itinere unius diei hinc & itinere unius diei illic per circuitum castrorum, & quasi altitudine duorum cubitorum super faciem terræ.

Versio Targ. Jonath. Ben Uziel. Ventus autem tempestuosus exiens, & a Deo cum yehementia quadam immissus uni-

universum submergere voluit mundum, nisi meritum Moſis & Aharonis interveniſſet. Hic inſedit mare magnum & volare fecit coturnices de mari magno, ibique commoratus eſt, ut eas in caſtra projiceret, itinere unius diei verſus ſeptentrionem, & itinere unius diei verſus austrum, profuditque eas quaſi altitudine duorum cubitorum ſuper faciem terræ, fecitq; ut pertigerint ad ambulantium umbilicum, ne eas colligendo fatigaretur.

Caſtalion. Profectus à Jova ventus, coturnices *ex* mari correptas in caſtra diſperſit, quæ undique circum caſtra unius fere diei itinere circiter duos cubitos ſuper terra eſſent.

Syriac. Et ventus profectus eſt a conſpectu Domini, & educens coturnices *è* mari, projecit *ſuper* caſtra, itinere diei hinc & itinere diei illinc circum caſtra, & fere duobus cubitis ſuper faciem terræ.

Arab. Flavuit ventus de conſpectu Dei, tranſtulitque coturnices *è* mari & projecit eos *ſuper* caſtra, itinere unius diei ſic dextrorſum & ſiniſtrorſum circa illa, & *elevabantur a terra* quaſi duobus cubitis.

Verſio Ariæ Montant: interl. Et ventus profectus eſt a Domino, & abripuit coturnices *è* mari, & dimiſit *ſuper* caſtrametationem circiter via diei huc, & circiter via diei illuc, circuitus caſtrametationis: & fere duobus cubitis ſuper facies terræ.

Samar. Tum ſpiritus profectus eſt a Domino, & tranſtulit coturnicem *à* mari, diffuditque *in* caſtra, velut itinere diei hinc, & velut itinere diei illinc circum caſtra, & velut duos cubitos ſuper faciem terræ.

LXX. καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε ἀπὸ κυρίου, καὶ ἐξεπέρασεν ὀρνυγομήτραν ἀπὸ τῆν θαλάσσην, ἔπέβαλεν ἄπὸ τῆς παρεμβολῆς, ὁδὸν ἡμέρας ἐντεῦθεν, καὶ ὁδὸν ἡμέρας ἐντεῦθεν, κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς ὡσπεὶ δίπληξ ἀπὸ τῆς γῆς.

Interp. ex Græc. LXX. Et ſpiritus exiit à Domino, & tranſire fecit coturnicem *à* mari: & iramiſit *in* caſtra, viam diei hinc, & viam diei hinc in circuitu caſtrorum quaſi *bicubitum a terra*.

Tremell. Tum ventus profectus à Jehova abripuit coturnices *à* mari; & diſſevit *ad* caſtra, quaſi itinere unius diei

hinc & quasi itinere unius diei illinc circa castra: idque ad duos cubitos in superficie terræ.

Seb. Schmid. Ventus profectus est a cum Jehovah, & abripuit coturnices à mari, demisitque *super* castra, instar itineris diei hinc, & instar itineris diei illinc, circa castra, & instar duarum ulnarum super faciebus terræ.

Ital. Deodat. Ed un vento si levò mosso d' al signore, e trasporto d' elle quaglie di *verso* l' mare, e le gittò in sul campo, d' intorno ad una giornata di camino di qua, ed una giornata di camino di là, intorno al campo: e n' era l' altezza presso che di due cubiti *in su* la faccia della terra.

Hispan. Cypriani de Valera. Y falió un viento de Jehova, y truxo codorn zes *de la* mar, y dexólas sobre & real un dia de camino de la una parte, y otro dia de camino de la otra en derredor del campo, y casi dos cobdos sobre la haz de la tierra.

Gallic. Adonc issit un vent du Seigneur, enlevant des cailles *de la* mer, & les fit descendre *au* camp, le chemin d' une journée çà & là à l' entour de l' ost: & voloient *en l' air* à la hauteur de deux coudées sur la terre.

Anglic. And there wenth forth a wind from the Lord, and brought quails *from* the sea, and let them fall *by* the camp, as et were a dayes journey on this side, and as it were a dayes journey on the other side: round about the camp, and as it were two cubits high upon the face of the earth.

Island. Þa gieck ut vindr fra Drottni, oc liet vacktela koma *af* sionum, oc dreifde theim *yfer* Herbudernar, umhuerfes, so wiidt sem dagleid være, their *flugu* tveggia *alna* þett *yfer* jordunne.

Svet. Då kom ett väder uth ifrå Herranom/ och lät komma åferhöns *ifrå* hafvet/ och förströdde them *öfver* lågret/ **två** **alnar högt up ifrå** jordene.

Dan. Da foer der it wær ud fra Herren, oc lod vacterler komme *fra* hafvit, oc strödde dem *offver* leyren, her en dagreyse langt, der en dagreyse langt, trint omkring leyren, to alne *höyt* *offver* jorden.

Belg. Doe voer een windt uyt van den Heere, ende raepte quackelen *van* der zee: ende stroydese *by* het legher,

ontrent eene daghreyse herwaert, ende ontrent ene dagreyse derwaert, ront om het leger: ende waren ontrent twee ellen boven de aerde.

Germ. Da fuhr aus der Wind von dem Herrn / und ließ Wachteln kommen vom Meer / und streuet sie über das Lager / hie eine Tagreise lang / da eine Tagreise lang / umb das Lager her / zwo Ellen hoch über der Erden.

Finn. Niin tuli tuuli Herralda, ja andoi tulla peldocan mereldæ, ja hajotti ne leiriin, tääläpäin päiwäcunnan matcan pituudelle, ja sieläpäin päiwäcunnan matcan pituudelle leirin ymbärins, liki catha kynärätä corckialle maan päälle.

Lett. Tad zehlās weens wehish no ta Kunga, un at wedde paipales no juhuras, un kaisija tahs pabr to lehgeri, schein weenu deenas-gahjumu, un tur weenu deenas-gahjumu, wifapkahrt to lehgeri, un tahs tik ne bija diwi ohlektis augstuma pa se nmeswirfu.

Hieron. Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & dimisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum, per circuitum, volabantque in aëre duobus cubitis altitudine super terram.

Polon. A zátym wyszedł wiátr od Páná, á wypłoszywszy z morzá przepiórki, przypędził do namiotów, y rospuścił tak daleko wszedy okolo obozu, jako ná ieden dzienchodu, á latá by nud ziemia jakoby ná dwu lokiet.

Germ. Lyra. Doch een wind uthgande van deme Herren (van siner macht uppewecket) was thonemende auer de mere (uth Arabien) de Raphonre brochte he dar, un de lede se in de telde auer deme weghe. alze me in eneme daghe auerghan mach van allenhaluen der telde umme langheer un vloghen in der lucht twe elen hoch van der erden.

MSC. paraphr. Goth. quæ A:o Dn. M. D. XXVI. per monacham quandam monasterii Nadindahl dicti, ex vetustis pergamenis descripta legitur, nobiscum nuperrimè communicata benevolâ operâ honoratissimi collegæ nostri, & qui summa cum laude in Lycaeo hoc docet, Professoris D. Laurentii Roberg:

Sidan font wäder afhafwino / oc förde in a landie

sva marga flygande fuglar / at the huldo ena dagzledh a
landeno/ oc flugo rwegge alnar högt fran jordine.

§. X.

Singulas has, quas recensui, versiones inter se differre, adeoque diversimode textum sacrum reddere, nemini ne quidem subobscurum esse potest, qui vel leviter harum linguarum notitia est imbutus. Neque procul mihi arcessendæ sunt rationes quibus inducor & τὸν LXX versionem, quæ vocabulum *Selav* per ortygommetram transfert, & Josephi, Hieronymi ceterorumq; , qui coturnicem malunt, vel phasianum, & Ludolfi, qui discessu ab omnibus facto, adeoque novæ sententiæ auctor, Locustam substituit, salva cujuslibet auctoritate, deserere, aliamque textui & naturæ rei convenientiorem suppeditare. Est autem illa, ut *Selav* piscem denotet. Ne autem speciosa videatur magis hæc digressio quam vera & solida: neve alicui appareat distorta à textu sacro & aliena, ipsa vocabula Ebræa, cum lingua nostra Hyperborea, mihi hoc in negotio maximum præbitura præsidium, accuratè coincidere, ex allegata versione nostra ad oculum demonstrabo: Habet vero illa se-
se hunc in modum.

Þraek unþog me uth Jævæ/ v kaz sualim min ha jeim/
v tosk al heimkyne hui dærk jum hie/ v hui dærk jum hie/
sviveth heimkyne/ v hui ampim hal bani ha earþ.

Hanc quam à veteri hyperborea lingua collectam exhibemus versionem, clarissimis argumentis adserere & vindicare non gravabimur. Primum Num. XI. v. 31. vocabulum Ebræum est וַיָּוֶהוּ & *ventus*, ex particula copulativa וַי & nomine ווהוּ compositum. Quis non illico videt, Runicum nostrum ᚱᚱ ablato fulcro punctis hic notato, Ebræorum וַי ab omni parte referre, quod ejusdem cum eorum וַי atque Latinorum &, significationis est. in pronunciatione verò fere coincidit cum O vel o græc. sive v vel a Svet. in quem finem conferatur pag. 134 Zamolx. Consultissimi nostri Prof. Caroli Lundii, ubi hæc comparent verba:

Når Tráttondags Ny i fylla fahr /

å Disa Ting i Upsalom star.

Nec infrequens est, apud Gothos, Anglo-Saxones, Germanos

nos &c. pro ug/ og/ und/ u & a scribi. Confirmat hoc eruditissimus Olaus Wormius qui in monumentis suis Danicis libro quarto p. 241. ita loquitur: *Ein Dolffs han henti stin densi a sati est sadur a modor tuona. hoc est: Dolfi filius lapidem hunc asportavit & posuit patri ac matri suæ conjunctim.* Sic cum u pro ug Runis nostris usurpatum fuisse suspicarer, idemque mihi propter paucitatem lapidum Runicorum jam editorum non liquido constaret, nobilissimum Dominum Peringschöldium, ut in hanc rem diligentius inquireret, nuperrimè officiosè rogavi, qui pro illa, quæ est in his literis, notitiâ accuratâ & plane singulari, ad confirmandam meam sententiam, plurimas à se observatas esse inscriptiones runicas adfirmavit, quarum unam (quam memoriter mihi statim recitavit) heic sisto: *Gud hialbi sial hans v Guds mudir*, i. e. Deus servet animam ejus, & Dei mater. Quod Germani quoque pro und v scribere solent, fusè testatur *Spaten* in Dictionario suo Germanico *Teutscher Sprach-Schatz* dicto p. m. 2385. und conj. copulativa &, ac, atque, etiam, junctim, una cum, nec non, itemq;, etiam per signa u, u/ i/ w/ scribitur; quod in *Bibl. Isl.* per Z, sed in *Francisci Junii Ulfila Anglo-Saxonibus*, locis ferme innumeris per i exprimitur. Quæ scriptio Ebræorum i est maximè affinis. His respondent i *Chaldæor. Syror. Arab. Turcar. va Chinenf. sive Annamit. ja item & jab. Ulfil. ja & e Island. ja Lapon. & Finnon. y Bohem. j & y Polon. Muschovit. Hispanor. i Cyrillor. Croat. ia Malaic. heu Lusit. e Itolor. u Carniolan. que Latin. &c.* quò referri quodammodo potest & *ouy Gallorum.* Sed harum lingvarum omnium ulterior collatio, quam heic lucrandi temporis causa mitto, in isto instituenda erit opere, quod hisce lucubrationibus ex professo destinavi.

𐀓𐀓 *ventus*, Raek, rok & Rakin Gudm. in *Andr. Goth.* explicatur per ventum fortem, qualis borealis est, quiq; nubes propellere & serenum solet inducere cœlum, roka ibid. procella, tempestas horrida. *Uræka id. V. Lex.* unde *orcan*, tempestas horrenda. A verbo *raecha, ruka, raka*, pellere, propellere, agitare, movere, trudere, quaterere, & quidem vi atque impetu. *DI. S. c. 36.* Unde *rak* præteritum *Isl. Bibl.* propulit, efflavit:

sis nunc reliquis, יהוה penitus in presenti considerabimus: quippe quod ad propositum nostrum maximè spectat. Huic, inter essentialia, quæ tria statuunt, יהוה יהוה יהוה primum, adsignant locum, utpote quod non sine profundissima animi reverentia cogitari debeat, summum illud tremendumque Numen ab æterna ipsius & independenti denominans existentia. Ad quam insuper exprimendam varia sortitur nomina. Dicitur enim primo שם העצם vel שם ההווה *nomen substantiæ vel essentialiæ καὶ ἕξεν*, ab היה vel הוה *esse, existere*, deducto vocabulo, & adjecto *Jod formativo nominum propriorum*. Unde יהוה est ens existens a se ipso ab æterno in æternum, aliisque omnibus esse largiens. Hinc R. Berachiel שם העצם vult expositum per ipsam substantiam. Ita habent sese verba ejus: *Vocerunt nomen Tetragrammaton שם העצם h. e. שם שהוא עצם Nomen quod est ipsa substantia.* Quo respectu minus ipsi probatur explicatio R. Mosis Maimonidis in lib. More, utpote explicacioni sapientum h. e. Rabbinorum seu adversa, seu minus congrua, quâ שם העצם exponendum adserit per שם המורה עצמותי h. e. *Nomen docens essentialiam Dei.* Adhæc observari meretur, יהוה omnium trium temporum characteres & differentias exprimere, *Jod* videlicet ab initio, *Futurum*, *Vau* in medio, *Participium* & *tempus presens*, *He*, in fine cum *Kametz* subscripto, *Pretieritum*, ut adeo non plane videatur a vero abesse Cabbalistarum ad Exod. c. 3. Exegesis, quâ statuitur Deum v. 14. & 15. nomina יהוה & אהיה usurpasse & Mosi revelasse, quod ex illis componantur ista tria, היה *Fui*, הוה *Sum*, & אהיה *Ero*. Neque injucundum erit videre quomodo τὸ אהיה EHIEH in Schemoth Rabba explicatum sit per אני שהיתי ואני הוא אנשי ואני הוא לעתיד לבוא. *Ego fui, & ego sum nunc, & ego sum venturus.* Cum hac paraphrasi conferri merentur egregia illa, quæ habet Edda Island. in voluspá, utpote quæ non multum discrepant. Recensentur ibi *Parce* vitæ humanæ dispensatrices juxta locum Hesiodi in Theog. v. 217.

καὶ μόρας καὶ κῆρας ἐγείνατο νηλεοπόνως,
 κλωθῶ τε, λάχσιν τε, καὶ Ἀτρωπον αἶτε βροτοῖσι
 γεινομένοιτι διδάσιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.

*Et fatales Deas, & Parcas genuit immites,
Clothoque, Lachesisque & Atropon: quæ mortalibus
Nascentibus dant habendum bonumque malumque.*

Verba Eddæ comparent in Voluspæ v. 20.

Thadan koma Meyar/ margs vitande/
Thriar ur theim se/ er und tholle stendur/
Urd hietu eina/ adra werdande/
Staru á Skilde/ Skuld eua thridiu.

Quæ ex versione Olai Stephani sonant:

*Inde emergunt virgines multiscia,
Tres ex isto mari quod cauduci subest
Urd unam nominarunt, aliam Verdandi,
Inciderunt Skidia tertiam Skuld dictam.*

Nomina harum Nympharum exponit Gudmund Andreae Isl. in suis super versus Sibyllinos notis hoc modo: Urd *praeterita*, Verdande *presens*, Skuld *futura*.

Deinde vocatur שם המיוחד nomen proprium; quia soli Deo competit juxta illud Esaia 42. אני יהוה חוא שמי וכבודי לאחר. וארא אל אברהם אל. Conf. Exod. VI. 3. לא אתן ותהלת לפסלים. Proprietates insuper, quæ sunt nominum priorum, quas quoque refert Jehova, demonstrant esse illud nomen proprium. Nam 1. non assumit ה היריעה HE DEMONSTRATIVUM ab initio. 2. Non recipit affixa pronomina. 3. Non admittit formam constructam, & 4. non declinatur neque flectitur ex numero singulari in pluralem.

Tertio vocatur שם המפורש Schém Hammephórasch, secundum sententiam plerorumque, *Nomen explicatum & expositum*, quia eo divina essentia proprie exprimitur, & Deus Mosi, adeoque per eum Israelitis, eo suam essentiam expresse- rit; quamvis alii ament שם המפורש dici, quasi *nomen separatum & segregatum*, quod plane ab aliis Dei nominibus sit distinctum, solique Deo tanquam primæ causæ & Enti Entium proprium.

Quarto vocatur שם בן ארבע אותיות שם של ארבע אותיות seu *Nomen filius quatuor literarum*: quia qua-

quatuor constat literis, diciturque eandem ob causam Græcis τελεγεγραμματος.

Hæc sunt majoris momenti, quæ de sanctissimo nomine JEHOVA, quod ad ipsam etymologiam adtinet, tradunt Judæi. Taceo illa, quibus honoris vel reverentiæ gratia idem exprimere solent, vocatur enim שם הנכבד והנורא *nomen gloriosum & terribile*. Deut. 28. v. 52. שם השם *Nomen illud*, per Synecdochen. Levit. XXVI. 11. cum in aliorum sententiis referendis mihi non liceat esse prolixo.

Quamvis autem hæc Judæorum sententia satis bona est, & rationibus haut è trivio petitis suffulta; mihi tamen per omnia non sufficit. Namque היה literam mediam habet *Jod*. יהוה autem *Vau*. Porro in היה & הוה deficit *Jod* initiale, in quo quanta vis ac emphasis sit, ex sequentibus demonstrabitur. Ergo de literæ *jod* indole paucis differendū est. Id observo, quod *jod* principium & fundamentum sit totius Alphabeti tam Ebraici quam Runici. Ut enim Hebræi veram scribendi τὴ *Jod* rationem nescientes, commode & ornate nullam pingere & exarare possunt literam, ita idem quoque hac neglectâ in lingua nostra Runica obtinet. Nec dubito quin hæc plus involvat, quam vulgò putatur. Notari in primis poterit, Hyperboreis literam *I* sive *IS*, quæ teste Clariss. Verelio Runogr. Scand. c. 7. *omnium simplicissima est Runa*, fustem sive baculum cui innitimur, exprimere: nec dispar erit ratio, adplicatione ad alphabeti literas Runicas factâ; siquidem primæ huic Runæ cæteræ quasi innituntur, adeoque ab hac omnes ritè efformantur. Quod tam ab aliis quam à b. m. parente meo in Atlant. Tom. I. c. 38. prolixè ostensum est. Quam ob causam & hæc Runa medium inter omnes obtinuit locum. Huic ipsi *IS* exactè respondet Russorum *Ise*, Coptitarū *jau-da*, ut & Græcorum *jota*; quod enim μὴδς, ut rectè monet Kircherus de liter: & lingv. copt. c. 1. *inter numeros, id jota inter literas Ægyptiacas, e qua veluti omnium minima cæteræ omnes literæ componuntur*. Ex *jod* itaque juncto *e* exsurgit Hebræum יהוה vel Goth. *Je* Deus ceu ipsa æternitas, ut JEHOVA sit idem ac JÆVÆ: i. e. ens summum atque optimum ab æterno in æternum, ita ut nanciscatur adauctam quandam & amplificatam significationem ex illo initiali *jod*, sicut stylum.

Gothorum esse mox exemplis monstrabo. Sed antequam adduxerim exempla pro intensivo *jod*, hac occasione non injucundum fortasse erit, prius notare, quam amicè Gothi & hoc in negotio conspirent cum Hebræis. Quemadmodum enim his *jod* est characteristica tertiæ futuri, ita simili fere vel eadem literâ futurum Gothicis designari, certum est. Unde clariss. Verelius in Lexico suo Scandico, postquam *a* & *i*, quibus ex Runis Gothicis G. Andr. *a* possum addere, inter se confundi solere, atque pro unis eisdemque accipi monstravit his verbis: *a* bemerket och / thet bör / skal / i. e. *a* notat etiam, *debet*, *oportet*: ita ut involvat significationem ejus quod futurum est vel fieri debet. Ut domar *a* dōma, *judicis est judicare* vel *judex judicabit*. Sic Joh. XIII. 6. En þetur sægde til hans / Herra / *a* tu at tuo mier sætur. *Et Petrus dixit ei, Domine, lavabis tu pedes meos.* *a*, *e*, *i*, etiam in eo convenire observamus, quod singulæ vocabulo alicui præmissæ vim atq; significationem ejusdem intendunt augeantq; e. gr. *giæþur* Ver. Lex. hodie nobis præstans *goder* / *bonus*, idem fere ac *agiæþur*, hodie *igoder* / *valde bonus*. Unde & ἀγαθός Græcis idem. *agiapast* Goth. optimus, præstantissimus Hervar. Sag. c. & Isl. Bibl. passim. *Bar* / *magnus*, *clarus*, *manifestus*, *abar* / hodie vulgo *obar*, *valde clarus*, *admodum magnus* atque *manifestus*. *Mycke* / *multum*, *amycke* & *o mycke* vulgo, *valde multum*.

Nunc ad ea, quæ pollicebar, exempla, ostensura, quod initiâle *jod* nominibus sive propriis sive appellativis præpositum, vim eorum intendat, atque significationem *super*, *insuper*, *verissime*, *quam maximè*, addat. *Hugafuller* / Goth. curarum plenus, *ihugafuller* & *ahugafuller* / Ver. Lex. in curis & sollicitudinibus occupatissimus. *Giold* / *merces*, *pretium*, *igiold* / *merces jure optimo merita*. *Stadi* / *firmus*, *stabilis*. *Istadi* / *immobilis*, vel qui prorsus loco moveri nequit: unde *istadi hæst*, *equus refractarius*, qui nec verberibus, nec stimulis ac calcariibus admotis ad pedem proferendum cogi potest: ut *asinus Bileami*. — Esto autem eadem ratio nominum apud Ebræos priorum. e. gr. verbum *קחש* est *ridere* hinc *קחש* notabit eum, cui nomen dedit matris sibi blandientis *risus*. Verbum *קחש* est

supplantare, inde יעקב *strenuus supplantator*. היה vel הוה *fuit, exstitit*: inde adjecto יוהה *verissime & independenter fuit sive exstitit*. Observari præterea poterit J, Je, Ye, Ja, Ju, Gothicis Germanis, Anglis, Finnis, Laponibus &c. esse particulam expletivam, adeoq; ad neminem majori jure adplicandam, quam ad Deum optimum maximum, qui omnia efficacissima sua præsentia implet ipse ab omni æternitate existens, idem in omnes æternitates futurus. Jerem. XXIII. 24. הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם יהוה. *Nonne caelos & terram ego impleo, dixit JEHOVA?* Ecquis enim alius, re sic intellectâ *je* seu *ja* vel *ve* dicitur? mehercule rem non incommode exprimere videntur receptæ in plerisque ecclesiis nostris laudandi Deum formulæ. Hans namu ware åbra iååå: *Sit sanctificatum nomen ejus ab æterno in æternum*. Hinc *ave* Run: Goth. Isl. Bibl: &c. vel *eve* corrupte *efe* æternitas, sempiternitas. *Ever* Angl. semper æternum. *Aiv* Ulfil. id. unde *du aiva* in *aivin* ibid. Stiernh Glos. ab æterno in æternum. *Ewn* Ægypt. Kirker. de lingv. Ægypt. c. 4. p. 61. αἰών Gr. *evum* Lat. *Jian* Finn. æternè, hinc *jian caickisus*, æternitas. *Ikaen* Lapon. unde *Ikaen aica* in æternum. αἰ Gr. semper, ai Goth. id. Peringsk. in Vit. Theod. p. m. 356. han garfar Gud i ai ar. i. e. *effuse letatur in Deo perpetuis annis*. a, e, Ol. Worm. Lit. D. p. 146 æternum. a Anglos. Somn. Lexic. *semper, in evum, in æternum, in perpetuum*. Quod bis positum intendit significationem, ut, aa sy godes nama ecclesie geblet; jod. *Collaudetur nomen Dei in æternum vel ab æterno in æternum*. it. *ece* Anglos. *eternus*. *Yeu* Chin. Annam. *æternum, semper, sine intermissione*. ai Ægypt. *omni tempore* Kirker. l. cit. p. 317. Jo Teuton. *semper*. Just. Lips. Epist. Select. p. 707. *ave & ava* Goth. continuare, perpetuare, perennare, perpetuus esse, vel sine initio & sine esse. Hinc *Jov, Jovr, & Jofr* Poëtis nostris antiquissimis *Deus, Rex, inios* Gr. Apollo, ה Hebr. Unde Jåper Dalec. *Salvator, Redemptor, Jesus* s. יוש. ut, dió i dag ir idá Jåpern frippad/ so ir Christus årrn i stadin Davida. Luc. II. 11. *Natus est vobis hodie SERVATOR, qui est Dominus Christus in civitate David*. JUBA, Mauri volentibus, *Deus est*; Minut. Felix. *Wow* German. Elias Sched. de Diis German. c. VII. *Jupiter* Lat. Ζεύς Homer. Lib. III. Iliad.

liad. Num vero a *Jovis pater*, ut volunt nonnulli vel à *ἰαὺπατερ* sive *ἰαὺπατερ* i. e. *יהפטר* de quibus conf. Seld. Synt. II. c. I. vel denique ab antiquo Gothico *Jupater* h. e. *supremus, summus, altissimus*, videant alii. Interim hanc postremam etymologiam exemplo uno alterove ex Ulfila ut Matth. XXVII. v. 51. firmare lubet. *Jah than faurhah alhs diskritnoda in tua. Jupathro und dalath. Et ecce velum templi scissum est in duas partes, a SUMMO usque deorsum.* It. Joh. VIII. 23. *Ja quath du im Jaisus: Sus us thaim dalathro siuth. Jth if us thaim Jupathro im. Et dicebat eis Jesus: Vos deorsum estis, ego de SUPERNIS sum.*

Undenam quoque *JUPITER ZABAZIUS*, inquit Seldenus de Diis Syriis c. 3. *nonne a JEHOVA ZEBAOH?* Ja, itē Jo Goth: antiquis & Germanis nec non Britannis, Deus. unde Jon M. Zver. Buxhorn. orig. Gall. p. 40. *Dominus, Jehova. Hou. Arab. hodiernis nomen Dei, teste Chardin Itin. p. m. 330. 'idz quoq; & 'idz in carminibus magicis quæ ad podagram sanandam recenset Trallianus Medicus, haud aliam, quam à Tetragrammato trahere originem putat Seldenus l. c. à quo non abhorret & Uthava Gothorum in Magia sive incantationibus magicis olim exclamatum. videsis cl. Verel. Lex. Sic Judæi mentiuntur Christum edidisse miracula שמ המפורש per nomen expressum: quod dixerat Jehova super ægrotos, qui sanati fuerunt. vid. Schindler. Jub-mele Lapon. Ju-mala Finnon. quasi יה מלך Deus Rex, vel æternus Rex. Neque ab his aliena sunt quæ differit venerabilis nostræ Academia Senior Dn. Carolus Lundius: cujus indefessa & solida opera in illustranda antiqua literatura, & legibus interpretandis singularis dexteritas & prudentia vix de prædicari potest. Differit autem in Zamolxi suo ad hunc modum p. m. 33. *Ævum Lat. ab Æve est Gothorum, nec plane dissimilia ἀϊών Græcorum & avan Arabum.* Neque nobis adversantur quæ de vera vocis יהוה lectione & pronunciatione ibidem p. 141. *Legitur autem hoc nomen Dei modis apud scriptores diversis. Neque vero 'idz tantum reperitur & 'idz sed 'idz quoque, 'idz atque 'idz. Sunt etiam qui JAHVO scribendum existimarunt: Sunt item qui JEVEN. sunt adeo, qui JEHEVE & JEHVE rectius omnino legendum contenderint. Neque item non sunt, qui JEHOVAH coteris**

ceteris omnibus prætulerunt. &c. Quid quod antiquissimis Hyperboreis nostris dictus sit Deus summus *HAVI* Edd. Odin. nom. item *Þry/ Þry-her/ Þrydie/ Þry-rudur/ Þrivaldr.* Edd. h. e. *trinus, trinunus, Deus trinus, Dominus trinus.* De quibus plura alias. Subit modo vel ex adductis exemplis admirari, tot olim existisse & etiamnum superesse haud spernendas veræ religionis reliquias, ceu luculenta ultimæ antiquitatis testimonia, Hyperboreis nostris etiam agnitum & simulacris expressum fuisse sublimæ Trinitatis mysterium, & trium in Deitate nominum qualemcunque notitiam majores nostros habuisse.

In tantæ rei monumentum haud levia nobis vestigia clarissimus J. C. Joachimus Hopperus in Themide sua Hyperborea, annis ab hinc fere centum & viginti exhibuit, antiquissimæ illius, quam deprehenderat Hyperboreæ tabulæ explicationem nobis traditurus, dicendo: *A quibus quidem cum ad Reginas ipsas sive Deas ascenditur; ad ea secundo loco pervenitur, quæ Haitha, Sinna & Gasta, in Deo vel Hyperboreis nostris vocantur. Quas quidem tres numero inter se diversas, ita ut una non sit alia (nam non solum affirmationes eorum quæ sunt, addendo, sed & negationes eorum quæ non sunt; & inter duo, quæ sunt, versantur, demendo, in divinis insunt) quarto loco Gottha, quæ summa est, una substantia sive natura comprehendens, in unum omnes redigit, & ex solo trinum unum efficit.* Meretur integer tractatus legi, & genuina prorsus de unitate & trinitate passim occurrunt. Ego vero in primis miror, in loco citato integra nomina trium personarum tribus invariatis Gothicis vocibus efferri. *Haitha, Sinna, Gasta,* hodie *Fadren/ Sonen/ Anden/* i. e. *Pater, Filius & Spiritus.* Et insuper *Gottha,* unius essentia nomen, hodie *Þudom/ Divinitas.* à quo non valde ablu dit *חרר,* aliis *חרר* vide Seldenum de Diis Syriis Synt. I. cap. 6. Sic & *Chuda* Pers. *Deus.* Quamvis non Theologiæ modo purioris, in septentrionali veteri gente, Hopperus citatus haud pauca documenta observet, id quod præcipue nobis gratulamur; Sed Philosophiæ quoque sanioris, quidquid apud ceteros populos traditum fuerit, ab Arctois nostris acceptum derivatumque, ut alios taceam, idem auctor sit: *Hæc*

enim *tabula*, inquit, à veteribus Hyperboreis majoribus nostris, à quibus quidquid apud Europeos, Asiaticos, Ægyptios philosophiæ unquam fuit, manavit, descripta jam multis ante seculis.

Quid vero seu probabilitatis, seu certitudinis, vel nostræ superius allatæ conjecturæ vel Hopperinæ auctoritati deferendum sit, ipse non dico, dicant illi qui & hanc etymologiæ rationem, & illam auctoris fidem curatius mecum expendere non gravabuntur. Interim consideratu dignum est, ane in illo citra dubium antiquissimo veteris Upsalæ templo majores nostri sub gentilismo in tribus coronatis simulacris, *Thor/Öden & Frey/ τρισηγιον* Numen sibi colendum & adorandum proposuerint. Cum quibus facere Indos occidentales, populos, si qui unquam vastos, agrestes, barbaros, ac omni & morum & literarum cultu destitutos, *imaginem tria capita coronata* habentem venerantes, docet Acoſta de Ind. l. 1. c. 23. & 24. *Nec desunt argumenta*, ut verbis eruditi El. Schedii de Diis German cap. XII. utar, *ex quibus probari posse videtur, gentiliū aliquibus aliquid de sancta Trinitate innotuisse.*

Πάντι ᾧ ἐν κόσμῳ λάμπει Τριάς, ἢς μὴδὲς ἄρχεται.

i. e. Toto enim in mundo lucet Trinitas, cujus unitas initium est. Orac. Zoroastr. I. v. 5.

Et sic unicura Deum THAU Celtae prisca colebant, & tres PERSONAS S. S. Trinitatis, HESUM Deum Patrem, BELENUM Deum Filium, & THARANUM Deum Spiritum Sanctum in uno THAU, i. e. DEO venerabantur. ut idem Schedius l. c.

Quotus autem quisque non videt illam gentium diversissimarum, de numine triplici consensum ex aliquo fundamento occasionem fuisse.

Porro ne levem ob causam sanctissimi nominis יהוה etymologiam, quam Rabbinii exhibent, eorumque vestigiis insistentes Critici & Philologi, tam antiquiores, quam recentiores fere omnes, deserere videar, rationibus, quas superius attuli, sequentes adjungendas duxi. Petuntur illæ ex vera & maxime genuina verbi hujus, quod radicis loco constituunt, notione & significatione. Etenim היה seu הוה, quorum posterius Hebræis inusitatum, Chaldæis autem adhibitum cernitur, denotat

denotat *fuit, factus, ortus, natus est*. Mehercule angustior est & strictior hujus verbi significatio, quam ut ex eo summi tremendique Numinis, sanctissimum nomen deductum intelligi possit. Saltem quod ad me adtinet, id suspicari liceat; inprimis cum videam antiquis Gothis superesse vocem existendi modum eminentiorem, multis & infinitis planè parasangis exsuperantem; imo æternitates ipsas præcise exprimentem. Quod quin ambabus, ut dicitur quis amplexari possit ulnis, eò minus dubito, quò certius unicuique constare debeat, *enti summo & simplicissimo*, eidemque rerum omnium auctori, primæque origini, non nisi impropriè & ἀνεργως admodum tribuenda esse ejusmodi prædicata, quæ prioritatem aliquam, temporisve successionem innuunt. Idem dicere liceat de vocabulo Hebræorum, & Chaldæorum הוה *fuit, factus, ortus, natus est*, coincidente plane cum Gothico *hua*, aliis. *wa* & *waa* Bazii Hist. Eccl. p. 22. *va* & *var* hodie id. *ω*, *ν*, Gr. *warth* Ulfil. Luc. XVII. 26. *war* Germ. *fuit* Lat. *ward* Germ. item contigit, factum est; *was* Teuton. Quod autem nostrum *hua* sive *va* & *var* idem sit cum Chaldæorum hocce הוה satis patere credo tam ex affinitate soni atque significationis, quam ex nomine inde derivato הוה, id est *accidens, eventus*, sed semper *durus & malus, calamitas, erumna, perniciēs, interitus, noxa, damnum, malum*. Cui è diametro iterum respondet Laponum *have* Eccles. X. 9. Gothicum *hua, buo*, s. *au, ve, va, vo*, id. unde *vo, va, ve, vāda* Ver. Lex. malum insperatum. *pad* er *wa* listl cod. Orm. parum adfert damni. *Vo* (sic & *ve, vejovis, vegrandis, vesanus*) particula, *fortuitum, vanum quid ac fatuum, ut & metuendum notans*. G. Andr. Run. Goth. *þeim bra wo fer grón. panico terrore, visâ belluâ, percussifunt. wo veifis inopinato, insperato, ex improvise. wo item damnosum quid significat* G. A. l. c. Unde *vo, va*, Goth. *vai* Gr. *miseria*. à *va* deniq; vel *vo* est *vadhe/ vode/ vāda* id. ut ab Hebræorum vel Chaldæorum הוה est הוה vel הוה. Psal. XXXVIII. 3. & LII. 4. &c.

Ex allatis clare perspicitur, præterquam quod res ipsa loquatur, incongruum admodum fore, nomen essentiale Dei optimi maximi, cujus existendi modus infinitus est; adeoque
 captui

captui mortalium incomprehensibilis, deducere à verbo radicali finitum quid denotante, atque initium seu originem sui præsupponente. Quod enim fit, oritur, vel nascitur, nisi ad secundam personam, quæ habet deitatem genitam applicetur, non potest esse ab æterno, tantoque minus tribui ipsi æternitati vel entî omnium summo, quanto certius est, hoc ipsum creaturis ejus competere. Quidquid sit, concessissem forte Hebræis suam vocis hujus originationem, si ipsis active significasset prout nostrum *ava, hava & heva, auctorem esse, ortum dare alicui rei, deducere, inchoare &c.* Sed cum deprehendam, non nisi neutraliter aut passive notare, hinc mihi tenacius hæret scrupulus. Superest itaq; ut verbum radicale esse debeat tale, quod omnium sit primum atq; simplicissimum, quale Chinense *è, est, adest*, & nostrum antiquum *a* vel *æ* i. e. interpr. Stiernhielmio, Verelio, Gudmundo Andreæ &c. *est, primus est, subsistit*, & quidem *de se ipso; aliusque potestati non subjectus. auctor est & causa.* unde & idem per *possidet, habet, valet, prævalet, præstat, implet, item super, supremum &c.* explicari solet. e. gr. *a prima personæ & tertiæ.* Jag eller han åger, *possideo; possidet.* *a possideo, G. Andr. a Stiernh. Gloss. primus.* *a* Chinensibus Annamitis *primus, maximus.* e iisdem, *cui finis non est.* *a* Germanis idem, ut, *Meiner Freunde a. Spaten: amicorum meorum summus, primitivus, antesignanus.* *a* Græcis numero declarando adhibetur, & *primum significat* H. Stephan. Thesaur. Gr. L. & Hebræis, Chaldæis, Syris, Arabibus, Persis, Turcis, Græcis, Russis &c. *Extra dictiones est nota unitatis, Meninsk. Thes.* Ab hoc itaq; primitivo atque simplicissimo nostro verbo *a* descendit *aa* vel *ææ* duplicatum emphaseos ergo, ejusdem tamen significationis, intentioris licet, ut *det aa hand, Norveg. idem ac det vuldte hand / eller oc hand var der udi aarsage.* Christen Osterffon Weylle in Glosfario Juridico Danic. Norvegico p. m. i. inde eodem teste, pag. 485. *aae, owe, offve & eye, possidere, genuinus possessor atque dominus esse.* Eadem quoque ratione Svedis ab *a*, i. e. *primus, summus, æternus* dicitur *aa, ææ* it. *ååå, eve, ææ* atque *jææ* i. e. *sempiternus, vel quam maximè æternus.* Unde & verbum *ææ, eve, aiva, omnino durare, perennare, æternus esse.* *aiv & aiva* Ulfil. Luc.

Luc I. 33. & Matth. IX. 33. *eternitas, sempiternitas.* du aiva in aivin ab eterno in æternum, Stiernhielm. Gloss. sua sve rodida du attam unsaraim / Abrahamas jah fraiv is und aiv, Ulfil. Luc. I. 55. *Sicut locutus est ad patres nostros Abraham & semini ejus in secula.* Hinc notanter admodum in Græcis quibusdam Bibliis duo characteres Samaritani $\epsilon \epsilon$ h. e. $\aleph \aleph$ figurâ a Græcorû π non valde abludentes, pro $\aleph \aleph$ olim expressi observantur. Quod non intelligentes duo $\pi \pi$ ibi collocari putabant, & pipi legabant. conf. Hieronymus in prolog. galeato & Epistol. 136. item Schindlerus in voce $\aleph \aleph$. & M. Zver. Boxb. or. Gall. c. 7. &c.

Sed ut rem altius paulo repetamus, lectu dignissima sunt, quæ habentur in *Voluspæ*, de prima rerum creatione, Stroph. 3. scilicet ar (h. e. a) var alda / ða ecki var. i. e. ens summum & primum erat, cum nihil adhuc esset creatum vel productum. Verba cedro utique & marmore digna! quæque non parum lucis fœnerantur à Mythologia Eddæ tertia sic se habente: **Så er ellstur er allra Guda hier *Ulfader* / enn i Asgarde / hinum forna atte han tólff nóssu — liffer sa Gud umm Ulder / oc stíornar óllu ríffe sínu / oc ráður óllum hlutum stórum oc smám. Hann smydade himen og jörd / leffred og alla eign theira / og hitt thad mest er / han giórde mannen / oc gaf hónu n ónd / thá er liffa skilde og aldrej tynast / thótt lyfame fune til molldar eda brenne til ósku / og skulu aller menn liffa / their riet eru síðader / og vera med honum síðsum / thar sem heiter *Gimle* edur *Þingólff* / enn wonder mann fara til Helar / og thadan i Níflheim / thad er nidur i than nyunda heim. En áður en himen og jörd var giór / tha var han med hrynthusum.** i. e. *Antiquissimus omnium Deorum Ulfader (omnium Pater) appellatur: sed in Asgardo veteri duodecim obtinuit nomina — Hic Deus per secula vivit & regnum suum gubernat, omnia regens magna & minima, summa & ima. Is cælum, terram & aërem condidit, omnemque eorum possessionem, & quod maximum est, hominem fecit, cui animam tribuit semper victuram, nunquam interituram, etsi corpus putrescens in pulverem terræ, aut per ignem in cinerem redigatur; viventque omnes homines bene morati, & erunt cum ipso in loco, qui Gimle sive Þingulff dicitur; sed mali ad Helam (Deam inferni) abibunt, & inde in Níflheimum (i.e.*

mundum nonum). Sed priusquam cælum & terra extarent, hic erat cum Hrymthuffis. Hinc & a, ar, air, Stiernhielm. Verel. G. Andr. Edd. &c. *mane, diluculum, principium dierum*, vel primum quod unquã fuit temporis momentum. Et unde quæso Deus Hyperboreis nostris AS dictus? nisi ab a h. e. *primo, summo*. quam ob causam & a ceu prima litera alphabeti Russici as hodiernum audit, teste nobiliss. Mich. Wexionio Gyldenstolpe in Epit. descript. Sveciæ &c. Lib. III. c. II. de Ruthenica lingua. Henr. Wilh. Ludolf. in Gramm. Russic. c. 1. & Stiernh. in gloss. Ulf. Ex quibus omnibus satis superque patere credo I, quod Gothis in A, e, y & u, Anglisq; in ai abire solet, esse primum fundamentum nominis illius augustissimi יהוה, quodque olim per unum scriptum fuisse videtur, cum hæc litera, teste Platone in Cratylō ad res subtiles atque penetrantes exprimendas valde apta sit. τῶ ἦ αὖ ἰ, πρὸς τὰ λεπτὰ πάντα, ἀδὴ μάλιστα, διὰ πάντων ἰσῶν, διὰ πάντων τὸ ἰέναι καὶ τὸ ἰεῖσθαι διὰ τῆ ἰ ἀπομιμῆται. *Litera autem I ad res subtiles exprimendas: quasi ἰέναι, ἰέσαι, vocabulorum com- monstret naturam atque imitetur.* Deinde per ה Hebr. vel ve, ia & jou Goth. jau Britan. tandemq; היה h. e. ipsissimum nostrum *Jeve*. Unde & Chaldæis atq; Rabbinis bis terve repetitum legimus hoc modo י, vel יי, vel יי, ad exprimendum sine dubio ens illud trinunum summum atque æternum.

Præter allatas rationes sunt & aliæ, ob quas etymon היה vel היה (unde היה) *fuit, ortus, natus est*, vel ut illi interpretantur *fuit, est & erit*, nobis non omnino arrideat, easque ex Platone didicimus. Placet autem heic non nostris uti sed ejus verbis ex Timæo p. m. 37. Ταῦτα ἦ πάντα μέγθ χρόνος, ἔ τὸ ἦν, τὸ τ' εἶσαι, χρόνος γεγονόθ εἶδη. Φέροντες λανθάνομεν ὅτι πῶ αἰδίου εἶσαν ἐκ ὁρθῶς. λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν, ἐστὶ τὲ, καὶ εἶσαι τῆ δὲ τὸ ἐστὶ μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει. i. e. *Quæ quidem temporis partes sunt: nos vero illas temporis distinctiones, ERAT nimirum & ERIT æternæ essentia non recte attribuimus. Dicimus enim ERAT, EST, & ERIT. Et revera illi æternitati EST propriè tantum quadrat.* Ratio, quia τὸ ἦ ἦν, τὸ, τ' εἶσαι πῶ ἐν χρόνω γένεσθ ἰσῶν πρὸ λέγεσθαι. ERAT & ERIT, temporis illius, quod nascitur, articulis convenit. Hincque τὸ εἶ tantum, ceu Deo proprium, templi Delphici foribus inscriptum legimus apud Plutarchum. Nos autem

Mortales

*Nec quod fuimusque sumusque,
Cras erimus.* Ovid. Metam.

*Homines enim, ut idem Plato in Timæo, εἰσι τῶν ὄντων ὅ
δέποτε ὄντες, revera esse non habent: cum qui heri fuere, hodie
cessent.* Cujus sententiæ nos non tantum album adjici-
mus calculum; sed etiam in tantum extollimus, ut de divina
essentia à gentili Philosopho nihil unquam dignius dictum es-
se censi debet. Atque hisce subsisteremus, nisi in hanc
rem quædam memoranda traderet Stephanus Morinus in ex-
ercitationibus de lingua primæva part. III. cap. 1. ubi ostensa
primum præstantia & dignitate vocalium, Philosophos obser-
vasse affirmat, non sine mirabili Dei providentiæ opera contigisse, ut
præstantissimum Dei nomen solis constaret vocalibus, quæ SPIRITUS
meri sunt. Et ex ipsis animæ (forte pectoris) penetralibus imme-
diate erumpunt, atque propterea aptissimi ad essentiam (ab) omni ma-
teria contagione purissimam designandam. Accedunt & Rabbino-
rum aliqui, ut idem notat, ex quibus imprimis ipsi nomina-
tur R. Moses Kimchi & R. Elias. Quorum posterior in com-
mentario suo adducit, quod כנגד כל האותיות per-
tingunt ad omnium simul literarum equipondium: nempe ך decem,
ׁ sex, ם quinque & ׀ & unum, & simul viginti duo. ut pateat om-
nium vim has continere & esse cæterarum animas; Prior vero in
Mahala Scebile Dagnath Libr. I. part. 3. sect. 1. testatur literas
יהוה esse יהוה spiritus. Quo circa & conferri
meretur Aben Esra ad Exod. III. v. 15. it. Lutherus, Amama. &c.

Interim aliis non sufficit, quatuor vocalibus constare no-
men JEHOVA; sed quod omnes in eo concurrere vocales au-
tument, adeo ut hoc nomen respondeat septem Græcorum
vocalibus, eamque ob causam in solemnibus benedictione, à sum-
mo pontifice cum vario modulamine olim esse prolatum ἰ. ο. α. υ. η. ι.
ut nativa ejus pronuntiatio à nemine posset distincte observa-
ri: hincque Eusebius præpar. evangel. l. 9. c. 6.

Ἐπὶ μὲ Φωνήεντα μέγαν ἄφιδον αἰνεῖ

Ἐτάματα τῶν πάντων ἀκαμάτων πατέρα

*Septem vocales me magnum ac indefessum omnium creaturarum pa-
trem celebrant.*

Verum enimvero antiquitatum nostrarum gnarus hæc non facile probabit, ex quibus ratio hujus etymologiæ omninò petenda est. Etenim ex iis patet augustissimum Dei nomen quatuor tantummodo constare literis seu vocalibus: utpote JAVO sive JOVA, ut Castalioni faveam, sive ad veterum scribendi modum IAVO quod tamen ultimò, quomodocunque explicueris, reducitur ad ea, quæ superius dicta sunt JAVÆ sive IAVO, i. e. Deus æternus, vel secundum Esai. XLIV. 6. *primus & novissimus*. Quid si & illud addamus, quod vocales literæ, quæ JEHOVA sive JOVA constituunt, solæ per se & subsistunt & sonant, nec societate aliarum ad sonum syllabamve componendam egeant. Quin & quod tres vocales JAO vinculo quasi uno V junguntur. Adeò pie meditari liceat, quam conveniens ac proprium nomen sit soli per se subsistenti ac independenti Deo, in quo Pater, Filius & Spiritus Sanctus, illi tres ineffabili illo essentiæ nec non mutui reciprocique amoris mysterio unum sunt: nam *ὁ θεὸς ἀπαμύεστυ*. I. Ep. Joh. IV. 8.

𐌶𐌵 abripuit, Hieron. Tremell. Ariemont. *transire fecit*, Interpr. Græc. LXX. *volare fecit*, Chald. *transtulit* Arab. Samarit. &c. à radice 𐌶 celeriter, quod secundum Lexicographos notat *vulsi, avulsi, totondit, abscidit, extraxit*: a quo verbo 𐌶 non ablu dit Gothicum *kuiz, kuiza* sive *kuiſt, kuisſa*. Run. Goth. p. 157. vellere, averruncare. Num vero allatæ significationes huic actui satis quadrent, judicent alii: propius accedere videtur 𐌶 Hebr. Chald. Syr. 𐌶 Arab. *transiit, trajecit, penetravit*: & active *transulit, traduxit*, & quidem cum velocitate atq; impetu, quod est iterum ipsissimum nostrum *fuiſta*, unde adhuc dici solet, *han fuiſta ſin wäg*, de eo qui quam *celerrime abiit*, sive *avolavit*. Sic *fuiſta hei med en*, *vi aliquem expellere, ejicere, fugare*, quod antiquis Gothicis in præterito *gaus*, infinit. *geysa*. *Kazi* sive *Katzi* Lapon. *Kaiſſia* Lett. *Kiuſan* id. Ulfil. unde *Styæn geysa* / Run. Goth. *nubes pervolant*. *gevs/ gas/ fes*, cursus vehemens vel celerrimus. *geysa D. S. concitari*, *gevsr, concitatus*, *geysa* item Gretl. c. i. proruere, vel proruere facere, atque concitare; *Gaza* & *keſa* Svet. idem ac *gavazare* Ital. *gestire* Latin. Hinc *geysist* ad *þvi allur Landsmugur*, *ruebat illuc omnis populus*. Usurpatur

patitur autem imprimis hoc ipsum verbum *geysa*, de magna turba atque multitudine, ut & de multis aquis, e. gr. in Hist. Olavi c. 152. *geysast watn* ad *peim*, obruuntur aquis, vel prorunt in ipsos aquæ. unde & *geysi* multum, valde, ut, *geysi morg nafn* Edd. *valde multa nomina*. *geisi* *mifid* Run. Goth. *valde multum*, *geysalega* *admodum*, *vehementer*, *rapide*, it. *celeriter*, Ol. Worm. Lex. Run. *geystur*, celer. *Geysa* ibid. *grassari*, *geysan* *grassatio*. Unde *geysar* *cumi vid alda næra*, *Volusp.* *grassatur* ignis per seculorum marginem; ut taceam *kaz*, quod exclamare solemus, dum felle à ciborum, accipitrem à gallinarum vel columbarum raptu absterrere volumus. *Kasa* Peringsk. Vit. Theod. p. 392. idem cum *Róra fas med en*, persequi, in fugam agere. Cui *cacciare* Ital. idem. *ἐκὰς* Gr. *procul*, *eminus*. Sit ergo *דלש ומ* & *proruere* *fecit magno impetu & copia selavas*: unde & aves pisces venantes atq; perterrentes *fius* & *gys* Goth. *quæ* Germ. appellantur, ut *ael-gys* Svet. *ael-quæ* German. inferioribus *corvus marinus*. Gesner. H. Animal. Lib. III. p. m. 136. *Fisk-kius*, aquila marina. Hinc & *Delphinus*, pisces volucres, sive *selavas* potissimum persequens, atque panico quasi percellens terrore *cacciatore di mare* Italis dictus est. i. e. venator maris, conf. Christ. Führers von Hamensdorff Reiseb. in das gelobte Land p. m. 149. Nec silere hic debeo, quod & *Kös* Run. Goth. sit *acervus piscium*, & *Kösa* pisces in acervum conijcere. *Gys* item congregandi atque convocandi formula plebejis nostris & hoc ipso die satis familiaris, unde *gys*, *gys* clamare solet subulca, aut ad haram suæ dispersas collectura, aut ad esculenta allectura. Qui vero *ק* per eruere, extrahere, malunt interpretari, iis sese offerunt *κάζω*, Græc. *Kasem* Laponum, i. e. eruo, quibus *Kesi*, eruit, extraxit, unde Psalm. VIII. v. 17. *Man Lap. Joh. Torn.* *Ja (Herra) Kesi muun ulfos stuora jazest* i. e. & *(Dominus extraxit me de multis aquis*. Ne vero quis putet etymologicam hujus vocis ex tot auctoribus ac exemplis representatam harmoniam, nostrâ duntaxat conjecturâ niti, aut vocibus nonnullis, sono & significatione per merum casum & fortuitam impositionem congruentibus inaniter delectari, haud gravabor, ex Arabica insuper lingua (possem & ex aliis, si opus esset) demonstrare singulorum vocabulorum,

ex eodem themate provenientium omnimodum consensum cum Gothicis, quoad significandi virtutem & potestatem. Nam 𐌹𐌺𐌹 Arab. est quoque trajectus vel transitus celer, gās Goth. idem. unde flōtsgās vulgò trajectus lapidis magnâ vi per lineam rectam emissi, & superficiem aquæ subsultim primo stringentis, donec itinere fessus in placida superficie ludens ad postremum mergatur. *Gys* Run. Goth. p. 100 aquæ jactus, unda, effusio, *gaus* ibid. p. 90. effudit ventum & aquam, *jus* idem Bibl. Isl. passim. 𐌹𐌺𐌹 Arab. porta, porticus, *Kuist* Goth. & *fars* *kuist* idem. $\xi\upsilon\sigma\acute{o}\varsigma$ Græc. *xystus* & *xystum* Latinis. Sed de his satis.

שלו *Salvim*, *Selavim* vel *Schualm* Svet. & Germ. sing. שלו , *Selav*. Hoc vocabulum eruditis multū faceffisse negotii constat. Verterunt quidem communiter per *coturnicem*, vulgò *âferhōns*/ nobis verò & Germanis *Wachtel*; Sed ad mentē *Lyræ Raphone* i. e. *Perdix*, ad aliorum *Phasianus*. Magnus vero Ludolfus idem per *Locustam* reddidit. Sed accipe causam: scil. conveniunt in eo omnes, hoc vocabulum in eorum esse numero, quorum genuina potestas & significatio amissa est in captivitate Babylonica. Hinc sequi à posteriori, i. e. à natura rei hoc esse explicandum, cum à priori dictam ob causam id fieri nequeat. Itaque gratias mihi deberi existimo, qui à priori procedendo, veram $\tau\acute{\epsilon}$ *Selav* notionem tot retro seculis occultatam, oppressam & planè deperditam restituere adgredior. Quæ res etsi magni sit ausus, audere tamen in tanta argumentorum suppellectili & locupletissimo rationum apparatu ac præsidio, non tam esse præidentis arbitror quam solertis indagatoris. Indicem ex Gothica lingua & aliis bene longum adferam vocabulorum $\tau\acute{\omega}$ *Selav* adfinium, unde proclive fuerit conjicere, quid hoc imprimis significare debeat.

Goth. *Slov* est piscis minutus viliorque, atque in genere notat pisces minores gregatim & magna multitudine confluentes, unde & *Slou*, *Slo*, *Sluder*, *Canaille* Gall. vulgus turba, infima plebs.

Slour, *Slor*, Run. Goth. piscium sordes.

Suolet, Finn. Er. *Schrod. Lex. Lat. Sccond.* idem.

Sloug, Slog Run. Goth: piscium exenteratorū viscera & intestina.
Suil, ibid. idem.

Slæja & Slægja, pisces exenterare.

Sil, Sile, halex, unde Silu-fiske. Ver. Lex. piscatio halecum.

Sohla Esthon. Gōsek. manud. harengus, Sliedz Polon.

Silli Finn. E. Schrod. Lex. Lat. Scond idem.

Sil-vær, litora ad quæ capiuntur haleces. Ver. Lex.

Sel, hodie Sial Gothis, foca. Seol Anglo-Sax. idem.

Sylinge Run. Goth. Fluta, gobius fluviatilis.

Squilla Lat.

Squille vel Schille Ital.

Squille Gall.

Scylla, piscis Paul. Jov. libr. I. p. 121.

Schil Germ. Gesn. de pisc. part. IV. p. m. 316. lucio-perca.

Salut Helvet. & Sabaud. Gesn. nomencl.

Silurus? Latin.

Schalfisch aus den Fluß Nilo, ibid.

Sole Gall. Gesn. nomencl. p. 101. piscis, perdix marina dictus.

Salvo-brækur, aliis Salvoda-brækur, Goth. natatorum vestimenta, Gretl. c. 36.

Skola Run. Goth. aqua abluere, lavare.

Skole, Skol, eluvium.

Skela vel Skella, aquas palmis vel remis diverberare.

Skella, flabrum, flabellum.

Skellungr, ceti nomen.

Skil & Skyl-pada, Goth. testudo. Solw Pol. Schiltkrott Germ.

Skale, Edd. in piscium nom. piscis, in specie alburnus.

Schwal Germ. Gesn. nomencl. aquat. pag. 289. alburnus.

Schuala f. Suala, Goth. & avis est & piscis volatilis.

Schele Teuton. Kil. Swalwe Belg. Swallow Angl. Schwal-fisch Germ. & Schwalm-fisch, Gesner. Nomenclat.

hirundo marina sive piscium volatiliū species primaria.

Schwal Germ. Squalus Lat. Gesn. ibid. p. 142.

Sleve & Sliv. AngloSax. Ælfric. Gloss. tinca piscis.

Schley, Slie & Sleye Teutonib. id. Kilian.

Sleove, AngloS. mugil piscis Somner. Lex.

Seele & Seelen Germ. Gesn. p. 290.

Sulkava Finn. aurata Er. Schrod. Lex. Lat. Scand.

Σειλάχη Græcis, pisces cartilaginei.

Σκωλήχης Ποτάμιοι Gr. pisces vermiculares. Gesn.

Scholl & Schull Germ. passer piscis. Gesn. Nomencl. p. 99.

Schleym-ling, Gesn. p. 71. Mugili Species.

Chaluc Monspelliens.

Chelo Latin.

Χελωὴ Græc. idem.

Cheluda Cretenf. Ὀρφός Græc.

Galeus piscis Latin. γαλεὶς Græc.

Σκυλίον Aristot. Σκυλλόψαρο Græcis recentioribus.

Skelv-fisck Goth. Scholle German. Sole Angl. Sole Gall. So-
lea Lat. Suola Ital.

Skelf, Skelfe Kil. piscis minutulus, segmen piscium, nucleus pi-
scium.

Skal Goth. Scal Angl. Schelfe Teutō. Scaglia Ital. squama pisciū.

Schelfen den fisch Kil. desquamare piscem.

Sauel Portug. piscis genus Nieh. Itin. p. 375.

Sollo Hispan. piscis species Gesner. p. 315.

Sullus & Suillus Latin.

Schill Germ. id. ibid.

Schall-fisch piscis ex Nilo flumine, Gesner. p. 318.

Schilan Gall. idem. Vausleb. Voyage en Ægypt. p. m, 72.

Silaka Finn. halex minor. Er. Schrod. Lex Scand.

Sed quod ad rem nostrā quam maxime quoq; facit, est *Cuelle* Lapon. quo nomine piscis omnis squamatus in genere vocatur. Unde Evang. Dom. III. post Pascha *ja ahre cuele* h. e. ut verbum verbo Hebraice reddam *יהו ויחי ו unum piscem*. Cum *Cuele* Laponum convenit *Kalla* Esthon. Gösek. manud. in ling. Esthon. *Cala* Finn. Florin. nomenclat. *Hala* Ungar. *Salis* Esthon. idem ibidem.

Cuelle Lapon. piscator.

Cala-mies Finn. idem &c.

Sic & *Challua* Indis occidentalibus est nomen commune, quod omnibus piscibus tribuitur. conf. Joh. de Laer descript. Ind. Occident. Libr. X. cap. 5. p. m. 408.

Quod

Quod autem Finni, Esthones, Lapones, Indorum nonnulli &c. *v* sive *scb.* vel *f.* per *c*, vel *cb* sæpe eloquantur, fusc. suo demonstrabo loco; heic unum saltem vel alterum adferendo exemplum. *SKALLE* Svedis, *frons, vertex, cranium, calvaria*; *CALLO* vel *PÆ-CALLO* Finnis & Esthonibus; *pa* enim illis est caput, & *callo* cranium, calvaria &c. *Kallo* Laponibus idem. *SKAL* Svedis, *debet, oportet, KAL*, Lap. id. unde & pro *SKULD*, *kuld*, *SPÅRA*, *påra*, *SKRIFA*, *rifva*, efferunt Finni, teste nobiliss. Wexionio Gyldenstolpe in Epit. Desc. Svec. Lib. III. c. 9. de Finn. Lingv. Sic piscis qui *Colias* Latinis, & *κολιάς* antiquis Græcis dictus, hodiernis *Σχολιός* vocatur; videtis Oppianum, Rondelitium, Gesnerum, &c.

Prolixiorem horū vocabulorum contexere catalogum non vacat, neq; res postulat, cum satis superq; constet singula ferme vocabula *Selav* exprimere, arctamq; connexionem & convenientiam referre. Existimaverim autem salvo aliorum iudicio, *Selav* in genere notare omnem piscem *squamatum, pinnatum alatumve vi-liorem*, in specie autem eum, qui *Suala* Goth. *Svallow* Angl. *Skele* Teuton. & *κελιδών* Græcis dicitur. Qui quam proxime accedit figurâ & formâ ad id piscis genus, quod vernaculâ lingua *Sil*, quemq; *alecem* Latini recentioris ævi, prisca vero, ut vult Gaza, *Manam* dixerunt. Qui piscis etiam hodie (quod ad nostræ sententiæ confirmationem maximum momentum habet) circa universum sinum Adriaticum *Sclava* appellatur: Venetiis autem *Manola Schiava*. Gesn.

Id ex, de, e; quamvis aliis, ut Hieronymo, Lyra, Ludolfo &c. per *trans* reddatur; quibus autem rationibus ipsimet videant: cum vel rarò, vel quod crediderim, numquam adpareat talis hujus particulæ, in Bibliis Hebraicis, notio. Explicandam verò illam esse per *ex, de, e*, &c. & natura lingvæ sva-det, & innumera Sæ. Sæ. exempla comprobant: utpote Genes. cap. XXV. v. 29. & cap. II. v. 6. 7. 19. missis aliis.

Nec injucundum fortè erit heic notasse, hanc ipsam particulam *Id* etiamnum hodie Dalekarlis & Laponibus nostris superesse, iisque *cum, ex, de, e*, significare. ut Luc. cap. II. v. 4. *Dar mid så for åg Josap up åfår frå Galileia frå Stadin Násrá/*
E da it

da it i Judeia ad stadin Dāvidz/ sās dem fassa Bethlehem/ der mid an var ålt jet fok *min* slakte Dāvidz. Ex Manuscripto Amplissimi Professoris Joh. Eenbergii mecum ante annos aliquot amice communicato.

LXX. Ἀνέβη ἢ Ἐἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ, εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ, εἰς πόλιν Δαβὶδ ἣτις καλεῖται Βηθλεὲμ (διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατρῴας Δαβὶδ).

Lat. *Ascendit autem etiam Josephus à Galilea ex urbe Nazareta, in Judæam in urbem Davidis que vocatur Bethlehema, propterea quod erat ex domo & familia Davidis.*

Loco autem quod Dalekarli min nominibus præponunt, Lapones idem postponunt. ut Eccles. cap. XLIV. v. 5. *Sij les wa ednamit ja almufit raadedam raswi min ja schiadlaait tâbdom. h. e. gubernarunt regiones atque populos consilio & intelligentia scriptura.* Sic ἢ Syris & Arabibus *ex, de, e, a, ab.* Quibus addem *Ægyptiis idem, vid. Athan. Kirkerum de lingua Ægypt. fol. 11.*

מַרִּי *mari, vel illo mari.* *Hum* Gothis. *ab ha, ho, hæ, ille, illa, illud; itaq; um, un, wan, im, ieim, aqua, mare.* Et hodieq; vulgus in Svecia, pro *han, ille, usurpat ha, pro hon illa, hõ.* Sic מַרִּי Hebræis *ea* Lat. idem ac *hia* sive *jia* Gothis. Ulfil. Math. cap. VIII. v. 15. *Jab aflailot jia so heito i. e. Et demisit Eam febris.* מַרִּי item Hebræis & Chaldæis, מַרִּי Syris & Arabibus *ille, hic, is, i. e. ha* Gothis, *he* Anglo-Saxonibus, *he* vel *hee* Anglis, *hij* Teutonibus, *va* Chinenf. Annamitis, &c.

מַרִּי *mare; um, hum, im, jeim, geim, un, wan &c.* Gothis id. Unde *Ulm-flod* sive *hum-flod* Edda in maris nominibus, *fluxus maris.* *Un* Worm. Lit. Danic. p. 152. *mare.* *Wan* Danis idem. *Jem, geim, & geimr* Edd. loc. cit. & Run. Goth. pag. 85. *mare.* Num vero מַרִּי idem prorsus sit cum *yme. ime?* (unde *Yme gatte,* Edd. Mythol. 6. *YMERUS GIGAS, quem filii Boreas occiderunt: tantus autem ex vulneribus cadentis effusus est cruor, ut hoc diluvio univsum genus Hrymthussorum submergeretur, præter unum, quem gigantes Bergelmerum vocant, qui cum uxore & familia molem suam ascendens vitam ibi conservavit*) in Lexico meo polyglotto pluribus explicabitur.

𐍄𐍅𐍅 & demisit, Ariemont. Hieron. ἐπέβαλεν LXX ; & immisit, Interpr. LXX. & dissevit, Tremell. & projecit Chald. Paraphrast. Syriac. & Arabic. & diffudit, Samarit. &c.

Quod i sive *vau* Hebræorum, sit v vel à Gothorum variis antea rationibus & exemplis à nobis demonstratum: Quibus & nunc addi potest *ou* Island. unde Act. cap. VIII. v. 8. *Ou myfill sögnudur giordist i þre borg.* ET *magnum gaudium exstitit in illa urbe.* N item per i abjecto fulcro, antiquis Gothis exaratum fuisse, ante me, curiose pro more suo, observavit nobilissimus Mich. Wexion. Gyldenstolpe in Epitom. descr. Sveciæ cap. III. de *antiquis literis Sveo-Gothicis.*

Itaque ad verbum 𐍄𐍅𐍅 sive 𐍄𐍅, quod secundum Lexicographos, notat, *reliquit, dereliquit, deseruit humi projectum, sivit, misit, dimisit, curam abjecit.* Sicque quam proximè venit ad antiquum nostrum Gothicum *post / si- ve dost / dosta*, Run. Goth. cessare, morari, actionem remittere, relinquere, sinere, desinere; unde *dasta* hodie otiosus esse, vacare, nihil agere; gâ à *dasta* de iis dici solitum, qui nihil agendo tempus fallunt, vel etiam lentè admodum, & segniter ambulant; *dast / segnis*, lentus; item *mora*, cessatio, remissio, intermissio. Hincque *duš, dusen, thosen* German. obdormiscere, Just. Georg. Schottel. de lingua Germanica lib. V. Tract. 6. p. 1307. *dasa & dasast* Ver. Lex. defatigari, langvescere, fatiscere, deficere. *das, fessus, lassus, segnis.* *dusa* Run. Goth. anhelus & fessus cubare; *duš, anhelus, fessus*; à quo nec valde abhorret *Dusla* diminutivum à *dusa*, hæsitanter & remisse aliquid facere, *daster / dasadur / dösad / dasad / Olav.* Lexic. Run. sudore & labore lassus, defatigatus. *Dasa* Run. Goth. suspirare, anhelare; *dys-paid* Brit. Boxhorn. Orig. Gall. pag. 29. cessatio, intermissio. Dicitur facile nequit, quam aptè hæc vocabula naturam piscium exprimant, quippe qui in arida ejecti propulsique loca, veluti laboribus fessi fatigatique anhelii jacent atque suspirant.

𐍄𐍅 *super*, Syr. Arab. LXX. Ariemont. *in*, Interpr. LXX Samarit. *juxta*, Chald. ad Tremell. cum Gothico *al, hal, hial, gial & huel* plane coincidit. Quamvis enim *al, ala* per *profundum.*

dum à nonnullis explicetur; svadere tamen videntur cuncta, ferè hujus vocabuli composita, ut per *super* exponendum sit sapius. Sic *ala-bal* / *ala-blóß* / *ala-loge*, mihi alta, lucida, sive supereminens flamma, ignisque manifestus; *ala-blanke* splendor corruscans valdè; *ala-byrta*, pellucidum, supereminens; *ala-lios* hodie *ósvær-lius*, *al-lius*, totum illuminatum, vel potius circumcirca illuminatum; *ala-sol*, sol in alto, vel sol cœli; *ala-tungl*, luna cœli; *ala-stiarna*, stella cœli; *ala-slod*, via elevata sive regia; *ala-hiáur* solum editum; *ala-himen*, cœlum altum; *ala-hof*, illustris aula; *ala-hus*, alta domus; *ala-hwalf*, altum lacunar; *ala-stofa*, camera alta, sive camera in ædium editiori loco, quam adire per scalas necessum est, idemque fere, excepta magnitudine, ac Sal. Videsis Verel. Lex. & Nobiliss. Peringsk. comment. in vit. Theodor. p. m. 281. Sic *gálá Dalecarlis*, *stulla Uplandis*, locus altus vel sub tecto domus elevatus; *הל* Hebr. *אלי* Chald. *הלי* Syr. *הלי* Arabib. Id. *hiátr*, Goth. collis; *hólar* monticuli; *al* / *aldur* Herv. S. c. 7. vertex capitis, *full*, Svedis hodiernis idem. *al* / *alða*, Edd. fluctus tumidus, vertex undarum, gurges vel *altum* aquæ, ut recte idem explicat clariss. Olaus Wormius in Lexic. Run. Olavii. Et hæc mea explicatio particulæ *hy* Hebræorum vel *al* Gothorum per *super*, quam maximè quoque confirmatur simili Laponum vocabulo *al* & *ald*, h. e. *super*, *in*, *ad*, *circa*, &c. ut Psalm. VII. v. 17. Manual. Lapon. *Suun paha ádne kálka suun oime ALL poted / ja suun karrastvot kálka suun oime jácko ALL cahad.* i. e. *In-felicitas ejus super caput ejus convertetur, & iniquitas ejus super verticem capitis ejus cadet.* Pariter & *hy* Arab. *super*. Observandum autem circa particulam *al* vel *hy*, nimirum eam præcise heic loci hanc non servare significationem, ut vel *in* vel *super* denotet; quamvis non negaverim satis commodam immò solemnem esse illam acceptionem, ferentibus sic circumstantiis, adeoque certo respectu non improbandam. Verum, ut nemini dubium esse potest, quin in vocabulis *πολυσημοις* ea adsumenda sit significatio, quæ cum *ἀλλοιότης* & *συναφεία* textus optime conspirat, & commodissime coincidit; (loquor enim jam de rebus naturalibus) ita facilius quoque mihi condonabitur,

bitur, ut spero, quod rejectâ priori significatione, aliam hîc suscipiam, quæ & textui sacro melius, & naturæ rei respondet, & auctoritate Hebræorum firmata est & stabilita, quæque priori solemnior & usitator. Notat itaque particula *ל* præter alia *ad*, vide 1. Sam. cap. XV. v. 4. 2. Reg. cap. XXV. v. 20. Esai. cap. XVII. v. 7. Mich. cap. IX. v. &c. quam notionem & Lapponum *al* & hodiernum nostrum *til* quoque habent, ut Psalm. VII. v. 6. Man. Lapon. *Sie muun wisch:âlmâi wainotus muun sic- lu / ja oidjus suun fidda / ja wuollus-telmus muun wuoign fiedde* *אלל* h. e. *Tunc inimicus meus persequatur animam meam, & comprehendet eam, & conculcet vitam meam ad terram.* *עס ינן* LXX. Deinde *apud* & *prope*. confer. Genes. cap. XVI. v. 7. Judic. cap. III. v: 19. &c. Tandem *circa*, *circum*, vide Genes. cap. XXIV. v. 30. Levit. cap. XVI. v. 4. 1. Samuel. cap. XXV. v. 16. 1: Reg. cap. XVIII. v. 26. &c. quem sensum *ל* hoc in loco inprimis habere videtur. Adeoque & hac ratione idem cum Lapponum *al* atque Gothorum *al* & *huel* Ver. Lex. Accedit, quod sequens verbum in textu sacro, nimirum *סביבות* robur addat huic explicationi maximum.

המחנה illa castra sive illam castrametationem Goth. *HAMAGANEH*. Hujus vocabuli inquisitio difficilior multo reliquorum habenda est, cum constat alias passim occurrere voces tam Hebraicas quam Gothicas cum hoc ipso affines, tam quoad sensum, quam maxime quoad sonum. Quod ad Hebræas adtinet, res per se clara est, habito respectu ad ipsam radicem *חנה*. Est autem *חנה* Hebræis *quievit, demisit se quiescendi gratia, habitavit* &c. *מחנה* Arab. *loca, habitationes*; *מנוח* Hebr. *quies, habitatio, castrametationis locus*, *מענה* Hebr. *habitaculum, cubile*; *גניא* Syr. *latibulum*; *מגנה* Arab. *מגנה* Chald. *velamen, operimentum*; *גנן* & *גנונה* Chald. *operimentum, thalamus, tabernaculum*. â radice *גנן* *operuit, habitavit* &c. Porro, si ad Gothicas oculos animumque convertas, non minorem affinitatem invenies: utpote, *inne, unne, vone, huone, hne, hnake, hine, heim, Heman, Haune, Hamna, Kenne, kynne, makyne, Heimkyne, Mane, mane* &c. Quæ fere omnes nihil aliud involvunt, quam *requiei locum, habitaculum vel diversorium*. Inde pronum est col-

ligere, quam arduum sit & laboriosum, in tanta vocum affinium multitudine & copia, veram illam investigare & genuinam, quæ Hebræorum מַחְנֶה ab omni parte respondeat: argumentis insuper firmis & validis evincere, hanc eandem non cum alia radice nisi Hebræorum מַחְנֶה præcisè convenire. Etenim facilius multo percipitur differentia, quæ inter adducta jam modo vocabula Hebræa existit: illa enim sive chartæ inscripta sive typis impressa, distinctaque suis literis radicalibus, quales sunt א, ה, כ & ע, addatur quoque ק, cum מַקוֹם nonnunquam *locum requiet* pariter denotet, ut 2. Sam: 25. &c.) cuius adeo obvia sunt, ut quid discrepantiæ singulis insit, ne eum quidem fugere possit, qui literas Hebraicas vix primo, ut dici solet, limine salutarit. Ast quoniam Gothica nostra lingua (Antiquam imprimis designo) non nisi unam habet literam, videlicet P h. e. k. quæ quinque modo nominatis in Hebræa lingua respondere debet, iudicatu haud erit difficile, quam cautè heic procedendum sit, quantumque laboris & molestiarum ei devorandum, qui feliciter hoc in negotio versari cupit. Neque hoc multum miraberis, qui cogitas post subductas Runas, accessumque multarum negotiandi causa in has oras peregrinarum gentium, adeo variatam esse mutatamque antiquam nostram, hoc est, claram nobilemque linguam Gothicam, cum quoad orthographiam rectumve scribendi modum, tum ipsam pronuntiandi rationem; idque porro eventurum deprehendent posteri, si qui post centum annos futuri sunt, ut voces indigenas ac vernaculas a Gallicis, aliisque advenis & peregrinis coloniarum Svecicæ recens adscriptis vocabulis ægrè internoscere atque distingvere possint. Hæc scriptionis diversitas, ut alias voces taceam, in sequenti observetur: Jagt *venatus*, cum à verbo radicali jaga, *venari* descendat, rectè isto modo scribitur. Sunt vero, qui Jaght scribi amant: alii qui Jast: nonnulli Jact; neque non sunt, qui Jacht imo & Jaght exarare gestiunt. Accedit & illud, quod difficultatem hanc auget: nimirum quod Hebræi suis nominibus literam ut plurimum aliquam præfigant, utpote מ in מַחְנֶה, quæ cum uni lingvæ in eadem voce, non sit radicalis, in aliis vero pro radicali sæpe

sæpe habetur, multam parit molestiam ei, qui eandem investigare conatur radicem in lingua, quæ vel talia præfixa hoc tempore respuit, vel eadem suffixorum loco ponit. Tandem neque nihil ad rem facit, quod ipsi Rabbini naturam præfixorum ignorent aliam, nisi quod nomen à verbo, itemque participia (primâ nempe Kal & Niphal conjugatione exceptâ) à reliquis temporibus distingvant. Quicquid sit, salvo aliorum iudicio, de præfixo Hebræorum מ ita sentire mihi allubuit, ut aliquid cum Gothica præpositione *ma* sive *um* habeat cognationis (h. e. מ vel מַי Hebr. & Syr. מ Arabib. cum, apud, de) *ab, con, in, per, cum, re, trans, de, circa, unâ, simul* &c. denotante, adeoque vim primitivi sæpe intendente. confer. Run. Goth. Quam particulæ *ma* vel *um* notionem suo loco adductis affatim exemplis adseram. Ad hunc vero modum nemo non videt, quòd מַחנֵה Hebræorū sit idem ac *MAGANEH* s. *ma-gune* Goth. compositum à מ sive *ma* Goth. & חַנֵּה sive *Ganob*, Ulfil. *satis, sufficientia, abundantia, multitudo, copia, it. quies, requies, (vel guno militia):* Cui respondent *vun* & *un* Run. Goth. *van* Chin. id. unde & *Genob* Anglos. *Ginuob* Alem. *Genoeg* Belg. *Enough* Angl. *Gnog* & *Hnog* Svet. *Genug* Germ. *ἰκανῶς* Græc. Hinc *Nanb GANOH skal quithan izvis* Ulfil. Joh. XVI. 12. *adhuc MULTA habeo vobis dicere.* *GANOHAI, multi* Stiernh. Gloss. ibid. ut adeo *Ganeb* cum præfixo *ma* conficiat *MAGANEH* seu contracte *MAGNEH, Magn, Megn, Megin, Menge, i. e. robur, vires regni, universus populus, facultas, opes, cohors, turma, &c.* Videtis G. Andr. Run. G. Verel. Lex. Scand. aliosque. Alii aliter sentiunt contenduntque *MAGN* à *ma / mā / māga / meiga valere, posse, magan* Ulfil. id. derivatum esse. Sed observandum, quod litera *n* essentiam vocabuli *Maganeb* constituat, adeoque naturam literæ radicalis induat, in *magan* autem concipiatur ut extræssentialis atq; essentiam vocis minimè ingrediens. Hinc est quod *n* vocis *Magan* excidat in flexionibus, non secus atque alii huic consimiles Germanisimi, e. gr. *Siunga* Goth. cantare, *Singen* Germ. *Springa* Goth. currere, *Springen* Germ. &c. Quod autem ad vocabula *Mogen / Allmogen* &c. adtinet, possent fortasse illa à *māga / meiga / magan* promanare, quippe cum in his aliis-

aliisque, * in locutionibus indefinitis evanescat: utpote en moget/ en allinoget/ then mogen/ then allmogen. Sed nihil heic definitio. Neque infrequens est, ut *Maganeh* vel *Magneh*, sive *Magne*, *Magn*, *Meign*, *Menge*, tam universas regni vires, vel totam hominum multitudinem, quam eorum opes, pecora aliaque bona significant. Videatur *Ol. Sac.* cap. 45. ubi verba ita habent: *Alt Megin Landjins h. e.* interprete clariss. Verelio in *Ind. Scand.* vires Regni, universus populus. item *alt megin hans.* omnia bona ejus, opes, pecora &c. Sic & מַחְנֵה, ut (recte observavit doctiss. Goussetus in commentar. suis lingv. Hebraic.) *jam de toto populo, jam de hominibus & eorum bonis* sumitur. Et ab hoc ipso *Magane* contracte *Magne* non valde abhorret *μηχανή* Gr. vel Dor. *μαχανά* i. e. ut Schrevelius idem exponit, *machinatio, molimen, it. res, opes, facultas, vires.* unde & *πλῆθος ἀ-μηχανον* Plat. in *Timæo*, à Cicerone explicatur per *multitudinem infinitam* (quasi מַחְנֵה) adeoque idem prorsus ac *meigne* vel *menge* Gothis & Germanis. unde: *eine große Menge* *Boles's Spat.* *cætus, concio, caterva, globus. multitudo populi infinita, frequentia maxima.* *Graufame Feindes Menge,* multitudo hostium innumera. it. à *Menge* est *das Benenae/ turba, caterva, numerus. it. colluvies hominum. cui & affine est manus* Lat. i. e. multitudo, exercitus. Hinc Virgil. *Æneid. Lic. VI. v. 660:*

Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.

Menge item & *moekne* Run. Goth. multitudo, cohors, glomus, ut *moekne moekr*, nubium glomus. *moekne* falsæ Edd. statuae nomen, quasi statua multitudinis, ceu vitulus qualem sibi in deserto fundi atque erigi curarunt Israëlitæ. Quocirca observasse quoque juvabit, ipsum locum, ubi ingentes isti exercitus à Jacobo conspecti sunt, appellatum esse nomine מַחְנֵה. Quid si septentrionales hosce tractus olim *Manheim* s. *Magneim*, ceu *officinam* & *vaginam gentium*, inde quoq; dictos hariolemur? idque ob innumeram scilicet strenuissimorum virorum & militum copiam heic partim commorantium, partim etiam egredientium. Quam in rem conferantur, si placet, *Paulus Diaconus, Jordanes Gothus* &c. Nam & Gothos nostros antiquos *Magneh* vel *Magne* in plurali numero & statu non

constructo *Maganahim* vel *Magneim*, non secus ac Hebræos *מנה* vel *מחנים* protulisse nullus dubito. Exemplo nobis sit *Manag* *Ulfil.* *multus*, plural. *Managein*, *multi*. Ostendit insuper, præter alios, clarissimus Torfæus in serie *Dynast. & Reg. Dan.* *im* vel *um* terminationem pluralis numeri fuisse Gothis in usu. Verba ejus p. m. 96. & 97. hæc sunt, ubi de Danis & Jutis fatur: *Nam Juta, Jute & JOTUM a proceritate dicebantur, cum JÆT in singulari numero GIGANTEM Gothicè notet. JÆTUM in plurali gigantes. GEATUM, Guta, Guti & Gioti a majorum appellationibus vocabantur, qui Geta, Guta, Guti vel Gothi sunt nominati.* Verum quamvis lubens doctissimo Torfæo, ut & clarissimo Spelmanno, ex quo ista partim habentur, largior, Jutas gentem esse Gothicam, interim tamen pro certo adhuc adfirmare non ausim, Jutas & Gothos ab eadem radice eodemque verbo radicali descendere. Notetur autem *Jotum* seu *Guthum* (*um* namque *in* & *im*, in plurali absoluto alternant) in constructo, terminationem habere Hebræorum in *e* desinentem: sic *Jutum*, *Jutæ*; *Jutesland*, *Jutarum* regio; *Westmannum*, *Westmanni*; *Westmannesland*, *Westmannorum* regio; *Sudermannum*, *Sudermanni*; *Sudermannesland*, *Sudermannorum* regio &c.

Ad *מנה* quatenus cohortem vel turmam notat, referri quoque meretur *mania* vel *menio*, Spelm. id. unde *Ari-Mania*, *cohors vasallorum*, quam (aliàs) *homagium* (hominium vel hominiam) dicimus. Cui tamen adhuc propius accedere videtur Anglorum *Michni* h. e. idem ac *warda* Spelm. stationes, præsidia, custodia, vigiliæ, excubiæ, cohortes, unde constitut. *Canuti Regis de Foresta* §. 6. *Habeat etiam quilibet primariorum, quolibet anno de nostra BURD, quam MICHNI Angli appellant, duos equos, unum cum sella, alterum sine sella, unum gladium, quinque lanceas, unam cuspidem, unum scutum, & ducentos solidos argenti.* Nec desunt rationes, quibus inductus *Magneim* pro *Manheim* scribi contendam: Etenim notissimum est multis hujuscemodi vocabulis literam *g* excidere. Exempla sunt in promptu: *Germania* seu *Alemannia* a Ptolemæo *Magna* dicta, a Gallo quodam vicino ejus *Alemagne* audit, non obstante, quod *Alemand* eidem sine *g* scribatur &c. sic & populorum, locorum,

atque urbium aliquot nomina hic recensere haud grave erit, quorum denominatio à מַחֲנֶה vel castris, cohabitatione aut concursu populorum in unum, pariter facta videri poterit, ut *Magni*, Persica gens, Strab.

Magni, campi in Africa circa Uticam, Liv.

Magnus, campus Palæstinæ inter Asphaltitem lacum & Gennabrin vicum, Joseph. Antiq.

Magnos, castrum in territorio Tridentino in finibus Italiæ, Diac.

Magnia, nomen urbis ad promontorium Tænarium sive Cap Melapan, Wheler: Itin.

Magnes, urbs Asiæ ad oram Mæandri: Plin: *Magnesia*, Diodoro Siculo, id.

Magniana, Panoniæ superioris oppidum, Ptolom.

Magnis, Angliæ oppidum Antonin. libr. notit.

Magne, Camdeno id.

Sar-Magana, urbs Asiæ, Ptolem.

Sar-macanda id. teste Toppelino in orig. & occas. Transylv.

MAHONA Turcis, *naves ampliores convehendis com meatibus & militaribus apparatus accommodata*. Hieron. Comes Alexandrinus in commentar. de bello Melitens. Plura in hanc rem adferre supervacaneum est: cum adducta satis superque demonstrant, à qua radice profluxerint.

Porro quoniam mentio injecta fuit *homagii* sive *hominii* vel *hominia*, paucis dicendum est, non videri illa aliena à Gothico nostro *Hamma*, quod juxta Lexic. Scandicum clariss. Verelii, est *cohors vel certa quadam conscriptio rusticorum territorialium ad conferendum com meatum nauticum*. Quodque alii ab *Hamn*, *portus*, vel *statio navium* derivant. Verum hoc *Hamn* aliò referendum est scribendumque ad morem veterum, *gap/ haf/ hof/ hofn/ hafn/ Goth. haf & hafn. German. hafne & haufne. Dan. Norv. haven Angl. &c. imprimis cum nostro haf/ hof/ hofn præcise respondeat Hebræorum הַן vel הַן, portus sive statio navium. unde meginshof vel meginhofn Goth. Gretl. c. 6. portus emporeticus vel portus præcipuus, quò appellunt naves totius fere regni. Sed de his plura aliàs. Cavendum præterea est ne *Hansa* tamquam diminutivum, referas ad *Hamma*, etenim*

nim quamvis utraque *cohortem* notent, alius tamen & prorsus differentis originis sunt. Est enim *Hanse Ulfil.* vel *hense/hensing Run.* Goth. *cohors*, ejusdem originis cum *causa Finno- rum & Laponum.* כנשא Chald. כניסה Arab. כנסת & כנישות Rabb. i. e. *confessus consilium, collectio, congregatio, conventus, cætus, ecclesia, turba.* à verbo radicali Hebræorum, Chaldæorum atque Syrorum כנס *collegit, congregavit, coacervavit.* *Hansa Goth.* id. Ulfil. Joh. XVIII. v. 3. *3th Judas nam HANSA.* *Judas ergo cum accepisset COHORTEM.* Et vers. 12. *ibid.* *Faruh HANSA / ja sa thu sandifaths &c. COHORS autem & tribunus.* Et Marc. XV. 16. *iah aahaihaitun alla HANSA.* *& convocant totam COHORTEM.* Hinc clariss. Francisc. Junius ad vocem *hansa* hoc modo differit: *HANSA videtur olim prima sua significatione quamlibet hominum frequentiam denotasse, donec tandem ad militum cohortem restrictum est vocabulum, ac Francis quoque hanc vocabuli acceptionem fuisse familiarem discimus ex Tat. cc. i. Multitudinem quamvis denotat Luc. VI. 17. 3ah HANSA mifila manageins af allamma Judajas. & multitudo ingens populi ab omni Judæa. Quem locum eò libentius, inquit, adscripsi, quod mihi suspicionem injecerit celeberrimis totius Germaniæ urbibus ab hoc vocabulo propter inhabitantium frequentiam, HANSEATICARUM olim nomen inditum &c.* Quæ etymologiæ ratio, præterquam quod per se adpareat satis bona & commoda, confirmari insuper videtur vocabulo *VAN* Chinensibus *locus sive portus, in quem concurrunt multa navigia ad mercaturam.* Adhæc notissimum est כנש seu *Hanes* nomen urbis fuisse, *Memphi centum & octoginta stadiis distantis.* Esa. XXX. v. 4. *Principes ejus & legati ejus ad כנש HANES pertigerunt.* Denique *Tunis & כנש* nominari, ex Itinerario Beniamini constat.

Verum ut, quod res est, dicam, quamvis argumenta doctissimi Junii, quibus ab *HANSA* h. e. *cohors, multitudo, frequentia, urbibus Hanseaticis* nomen inditum esse probare nitatur, assensum mereantur; tanti tamen non sunt ut a Laurentii Wolffii sententia me pertrahere valeant. Comparet illa in *Norrhigia* ejus illustrata p. m. 41. verbis sequentibus: *For mange hundrede aar siden / der de Vendeste stæder aff de wantro heden-*

ste Følck / som war de Longobarde / Nordmæenner oc Gothe / dee
 som hafde den Christelige tro wedtaget / en gruelig / jammerlig oc elen-
 dig skade med mord / røffveri oc brand til land och vand er paa ført /
 besønderlig för alle andre den stad Hamborg / som vdi deris Historiæ
 er at læse. Da hafver de Christne / som var de Vendske stæder / til
 strid sig imod de vantro Hedninge forbundet / oc dem at imod staa /
 oc effter som de fornam sig der til at være alt forringe oc forsvage /
 naagen frigymact imod dem at opbringe oc udføre / da forarsagedes
 de / andre stæder viit oc bræt omkring sig / vdi forbund med sig at
 kalde / oc saa med huer andre at opsette oc voffve liff / gods oc for-
 muge : vor Herre gaff nade oc lycke til / at deres fiender bleff saa aar
 effter aar nedlagdt / dempet oc stillet / oc god roelig fred igien til land
 oc vand opretted. Disse stæder som sig saa med huer andre forbant /
 bleff kalldet de **Hanse** eller **Ansee** Stæder / hvilke var tilsam-
 men halff hjerde iunds truffve oc siunt / hves nanffne ere som effterfølger.
 Quem locum ceu perquam notabilem in latinam lingvam trans-
 ferre atque heic inserere placuit. Urbes Venedicæ Chri-
 stianam religionem nuper amplexæ , interque eas Hamburgum
 præcipuè , cum ante aliquot centum annos , ut ejus produnt
 historia , a Longobardis , Normanis & Gothis , ethnicis tum &
 incredulis populis , terra marique ingentem miserandamque
 cladem igne ferroq; patiebantur , tunc fœdus inierunt ad hanc
 Ethnicorū rabiem junctis viribus retundendum. Ast cum exer-
 citui scribendo instruendoque haud pares essent , in auxilium
 societatemq; circumjacentes vocarunt civitates pro adserenda
 libertate , ultima passuri. Cessit ipsis res ex animi sententia ,
 ut debellatis sensim , auxilio Numinis , hostibus , alina pax ter-
 ra marique restitueretur. Hinc civitatibus hisce , quæ fœdus
 invicem pepigerunt , numero septuaginta & septem , nomen
 inditum **Hanse** sive **Ansee**-stæder i. e. *urbes confederatæ vel so-*
ciæ. Sunt vero sequentes &c. ibidem p. 43. Dâ kallade man i æ-
 derne **Hanse**-stæder ; det er anseelig stæder : tunc vocatæ sunt ur-
 bes istæ *Hanseaticæ* , i. e. *prestantes civitates*. Quæ verba protu-
 lisse videtur author noster , magis ut allusio p. 44. facta sibi
 constaret , quam oblivione eorum , quæ p. 41. locutus est.
 Priori sententiæ robur addit Gothorum *Hansa* , sociare , asso-
 ciare ,

ciare, in unum colligere: unde & Hans Stiernh. Gloss. in Ulfil. *socius*. conferatur & Dictionaire pour Mr. le Dauphin in voce Hanse. ubi *HANSE* (mot Allemand pour alliance de plusieurs villes, pour la facilité du commerce) explicatur societas ad commercium inita. & de la est venù ce mot, villes *Hanseatiques*, qui ont alliance entr' elles pour le commerce, i. e. *urbes Teutonice societate inter se conjuncta commercii causa*.

Tantum de מַחְנָה, à quo antequam profus digredimur, paucis discipendum est, quomodo meign/ megne/ magne/ vel meguone, h. e. robur, vires, universus populus, militia, à Gothico megn, & Angl. *many*, multum, magna copia, numerus, distingvas. Ne quidem subdubitare debes, quin *meny* & *many* referenda sint ad Hebræorum מני numerus, copia &c. quamvis vel maximè hodierno die per manā nobis proferatur, Germ. manch/ Ulfil. manag &c. Itaque ad alterum ipsius radicis derivatum, quod est חנות Hebr. חנה Chald. חנה Syr. חנות Arab. i. e. *officina, fabrica, constrina, textrina*. Huic respondet Goth. anyt/ fynþ & winþ sive anþ/ fynþ/ winþ, quibus propinquum est funata & fonþ Goth. ars, artificium Run. Goth. Ver. Lex. Hist. Sturless. Nobil. Peringsk. c. 2. p. 4. Runa posse, scire, intelligere. ana/ ðna/ vna sive vinna Goth. operari, laborare &c. Ver. Lex Run. Goth. &c. ann/ vinn opera, labor; vinnumen, operarii, laboratores, fabricatores, & ab hoc ipso חנה vel חנות Hebr. חנה Chald. cum præfixo autem מ, מַחְנָה fit *machina* Lat. μηχανη Gr. machine Gall. machina Ital. & hinc magna mihi potius quam manā contra Spelmann. gunne seu gunne Goth. h. e. fabrica bellica ad magnum aliquid tentandum moliendumve. *Inter machinas enim & organa* inquit M. Vitruvius Pollio de architect. lib. X. p: m. 434. *id videtur esse discrimen, quod machine pluribus operibus, aut vi majore coguntur effectus habere, uti ballistæ, torcularumque præla. Organa autem unius opere, prudenti tactu perficiunt, quod propositum est.* &c. Huc pertinet & *maignen* Gall. faber, in specie, ærarius. *maignagium* officina fabri ærarii &c. nisi hæc ad Hebr. מַחְנָה referre quis malit.

II. Est חנות Hebræorum vel חנה Chaldæorum *taberna, marcellum, apotheca* &c. win & winþ Goth. Dan. Norvag. &c. unde

de boe-windur plural. Jons Wolffs Norrig. illustr. p. m. 106. tabernæ, marcellæ; hincque diminutivum win-kel Germ. Spat. taberna, unde fram-winkel, taberna mercatoria. winkel, item Teutonibus taberna, officina, ergasterium, opificis officina; taberna ubi merces exponuntur: pergula, locus accommodatus exponendis rebus venalibus. Kilian. winkelhouder propola. winkelsknecht tabernarius institor &c. Verbum Gothicum huic respondens est huinna seu winna, & wanna, mercari, lucrari, merces mutare. unde wan-la diminutivum, idem. widnid Lapon. handel å wandel Svet. metcatura & permutatio mercium; Gynan Anglos. lucrari. Gagnar Hisp: Gaigner Gall. winnen & gewinnen Teut. & German. winiaga Malaic. negotiari. ganda Georgian. lucrum &c.

III. Notat חנות Hebr. vel חנה Chald. hospitium, diversorium, hinc Run. Goth. G. Andr. fmid Norveg. unde hiartknid Jons Wolffs Norrig. Illustr. p. m. 60. diversorium peregrinantium, interius vel intermedium. Etenim paa samme stied (nemligen Doffre stied) ere for reysende folk 3 stover/ udi hvilke de kunde have natteløye (effter som der ingen fand bo) den første kaldis Drifvostoven/ den anden hiart-knid/ den tredje Fog-stoven/ &c. h. e. in hoc ipso monte (nempe Doffre) tria habentur hospitia seu diversoria, in peregrinantium usum & requiem erecta, quorum primum Drife-stoven dictum, secundum Hiart-knid, & tertium Fogstoven. Quan Chines. diversorium, unde compositum nba-quan, porticus in itinere ad viatores hospitandos. Kan Turc. videatur Whelerus in Itiner. suo Orient. p. m. 150. Il y a à Constantinople & dans toute la Turquie des bâtimens publics au lieu d'hotelleries, qu' ils appellent karavan serais ou kans, erigez en diverses lieux de la ville pour les marches, & places publiques, où l'on vent diverses commoditez. Dicerem & aliqua de vero intellectu vocis Karavan; sed non est hujus loci. Id hac vice monuisse sufficiat, idem esse ab Hebræo ערב plural. ערבים adeoque significare cœtum vel societatem mercatorum vel peregrinantium. Neque difficile erit, nomen GARP, Germanis communi sermone inditum, ad radicem ערב referre. Sed de his aliàs. Knyt item vel nyth Britan.

Britann. *nidus* Lat. domicilium vel diversorium Boxhorn. Lex. Orig. Gall.

IV. חנית Hebr. hasta. unde *contus* Lat. κβύλος Græc. huonþ/ wond/ wend/ wondel/ wand/ wind/ wondul/ wondur, Goth. Ver. Lex. G. Andr. Bibl. Isl. Hist. Ægill. &c. hasta, baculus, pertica, scipio, telum, palus acutus, malum navis, hasta labari &c. *Hneit* Run. Goth. nomen gladii acuti. *Genia* Edd. in securis nominibus, *securis*. *Fson* Britann. Boxhorn. Orig. G. hasta, baculus. *Chan* Chin. hostile. *Cyn* Britan. id. unde *Cyn-ved* Boxh. telum. *Kane* Goth. rostrum acutum. *Kant* angulus acutus. *Huon* & *hon* atque *hein* Run. Goth. fraxinus, ceu lignum durissimum, a quo hastæ & tela bellica olim facta. *On* & *yn* Britann. id. Boxhorn. l. c.

A derivatis ad ipsam radicem puram examinandam me confero. Est verò חנה secundum Lexicographos *consedit, demisit se quiescendi, sedendi, aut habitandi gratia, quievit, mansit, habitavit, turmatim castra posuit*, Schindl. *Castra metatus est, castra posuit*, Avenario & Gouffeto &c. Verum si vim & naturam vocis ad amissim expresseris, me auctore dicendum est חנה expectavit nonnihil, mansit parumper, requievit, vertit, divertit, fruitus, recreatus est, adeoque nomen hinc deductum involvere requiem, mansionem vel habitationem vagabundam, momentaneam, non verò certam aliquam sedem, diuque uno in loco fixam, sed mutandam brevi aliòque transferendam, ceu diversorium vel recreationem. Conferantur loca Num. c. X. vers. 34. Esaj. XXIV. 1. & alia innumera hanc vocabuli impositionem mirum quantum confirmantia. quibus addantur modo allata ex Itiner. Whelleri de vera τῆ vocabuli *kan* significatione.

Supereſt itaque ut ad verbum radicale Gothicum, Hebræo חנה respondens, nos conferamus. Est utique illud huona/ gōana/ gona vel ganah Ulfil. unde & *gona* sig, Svedis hodiernis, quiescere, divertere se, frui. delectari. Ganah Ulfil. sufficit, satis est. Ganah ibid. cessare, desinere, requiescere; unde præterit. gananthida vel gana-thida. Luc. V. 4. quod sine dubio est ab infinitivo Ganah, Svet. gana vel gona, Hebr.

הנה. quamvis *thida* seu nota præteriti hîc more Ulfiliano addita sit. Sic *Gataihan* Ulfil. tacere, *gatabaidedun* tacuerunt; *gasandian* demittere, *gasandidedun*, demiserunt; *gamuna* meminisse, *gamundedun*, recordati fuimus &c. Verum hæc non moror, quoniam clariora sunt, cumque הנה non sono tantum, sed etiam significatione conveniunt. Ast longius ab hac radice recedere videntur *wna*/ *wana* & *wena* vel *wenian* Ulfil. quæ tamen propius accedunt si *hwuna*/ *hwana*/ *hwena*/ vel *gvuna*/ *gvana*/ *gvæna* cum aliis scripseris. Cui scriptioni nostrum *w*, Germanorum *we*, vel digamma Græcum satisfacit. Hinc *wna* aliis una Ver. Lex. acquiescere, delectari, frui, item me interprete, divertere, morari, manere; ut clare patet ex Hervar. Sag. c. 5. p. m. 70

Att Eg a folla

En Eg unpa þo

Sim þu saman

Uldren à ladi

Quæ verba a clariss. Verelio haud translata sic reddo:

Mihi quamvis essent

Nec tamen possem

Ruri quinque villæ,

Ruri manere.

Item Olofs Sag. c. 8. Han unþi þar ecti. ibi non *quievit* vel *mansit*. Quam interpretationem haud parum confirmat Germanorum *wenden*, cum *wna* Gothorum plane coincidens, ut: *wo haben wir gestern gewendet*/ ubi *substitimus* heri. Spat. p. 2499. h. e. ut hodie nos loquimur: *hwar haþwi wánt i gâr*. *Benian* Ulfil. *Stiernh. Gloss.* expectare, sperare. hinc Luc. VII. v. 19. & 20. *Thu is þa quimanda. thau atharanu weniaima*. Svet. *ástu then þom þomma skall / eller skole wi wánta (wána) någon annan*. *Tunc es qui venturus sis, an alium expectemus*. Quo refert idem Spaten *wenden* German. *vertere*, *movere*, *versare*, *volvere*, *deflectere*, h. e. *wenda* sive *wenna* Goth. *wenden* it. *subsistere*, *finire* i. e. *ánda* Goth. Sed hæc suæ radici alibi vindicabimus. Interim & ad *ganan* Ulfilæ merito referri debet *bewenden* Germ. *sufficere*, *sat esse*, *æqui bonique consulere* Spat. p. 2504. Atque licet magnam cum הנה *habitare*, *affinitatem* habeat nostrum *wona* s. *vona*, *habitare*, *wonen* vel *wohnen* German. *to wone* Angl. Spaten & Schottel. *wanen* Saxon. Kil. *Vunian* Anglos. Somner. *wuoin-gad* Lapon. unde *wuoin-gated* frequen-

quent. Torner. Man. Lapon. idem &c. Vix tamen induci
 possum ut credam hæc eandem prorsus habere in omnibus no-
 tionem cum **חנה** Hebr. *habitavit*, quin potius cum **יו** *habitavit*.
 Ratio est, quia **יו** notare videtur habitationem longam, diutur-
 nam, stabilem & fixam. Hinc *bewonen* German. incolere, in-
 habitare. *Ein Land bewonen*, regionem, terram, agrum inco-
 lere, considerare in finibus, obtinere terram. *Spat. unde ein*
wonen & inwonen Germ. *Awunian* Anglos. *inwânare* Svet. *coloni*,
 inhabitatores. *win & winne* Teut. agricola, colonus, Kil. Sic
מנוח fœm. **מנוחה** Hebr. habitaculum, cubile, fixum scilicet
 & stabile; *wone / wonin* hodie *woning* Svet. *wonung* German.
Huone Finn. *Hohn* Esthon. *Wuoigne* Lapon. Sed ad **חנה** perti-
 nent & *huon, huan*, sive *von & van* Goth. expectatio, spes,
 mora. it. *van* Chines. ire & redire, *vana & vanfa* Goth. id.
wanden Germ. unde & *wandra* Svet. peregrinari; *wandern* Germ.
 &c. Ex his facile constare potest, me validis argumentis in-
 ductum, sententiam clarissimi Junii deserere, *ganah* Ulfil. à
 Græcorum *γαῖω*, *letitiâ afficio, voluptatem affero*, derivantis. Ha-
 bet fateor *γαῖω* literas radicales ferme easdem, & coincidere
 quoque eatenus videtur, quatenus quietem corporis excipiat
 sæpe voluptas, gaudium, tranquillitas atque lætitia animi. In-
 terim tamen mihi satius videtur, referre Græcorum *γαῖω* ad
 Gothorum *winna* sive *gónna*, aliis *gynna / Teuton. gonnen*
 & *gúnnen*. German. *gónnen*. h. e. **חנה** Hebr. gratificari, gratiâ
 prosequi &c. hinc & hodie dici apud nos solet, *gynna en /*
gratificari, favere alicui. unde **חנה** & **חנה** Hebr. **חנה** Chald. **חנה**
 Arab. misericors, benevolus, beneficus, benignus, facilis, co-
 mis, svaavis. *gin / gyn / gynnare / Goth. recentioribus; gónner* Germ.
ἀγαθός Gr. **חנה** Arab. benevolentia, gratia, favor, benignitas, sva-
 vitas tam corporis quam animi, rerumque aliarum. *yn / ún / un-*
an / vun / gyn / fón / gunst; Goth. γαῖω Græc. *wonne / gunst & gón-*
nen Germ. *on / Chines.*

Si vero alicui suboritur scrupulus, quasi *ganah* Ulfil. vel **חנה**
 Hebr. cum *wana / wena / winna* non essent eadē, utpote quæ aliter
 scribuntur & pronunciantur, eximetur ille, ut spero, facile, cum
 constiterit etiam Arab. **חנה** incurvare, flectere, &c. eodem mo-
 do

do à nobis efferri. Est enim & hoc Goth. wan, flexit, incurvavit, infin. winna aliis winda. Van Chin. windan Ulfil. winden Teuton. & German. &c.

Sed satis de ונן s. wana Goth. ejusq; derivatis. Antequam vero ad aliam me confero, de duobus mihi heic rogandus es, benevole Lector: Unum, ut meliorem in partem accipias diffusam hujus vocabuli à me institutam tractationem. Alterum, ne mireris liberam hanc laxamque literarum commutationem. Ad prius quod spectat, fateor non absque ratione videri aliquibus posse, intempestivam ac ineptam; ast quoniam suscipienda fuit & quodammodo absolvenda ad instar reliquorum, quæ in eodem versu Biblico continentur, vocabulorum, paucioribus res nequibat confici, propter insignes tricas & subtilitates, quibus hujus vocis enodatio laborat. Restant nihilominus pauca eaq; fere præcipua, in aliud volente Deo, reservanda tempus. Ad posterius vero cogites, velim, non frustra me, uni literæ Hebrææ ו nostras C, K, H, Q, G, W, F, &c. æquipollentes constituisse. Has enim inter se commisceri & confundi nemo ignorat, qui novit, quantas lingvæ, intervallis temporum, subire solent mutationes. De H ita disserit Gudm. Andr. in Runis Goth. *H nunc levem, nunc asperiozem in nostra lingua adspirationem obire comprehenditur. Islandi plerumque per K vel Q eandem proferre audiuntur, ut KUOR pro HUOR; QUORT pro HUORT; QUANER pro HUANER; QUEITA pro HUEITA (quæ hodie nobis war/ wart, waner/ weta audiunt) imo veteribus ante literam, N promiscue H & K in usu fuerat, ut KNÆ vel HNÆ, KNUE vel HNUE: Sic KNAPPE vel HNAPPE; KNYFE vel HNYFE &c. Eadem ratione & veteres Britanni dixerunt CHUANT desiderium, pro hoant Armoric.*

CHWANNEN Brit. pulex, Armoric. *hoánnen.*

CHWECH Brit. sex, Armor. *húech.*

CHWAER Brit. soror, *Hoar* Arm.

CWN Brit. *canis* Lat. Hun. Armor. Boxhorn. Orig. Gall. Sic & hun Svet. hund German. *chien* Gall. *κύων* Græc. *Ḥóna* Goth. gallina. *kana* Finn. Florin. *Wuontze* Lap. *Unni* populi, *Hunni* & *Chunni* Toppelin. Orig. & Occas. Transylv. p.m.

328 & Otrok: or. Hung. t. i. c. 8. *HARIADEN* Barberausse Roy d' Algier, & Admiral du Grând Seigneur, d' autres disent *Chairadin*, *Caratin* & *Cheireddin*. Misson Voyage d' Italie Tom. 2. lettr. 1. p. m. 16. Conferatur & doctiss. Thomas Hyde in de Religione Veter. Persar. & Magor. cap. 18. p. m. 216. ubi ita differit: *Litera H Lusitanica sonat fortiter ut Hb, duplici aspiratione seu ferè ut CH durum in litera CHA ut ך CHETH*. Sic quæ nos una cum Germanis per *W* efferimus, Itali per *gu* & Galli per *g* eloquuntur, ut *wârd* Goth. custodia, *guardia* Ital. *garde* Gall. *wârda* Goth. custodire, *guardare* Ital. *garder* Gall. *wante* Goth. manitia, *guanta* Ital. *wis* Goth. modus, *guise* Gall. *guisa* Ital. *wasta* Goth. destruere, desolare; *wûsten* German. *guastare* Ital. *Bad* Goth. *vadum* Lat. *guado* Ital. &c. Nam Saxones *GU*, inquit clarissimus Spelmannus in voce *Guti*, *semper in WT mutant, ut in ipsius Camdeni pronomine (Willielmum scribentes pro Gulielmum) & trecentis præterea vocibus, manifestum est*. Et Sommerus in Dict. Saxon. Lat. Angl. Franco-Galli semper *g* vel *gu* utuntur pro Saxonum & Germanorum *w*.

כרך *circiter via Ariem. itinere Hieron. quasi itinere Tremell. velut itinere Samarit. Arab. Chald. Syr. viam* interpr. septuag. *שבע*. LXX. &c Est scilicet כ idem ac Goth. *hue* / *hui* & *hiæ* Run. Goth. unde *hue wâgen* hod. circa viam, *hue fyrkian* ferme ad templum, *hue paß* circiter. *Wie* Germ. Spat. sicut, sicuti, velut. *ceu* Lat. *che* Gall. it. *sue* Ulfil. *sa* Svet. hod. *so* German. *cau* Lapon. *que* vel *pres-que* Gall. *casti* Hispan. *quasi* Lat. *kako* Cyrill. *kakov* Carniol. ut imitetur ככה Hebr. quod idem ac כה sive כ. *jako* Polon. *jake* Croat. *yako* Bohæm. *takbak* Lusat.

ךך *via* *dærf* & *darf* Gudm. Andr. *droga* Polon. *traccia* Ital. à verbo radicali *darka* G. Andr. ambulare, incedere, ire. Scilicet cum difficultate quadam & molestia. *trâfa* & *trâfa* Svet. hod. id. unde *gå* à *trâfa*. difficile atque molestum habere iter. *trâf* Peringsk. comm. in vit. Theod. p. m. 370 iter, via. Cui nostro *trâfa* vel *darfa* / Græcorum *τρέξω* sono quidem accedit & literis radicalibus, secus vero significatione; cum *τρέχειν* imprimis notet currere, vel gressum accelerare, *ךך* vero vel *darfa* lente ire, ambulare &c. unde *Treiglo* Britann.

obambulare, Boxhorn. or. *treiglad* obambulatio. *track* Angl. vestigare, vestigia sequi, Mer. Casaubon. Is. fil. de quatu. Lingv. p. m. 359. *Tráf-hást* Svet. & *Stiut-hást* equus ambulationi lentæ assuetus, quoque eam ob causam utimur in decipiendis avibus, imprimis aquaticis.

יום *dies*. Goth. um / om / som / hiom; etenim *H* vocabulis à vocali incipientibus sæpius per errorem addi solet, inprimis cum sonus ejus lenior non multum offendat. Observandum verò maximè est hiom seu som & hum Gothis, peculiare quid involvere, & quidem lucem non radiatam, ut in meridie à solis irradiatione; sed lucem subobscuram, uno verbo diluculum, vel crepusculum sive lucem dubiam & creperam. Quæ explicatio vocabuli יום Genes. 1. ויהי בקר ויהי ערב יום אחר & *fuit vespera, & fuit mane DIES, unus*, locum commodissime habere videtur. Hinc *Hum* Hervar. Sag. c. 6. crepusculum, diluculum. *Huma-tof* Vere! Lex. idem. *hum* & *huma-mal*, causa subobscura vel in qua aliquid lucis est observatum. unde *få hum* i *safen* vel *få lius* i *safen*, in re obscura illuminari. *Hiom* Run. Goth. favilla, scintilla. *Hom* & *Om* Chines. lux, dies; *Amu* Lapon. & Finnon. manè, lux matutina. *On* it. corrupte *ond* Goth. id. unde *ond-verne* Run. Goth. mane diei; *ἡμας* & *ἡμῆς* Græc. dies, lux. *Hemara* Fin. id.

כה *hic* Latinis, per metathesin. *hie* Goth. & Germ. Isl. Bibl. & Spat. hodie vero *hær* dicimus, pariter ut Germani *hier* id. *her* Dan. *jo* Lapon. *qua* Ital. *ça* Gall. *scheit* Lett.

סביבות *circuitus* Ariemont. interpr. *per circuitum* Hieron. Chald. Paraphr. *in circuitu* LXX Interpr. *circa* Tremell. & Verf. Arab. *circum* Paraphr. Syr. & Samar. &c. *Sviveþ* / *sveþt* & *sveþt* Goth. à verbo radicali סבב Hebr. Chald. cingere, circumdare, *spæpa* / *sveipa* & *svepa* Goth. Isl. Bibl. Deuter. II. 23. 1. Sam. XXII. 17. G. Andr. Histor. Ægill. &c. hinc *sveþt* vel *sveþt* involutus, circumdatus. *Sveipin* Herv. Sag. c. 7. id. *Sveipr* R. Goth. involucrum. *Sveif* volva seu instrumentum, quo aliquid circumrotatur: hinc diminutiv. *sveifla* rotare, circumrotare, vibrare, Ol Sag. 207. *Sváfa* sive rectius *sfáfa* hod. id. Ver. Lex. Huc pertinet & *sepio* Latin, circumdare. unde *sepes*, *sepi-*
men-

mentum. Schweifen Germ. & *um-schweifen*, circumire, circulari, discurrere Spat. das schweifen *ibid.* circuitio.

כבב Hebr. circuitus, circulus. Svey & sveif Goth. hinc *um-sveif*, ambages; bruka *um-sveif*, ambagibus uti; góra sig en *sveif-saf* id. *um-schweif* Germ circuitus Spat. I. c. ut ich wil mit dir kein umschweif machen, per circuitus te non traham. was machstu vor umschweife? quos mæandros & inflexiones quæris. Schweif it. syrma & peniculamentum.

וכאמתים Ariem. interl. Vers. Syr. & Vers. Arab. &c. י & כ an-
tea explicuimus proinde ad אמתים accedamus. Hujus vocabuli
numerus singularis est אמה Hebr. & אמתא Chald. & Syr.
cubitus, ulna, mensura cubitalis. an *mu* Brit. Boxhorn. máth Goth.?
vel sit potius nostrum *am/ ame/ wame* seu *fame/* cujus dualis
est *amþim/ famþim* sive *famin* h. e. bini cubiti, ulnæ. Fabmo La-
pon. Fadme Isl. unde Actor. XXVII. 28. LXX. καὶ βολίσαντες ἑυθρον
ἰρρυσὶς ἕκαστοι. & demissâ bolide invenerunt *passus* viginti. Confer
versionem Bibliorum Islandicam *HOLOM* An. 1584 impressam,
ubi verba hisce respondentia ita habent: Da worpudu
grundsocku/ da fundu tuttugu *fadma* diup. His accedit nitidissi-
ma Augustissimi Regis ac Domini nostri CAROLI XII Biblio-
rum editio, nuperrimè juris publici facta. Och fastade uth lodet
och funno tiugu *famnar* diup. Dissentire autem videntur Regis
gloriosissimæ memoriæ Gustavi Adolphi cæteræque hanc inse-
quentes. Och fastade ut lodet/ och funno tingu *alna* diup; quam-
vis accurate loquendo, si veram vocum naturam & indolem
rimaris, inter singulas has editiones, ferme nihil interesse di-
cendum sit. Etenim *fam* seu *fame* Gothorum numeri singu-
laris est brachium, cubitus, ulna. Svetis hodiernis arm aliàs
dictum: Ast numer. dual. *famin/ famna* vel *famnar* significat am-
bos cubitos, sive binas ulnas, vel simul numerato thorace, tres.
ut *Amsans* Ulfil. à singul. *ams*, Græc. ὤμος. Lat. *humerus*. Ital. *home-
ro*. Hisp. *hombre* & *ombre*. Lusitar. *ombros*. Turc. *omus*. Sed hæc
distinctio in communi loquentium usu non ita observatur. Vul-
gus enim vocat en *fam wed/* i. tantum ligni quantum ulnis unius
hominis comprehendi gestarique potest, in longitudine & alti-
tudi-

titudine spatii cubitalis. 2. majorem illam lignorum struem vel congeriem, cujus altitudo & latitudo expansis cubitis vel tribus respondet ulnis. Verum si ἀκρίβειαν in loquendo sectarentur, in priori significato pronunciaretur en *fam wed*; in posteriori vero *famn wed*. Qui dualis numerus *famn* non raro naturam singularis induit, ut recte pariter dicam en *famn* &c. Nec absimilem significatum, scilicet de minore æque ac majore mensuræ genere, admittere videntur ὀργων Græcorum & *passus* Latinorum. Hinc *fædm* Isl. (βαδμῆς Gr.) Gudm. Andr. in Run Goth. est *sinus, gremium & orgya, vel quantum mensura se possunt extendere lacerti cum manibus*. FAMN item Verel. Lex. Scand. *quantum extenso utrinque brachio metiri possumus*. Verum & *fædm* Anglos. *fathome* Angl. *Vadem* Belg. est CUBITUS, ULNA, Somner. composita scilicet voce à *VAD* sive *fad*, vel *vod* Goth. filium: מוּת Hebr. & Chald. מוּת Arab. id. atq; *ame, eme, ome*, Goth. אַמָּה Hebr. & Chald. *brachium, cubitus, ulna*. Quo etiam respectu, *VAD-EM* Kiliano notanter admodum dicitur *FILUM quod intra manus extensas continetur, mensura manuum expansarum, ULNA, PASSUS: spatium quod utrinque manus expansione completur, continetque pedes quinos: (mihi sex potius & quod superat) orgya, pedes sex cum quadrante*. Hinc *oma* Goth. & *fama* atque *famna* ulnis amplecti. *Am* Chin. Ann. ut *am con*, gerere infantem in ulnis. *ama son* vel *ampa fon* Goth. Grænl. Annal. *das find umarmen* German. Etenim *am* & *arm* vel *ams* & *arms* Ulfil. idem sunt cum *arm* Germ. Spat. *brachium, lacertus, torus, armus, humerus*. hinc & *fimer-stänger för en slås da*. brachia trahæ. *fama* item & *famna* Goth. ulnis vel cubitis mensurare. *uom* Chin. *fædmian* Anglos. *to fathome* Angl. *Vademen* Teuton. utraque manu extensa complecti vel metiri. Somner. & Kil. *am it*. & *ham* Goth. manus. unde *hamla* idem ac hodie *næfra* vulgo, manibus retinere, impedire. *am-law* Brit: chirotheca, Boxh. *mao* Lusit. manus. aliàs & *vad* Goth. *passus*.

Ad מוּת Hebr. *cubitus, ulna*; & merito referri posse videntur *mabi* sive *pimabi* Coptit. *brachium*, Kirker. Lingv. Ægypt. *ayumi* Japon. *aune* Gall. nisi hoc ab ulna? *cam* Britann. *passus* & *gomach* crus, tibia. Cui admodum simile sonat Arabum

bum קאמה, ulna, cubitus, quod ad אמה Hebr. velim quoque referas, cum præfixa litera ק. Rationes, præter superius de hac litera allatas, alia occasione affatim, Deo bene favente, adducturus sum. Eodem modo ab אמה descendit קאמות, cui quam proxime accedit Itolorum *gomito*, cubitus, ulna. *Koniek* Ungar. *Kynera* Finn. Ast quamvis *gomito* Itolorum tam quoad sonum quam ipsam significationem exactè cum קמאות Arab. coincidit, eamque ob causam hæc etymologiæ ratio mihi satis firma videtur & solida; scrupulus tamen alicui suboriri potest, qui scriptum alibi viderit *gomito* per *gombito*, ut adeo à cubito Latinorum vel ἀπὸ τῆς κυβίτης Græcorum ortum potius ducat, imprimis cum litera *b* in media voce posita (non secus ac *g* in *n*) sæpiuscule in *m* permutetur. Quæ omnia suis locis fuscè & accurate demonstrare, atque ad liquidum perducere animus est.

Ut iis autem quæ de אמה Goth. *ame* vel *fame* ulna, dicta sunt, facilius fidem adhibeas, ex consensu aliarum quoq; vocum iudicium fiat. Sic אמה Hebr. אמה & אמה Chald. אמה Arab. *ancilla*. EM Chin. *amba* Malaic. *ama* Goth. quod non tantum nutriticem, à *mu* þ Goth. ; אמת Hebr. unde *amme* Teut. *amo* Hisp. nutritius, à verbo radicali *aman* Goth. *ammen* Germ. Sax. Fris. Sicambr. *pascere, nutrire, alere*, Kil.) sed & ancillam vel tutricem significat. confer. Genes. XXI. v. 10. & 13. cap. 30. v. 3. Ruth. c. IV. 16. 2. Sam. c. IV. 4. &c. huc pertinet & *famula* Latin. ceu diminutivum ab אמה ancilla, & *famulus*, servus. item *yeoman* Angl. Atque, si modo *Amatzones* fuerint ex sexu femineo, quemadmodum perhibent eruditi, non dubitaverim illas ex אמה ancilla, derivare. unde Exod. c. II. v: 15. & mittebat אמה Amathah ancillam suam &c. quo & referre volunt *ambæt* Run. Goth. *ambot* & *ambat* Verel. Lex. servus & serva. *ambebt* & *ambibt* Anglos. *ambacht* Teuton. *ambactus* Gall. antiq. unde Festus: *AMBACTUS* apud Ennium lingua Gallica servus dicitur. & Jul. Cæsar lib. 6. de bell. Gall. eorum ut quisque est genere copiisq; amplissimus, ita plurimos circum se *AMBACHTOS*, clientesque habet. hinc cantil. div. Mariæ: Ego em *Ambat* Drottin minè. Ego serva sum Domini mei. *anaud* Goth. id. *Amaeth* Britan. rusticus, agricola, arator.

Ambt & æmbete hodie munus, officium; Ampt Teut. ambacht it. collegium artificum idemque ac gulde Kil. gilde Germ. à gill/ gille antiqua voce Gothica, ut fatetur Spaten p. 658. *collegium* Latin. קהל & קהלה Hebr. hincque Aman sive Amman præfectus opificum, it. prætor, vulgò Ammannus, consul &c. Kil. Ambachter id. ibid. אמן & אמן Hebr: unde קהלת האמנות collegiũ Ambachtorum, אמנפ gillet Goth: hodie Embetsgillet. verbũ est aman/ amuna & amyna, formare, fabricare, manibus operari, à mun/ aliis munp/ Goth. *manus* Latin. unde אמנות Chald. ars, artificium. inunde Goth: G. Andr. Run. Goth. hinc & primitivum Chinensibus adhuc remanet, quod est *am*, opifex, artifex, Rhod. Sic *am* antiquis Celtis idem ac ampt vel ambacht, officium, negotium, munus publicum, Spat. p. 40. quo cum & עבד Hebr. convenire videtur. Sed de hoc aliàs.

Porro אמא Rabb. idem ac מדד vel מד Hebr. *mensuravit, mensus est*. Annon & hoc ipsum nostrum amada / amida / vel amata, hodie mata / unde *ametan* & *amididan* Anglos. made Dan. *meriri* Latin. *medir* Hispan. mattid Lapon. möhtan Esthon. to met Angl. *mat* Chin. Annamit. mittaman Finnon. maeten & meten Teut. Belg: Saxon. mitan Ulfil: unde Luc: c. 6. v: 38. þizai auf samon MITADION þizai MITAD. MITADA izvis. h. e. eadem quippe mensura qua mensi fueritis, vicissim mensurabitur vobis. Mekodi Georgian id. Quo & meßen Germanorum, *mesurer* Gallorum, *misurare* Italorum, nec non μετρεῖν Græcorum referre, nemo fortè dubitaret, cum *t* in *s* & *s* in *t* haud infrequenter transire soleant. His, cum verosimilia videantur, fateor quam prohum sit assentiri. Interim tamen naturam harum vocum altiori mentis indagine consideranti, apertè, credo, constabit, has ipsas, nempe meßen Germanorum & *mesurer* Gallorum &c: non ut mata vel amida Gothorum, sive meten Belgarum ab אמד vel מד Hebræorum descendere; sed meßen German. oriri a משח Chaldæorum & Arabum *mensuravit, mensus fuit*, hinc Ezech. XL. 5. Hebr. וימד את רהב הכנין Targ. ומשח ויבנתא דבנתא h. e. & *mensus* est latitudinem ædificii. Verf: Chald: Unde itaque *mesurer* & reliqua ipsi cognata verba? Certe si ad fontes Hebræos reducenda sunt, utique radici inu-

sitatae שור *mensuravit*, ortum suum debeant necesse est. A שור
 etenim præfixo מ factum est משורה, Gallis *mesure*, corru-
 ptè *mensura* Latin. *measure* Angl. *misura* Ital. Lev. 19. 35. מִדָּה
 תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה Hier. *nolite facere iniquum*
aliquid in judicio, in regula, in pondere, in MENSURA. Et hinc ipsa
 verba, to *measure* Angl. *mésurer* Gall. *misurare* Ital. *mensurare* Lat.
 μέτρον Gr. Ex hisce tribus vocabulis, qualia sunt מִדָּה sive מִדָּה
 Hebr. *máta* vel *mida* Goth. *meten* Belg. מִשָּׁה Chald: & Arab.
meßen Germ. & שור, unde משורה Hebr. *mesure*, Gall. &c. judicet
 benevolus Lector, quam facile in eliciendis venandisque vocum
 etymologiis, affinium præprimis, etiam diligentissimum quem-
 vis attentissimumque error obrepere possit, ut adeo satis dici ne-
 queat, quanto studio, quantaque cautione heic opus sit.

Sed quorsum hæc omnia? nisi ut ostendant illam prorsus
 admirabilem convenientiam, quæ Hebræorū inter Gothorumq;
 præprimis lingvas intercedit: Chinensiumq; multis in locis cum
 his utrisque affinitatem maximam. Cujus rei causas, com-
 modiore, si Deus vires & vitam concesserit occasione, tra-
 dere conabor. idque cum aliquo fortasse eorum sententiæ de-
 trimento, qui Chinensium lingvam, nullam prorsus cum alia
 aliqua in toto terrarum orbe habere analogiam; Gothicam
 vero sive veterem nostram Hyperboream à Germanica ortam
 productamque sibi imaginantur. De Chinensium enim lingva
 sequentia refert auctor libri *Nouveau Journal des scavans* mois
 de Janv. & Fevr. Art. 1. p. 14. *ex Nouveaux memoires sur l'*
etat present de la Chine, par le Rev. P. LOUIS LE COMTE -- à
Amsterd. 1697. La langue Chinois n' a aucune analogie avec pas
une de celles qui ont cours dans le monde; rien de commun ni dans
le son des paroles ni dans la pronuntiation des mots, ni dans l' arrange-
ment des idées. Lingva Chinensis nihil habet affinitatis cum ulla
 lingva nota in toto terrarum orbe, nihilq; commune vel quoad
 sonum & pronuntiationem ipsarum vocum, vel quoad ordinem
 sive dispositionem idearum. Ad Hebræam vero Gothicam-
 que quod adtinet, mirari sane convenit, in hac superesse
 adhuc non tantum vocabula Hebræa, maximam partem pura
 & integra, sed quod magis est, ipsas res vocabulis notatas,
 leves nunc licet & vulgares, interque eas ferculorum aliquot

genera, tam nostratum quam aliarum gentium mensis apponi solita, quæque eam ob causam sine offendiculo facile mutabilia diceres, per spatium tamen annorum trium quatuorve millium, nullam in hunc usque diem subiisse mutationem. Sic quin vocabulum Hebr. מנחה *mincha* Gothorumque *munga*, hodie *munche* vel מנחות *mungat* idem sint, nemo facile negaverit, qui modum conficiendi *mincha* Hebræis olim receptum, à nostri ævi mulierculis exacte observari in præparatione modo nominati ferculi *munga* vel *munche*, recordatus fuerit; cum hac tamen differentia, ut loco olei, quo Belgæ, Galli, Itali &c. hodieque utuntur, quoque una cum *simila* sive farina tritici purissima, nobis *Simlo-miol*, in Levitico confectum olim legitur Hebræorum מנחה *mincha*, nos butyrum, ceu oleum carius ementes, adhibeamus. Adhæc מנחה Hebr. *munus* est vel oblatio; Cui iterum æquivalens habetur nostrum antiquum vocabulum *mun* vel *munþ* (quasi מנחות) i. e. donum, vel *munus* Lat. conf. Ol. Sag. c. 78. foreþengan *mun* þore eg þat. nullo *munere* vel nullo dono hoc audeo facere. hinc *mundr* Run. Goth. dos profectitia. *Hennan munþr*, dos puellæ, patrimonium virginis. *Heimta ut meyar mundur*. Gautr. S. c. 40. sponsæ dotem extorquere. it. Hist. Ægill. & Aimund. cap. 11. *De vil eg nu leggja af minum munum*. ergo deponam jam *munera* mea. *mon* vel *moner* Dan. id. vid. Chr. Osterss. *Weyle Gloss.* Jurid. p. 561. item *munne* in Jur. Zeland. lib. 1. c. 3. Præter hæc etiam *mungat* Goth. notat omnis generis delicias & potus præstantes. vid. Verel. Lex. Run. Goth. & Olai Wormii Lex. Run. ubi & *munod* explicatur luxuries, libido. *munuþ* Run. Goth. atque *munadseme* Isl. Bibl. 2. Ep. Petr. c. II. Denique & מנחה juxta Schindler. apud Hebræos pro certo & statuto tempore scilicet vespertino designando usurpatum, legimus in Exodo. Unde תפלת מנחה Rabb. oratio oblationis vespertinæ &c. Sic & *munþ* Goth: certum & statutum tempus notare patet ex *Hirdsfrá*. ubi hæc verba leguntur: *það munþ of i þeim stad / með skilum oc rettum skaurdum*. h. e. ut clariss. Verelius hæc verba interpretatur. *eo tempore & loco, liquido & particulatim*. Sed de his satis. Jam ad alia.

Sy super: nostrum *al, hal, huel, hial* sive *gial, &c.* huic exacte respondere, superius demonstratum est.

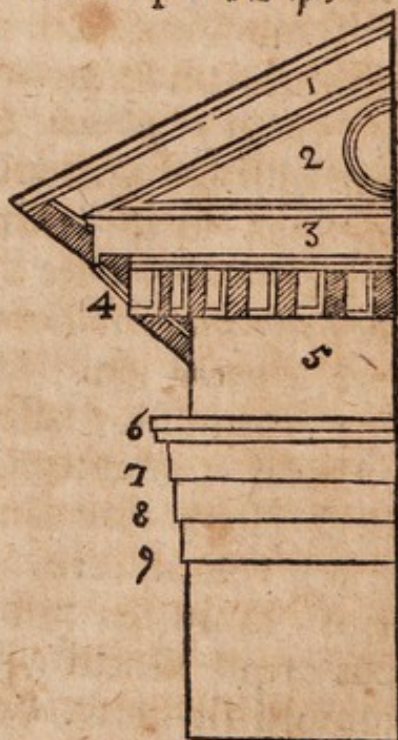
פני *facies*. Est numeri pluralis: deest Hebræis, ut cuique notum, singularis. qui alioquin diceretur **פנה** *panah*. Elicitor vero hic ex lingua nostra Gothica, in qua integrum adhuc superest vocabulum *panah* (quamvis hodie per *pana* plerumq; scribatur) *FACIEM, FRONTEM* sive anteriorem capitis partem maxime eminentem, nudam atque planam, cui oculi insident, denotans. Unde *han har en wacker pana*, ipsi frons egregia est; *Slå en för ens pana* faciem vel frontem alicui verberare. *Pane* Teut. Kil. *Fone* Angl. id. unde *fone-head* Calp. in voce *frons*. His accedit **ὄπov** Græcorū, quod licet absolute positum non sit in usu, verum Accusat. sing. **ὄπov** *vultus*; ex compositis tamen ejus, utpote **ὄπov-ωπov** *facies*, **μὲτ-ωπov** *frons*, haud obscure colligitur, antiquissimis Græcis **ὄπov** ceu simplex fuisse usurpatum. Porro *pen* Britan. est caput, & *bann* atque *fann* iisdem notat altum quid, excelsum atque maxime eminens. Boxh: or. *pen, pin & pina* Goth. atque Germ. Spat. 1424. *Pinna* Lat. B. Sed hæc fortè rectius ad **פן** fæm. **פנה** quod est idem ac *pin* sive *vin* Svet. hod. suprema pars domus, quæ immediatè subest tecto. *punt* it. Run. Goth. aliis *pynt*, suprema pars arborum, cacumen montis &c.

Pand Teut. Kil. porticus, xystus, solarium, ambulacrum, peribolus; unde *pinnen auff der mauer*, aliâ dialecto *zinnen* (Svet. *pine / pinin*) *pinnas & minas murorum dicimus & pinnen sive zinnen* auff den Gebäuden / *culmina, conos & pinnacula adificiorum*. Spat. 125: Cui & assentitur doctissimus Cluverius in German: antiq. cap: 26. p: m. 228. ad init. n.ij 30. his verbis: *Nam hodieque excelsarum rerum summitates dicimus pinnen & singulari numero pin*. Unde *PAN-LA* seu *PANELA*, Goth. *slatta tafet med bråden* / asseribus tectum intus æquare.

Inter alia autem, quæ me movent, argumenta, ut credam **פן** Hebr. sive ejus fæm. **פנה** Gothico nostro *win / pin / pan* sive *pen* respondere, hoc haud minimum est, quod videam Hebræos, suum **פן**, **פנה** vel **פנת** connectere cum **גג** *Gag*, non secus atque Gothi *gag* sive *gang* cum *pan* vel *pen* conjungunt. Exemplo sit Prov. c. XXI. v. 9. **טוב לשבת על פנת גג מאשר** h: e. interprete Hieronymo: melius est sede-

re in *angulo* domatis, quam cum muliere litigiosa, & in *domo communi*. Verum juxta *rōi* LXX. versionem, Hebræorum *גג פנא* est *in angulo non tecto*: idque, secundum meam sententiam, prorsus accommodatè, siquidem exactè coincidunt *גג פנא* cum Goth: *panþ-gag* dialecto Ulfiliana, sive *panþ-gang* Teutonibus *paud om gang* h. e. ambitus, circuitus, xystris, porticus, solarii, ambulacri: nobis *ALTAN* sive *en gāng pā tafet*, *vinþ-gāng*. Unde & *paud Kil.* reticulata indago, septum carbaceum &c. ut *gag Ulfil.* platea, via strata: Marc. c. VI. v. 56. ana *BAŪga* sagideduns *siufan*: in plateis ponebant infirmos &c. Sic en *gōng Run.* Goth. hodie *spatzer-gāng*, ambulacrum, peribolus, porticus. *Frågārds-gāng* / ambulacrum horti &c. Quid quod *גג* *gag* Chinesibus etiam hodieq; supersit: Illis enim *GAC* est tabulatū, vel contignatio domus. Cui affine est Goth. *Kag/Kagr* operimentum, velamen, tapes, tegmen. Quam in rem conf. *Rōnga S.* 225. *han let breda yfer Kaugor*, stragula vel tegetes supersterni fecit. Hinc *KAG* sive *KAGEL* dimin. id. ac aliis *taftegel/tegelæ* lateritiæ, *gach* Chin. id. *kakl-ugn* Svet. furnus lateritius. Adeoq; concluditur *גג פנא* idem esse ac *paud-gag* peribolus tecti, quod Paraphr. Chald. transfert per *קרא*, nostrūque *frona* plenè exprimit, itemque *franc/frans/hörn & horn*: nec dubiū est quin Hebr. *קרא* hæc eadem referat vocabula, ut adeo existimare liceat, illam partem sive altaris sive arcæ, vel consimilis structuræ, quam *horn* vulgò interpretantur, dicendam potius esse *frans/hörn / frona* s. coronam, quam *horn* / sive cornua. Neque fugere aliquem potest, nisi artis architectonicæ planè imperitum, *CORONAS* *ædificiū* appellari *suggrundas* seu prominentias sub tecto maximas, parietes ædificiū longè latèque tegentes. conf. Vitruv. Archit. l. 3. c. 3. & fig. A: ubi num.

1. est sima, 2. tympanum, 3. CORONA, 4. denticulus, 5. zophorus, 6. cymatium 7. tertia fascia, 8. secunda fascia, 9. prima fascia.



κορυφῆς it. Græc. קרומה Rabb. fastigium, capitellum, summitas &c. *KARNIS* vocabulum Svedis & Germanis, inprimis fabris lignariis satis familiare. Adhæc Coronæ Vitruvio dicuntur *prote-cta*, Bonon. *grunda* h: e. prominentiæ & veluti supercilia parietum. conf. laudati auctoris Archit. l. 2: c: 8:

Verbo tantum hic nominasse sufficiat, LXX. Interpretes l. c. haud incommodè vertisse Heb: בית חברה per οἶκον κοινὸν *domum communem*, hanc eorū interpretationem vocabulis Goth. *𐌲𐌿𐌸𐌰*, Gall. *Cabaret* & Chald. תרומה mirum quantum confirmantibus. A תרומה enim תרומה Goth. locus communis, forum, quo omnes conveniunt, vel emendi vel vendendi causa. &c.

Sed de his fufius suo loco. Regredimur ad nostrum *𐌲𐌿*, eamque notionem, quā superficiem vel planum alicujus rei significat: ut *𐌲𐌿𐌰* superficies terræ. Huic accedit Goth: *BANE* planities, superficies; *Bang* Chin: unde *𐌲𐌿𐌰* *bane*, planities excursionibus equestribus destinata. *Wedio-bane*, campus exercitiis cursoriis aptus. Hinc quoq; *Weyle Gloss. Jur. p. 74.* *WIME* arena seu planities, er en wise oc serdelis bestilt sted oc platz som naget sirdeles skal opsettis/ ofwer eller drifes paa: som fornemis ligen/ Riden i ring/ Fornering/ skiuden/ secten. Unde *Ride-bane*; *Rende-bane*, *Tornere-bane*, *Secter-bane*, *Löbe-bane* oc *Reber-bane* &c. pana Goth. cucuma, cacabus pſanne Germ. it. panna bractea, lamina. Et ut nullus tibi scrupulus, quoad hujus vocabuli veram etymologiam, in mente resideat, accipias etiam alias hujus notiones sibi invicem respondentes. Ita Hebr: *𐤁𐤏* ante, excipit Goth: *Bein* / recta, ante se: unde *Hiob: XXIII.* beinan veg via recta; *beint* Epit. Ol: exporrectum. *beinsta* / rectissimum. ut, *han far hit beinsta*, *Wiff. Sag: p. 23:* via rectissima atque compendiosissima iter facit. *Beinst* Spec. Reg. 48. directe. *Beinst* flenti *Ronc: Sag: p: 115:* recta & non aberrans ad scopum collimatio Ver: Lex. Rursus *𐌲𐌿* Arab: *defecit, terminatus, ablatus, mortuus fuit*, respondet *Bana* Goth. *𐌲𐌿𐌰* Gr activ. & *Bana* neutr: Goth: ejusdem significationis. Hinc *𐌲𐌿𐌰* destructio, interitus, mors, *Bane* Goth: *Banh* Chin. *φύρος* Græc. id. Unde *bane-man*, qui mortem alicui accelerat. Nec dubitaverim adserere quòd Latinorum *finis* ab Arabum *𐌲𐌿* descendat, ut & *bien* Chinesium, *sine* Ital. *fin* Gall. *sine* Hispan. *Wens*

de Germ. &c. Unde & *wen* Chin: ripa: *bank* Angl: unum itaque & idem est ac Hebr. פני הארץ Goth: *Bane ha earþ*. Verum quò suspicetur nemo vocem *bani* p. 12. cit. ad usitatū Hebræis pronuntiandi morem detortam esse, cum in *I* terminare, nostræ ætati, in aulis præcipuè minus sit receptum, rudi licet vulgo, antiquæ pronuntiationis etiamnum paulo tenaciori custodi, haud rarò ita sonant voces; exemplum ex multis unum alterumve saltem adducam, quod ad probandum indubie, ut opinor, valebit. **MIT F RINP R PNPI** i. e. **LUNT A ONGAR DUGI**. Quæ inscriptio est numuli argentei, qui in insula Bornholmia effossus putatur; cujus figura cum inscriptis Runicis à clariss. Otthone Sperlingio Consil. Reg. & JCons. Dano exhibitur in opusculo quod de nummorum bracteatorum ac cavorum nostræ & superioris ætatis progressu & origine anno Dni. 1700 Lubecæ editum est. Ad quod exemplum & nos eundem numum exsculpi curavimus ac curioso Lectori vel ideo sistimus, quod integra scriptura Viro dicto, in hoc studii genere alioquin multum promittenti, ceterisque suæ gentis eruditis, quibuscum communicabat, judicetur inexplicabilis. Sed malim ipsum audias antiquarium de numulo commentantem tract. cit. p. 52. *Rudi sane sculptura nummus hic sistitur, ita tamen ut cognosci possit, in primo latere figura hominis aut umbra potius; in altero latere tali cruce insignitus in medio & lunulis dimidiis duabus vel tribus sibi obversis ad latera: sed in circuitu has habet literas Runicas, prout ego collegi. Lunt a ongar dugi. Quas interpretari non possum. Alius vir doctus hanc interpretationem addidit. Prima facies est imago virginis: altera crucem vel vexillum potius præbet cum his literis: lunt a ongar dugi. Runarum quidem figura cum nostris coincidit, quæ in lapidibus reperiuntur; sed sensum ullum nec ego nec alii elicere potuimus hætenus. Prima vox secundum nostras Runas Lunt, exprimit, quasi Lundensem Archiepiscopum intelligere debeamus. Ceteræ literæ A ONGAR DUGI præferunt, quæ mentem nullam habent. Nummus sane rarissimus est, sed rarior si explicari posset. Qui nodus ut solvatur, nummoque suum pretium constet, explicationem adjiciam, quæ mihi cum primo inscriptionis intuitu occurrebat, ac*
nifi

nisi valde fallor, vera est. *LUNTAONGAR DUGI*. i. e. ut hodie loquimur: *Lönt til intet dugse*. Lat. *occultū ad nullū usum*: vel, quod occultatur ac latet, ad usum nemini inservit. Quam interpretationem crediderim cuiq; evidentem esse ac probari: nec apparet ulla in vocabulis difficultas. Quod si quæ in voce *ongar*, aliis *ongvar* i. e. *nulli, nemini*, centies eam in Bibl. Isl. & alibi poteris, si velis, legere. Sed ad propositum ut revertamur, vocula *dugi* planè Gothica probat,



terminationē dativi & ablat. aliis accus. in *I* nostris quoq; maioribus, in hunc usq; diem fuisse usitatā, ac proinde nos in terminatione illa retinenda, avita premere vestigia. Sic *maþur skal at magni D. S. 140*. pro viribus te juvabo. Et biblia nostra hodierna Rom. XIII: v. 14. &c. *och fodrer föttet/doch icke til keti*. Et ne curam habeatis carnis ad concupiscentias. item, *1 Gudí, in Deo*. Quæ alioquin hic nummus habet observatu digna, explicent illi, in quorum manibus ejus *πρωτότυπος* est. Verbum quod radicis loco Lexicographis constituitur, est *פנה* *vertit faciem, vertit se, conversus fuit ab uno ad alterum, vertendo se ad aliquid vidit, advertit, respexit, adspexit, inclinatus fuit, declinavit, rediit* &c. Schindl. Huic respondet Gothorum *Bana*, corruptè *Banda* & *Benda* / item *Bana* & *Benda* Run. Goth. quod non tantum omnes alatas *פנה* vocis *פנה* significationes continet & exprimit, sed habet insuper alias, quas haud absurde hisce adjungendas esse autumo. Evincitur enim ex accurata variorum in scriptura sacra locorū collatione, quod Hebr. *פנה* Goth. *bana* etiam sit, æquavit, planum reddidit, Esaj. 40. 3. Malach. 3. 1. *פנו דרך* *bana dærf* Goth. hodie *bana wágen* / æquate viam: it. annuit, blanditus est, vultu vel miti aspectu benevolentiam significavit. Unde Prov. VI. b. cap. X. d. c. XVI. Syr. XXVII. d. *bender* med augunum h. e. annuit oculis: *winfar* eller *blinfar* med ógonen Svet. hod. quibus in textu Hebræo respondent *קרץ* & *עצה* utraque à Paraphr. Chald. per *רמן* h. e. *annuit oculis* reddita. Verum indolem & naturam horum vocabulorum diligentius inspicienti adparebit *קרץ* inter & *עצה* aliquam interesse discrepantiam, unde & considerate admodum in Bibliis nostris *קרץ* per *winfar* & *עצה* per *blinfar* translata. Verbum verbo si velis reddere, haud abs-

absque ratione dixeris $\gamma\gamma\kappa$ esse nostrum forza vel garza irridere, corrugare nasum, os oculos, membraque reliqua scurrarum & mimorum more gesticulose movere. $\gamma\epsilon\iota\beta\alpha$ idem. unde garzona late Run. Goth. idem ac hodie forzane let / gestus scurriles. $\text{Gor}\beta\alpha$ ibid. jactabunde loqui. $\text{Gor}\beta$, jactantia, $\text{Gor}\beta\text{r}$ jactator, thraso. gars irrisio. gis og gars &c. Hinc est quod existimem Paraphrasten Chald. non sine singulari quadam emphasi hoc ipsum per $\text{מ}\text{ר}$ reddidisse, siquidem & illud, non simplicem annuendi significationem importat, sed intendit eandem, convenitque quodammodo cum illo Gothorum, cujus modò injecta fuit mentio, garza sive forza irridere it. effuse letari, Peringsk. Vit. Theod. *chwertin* Britan. ut adeo $\text{מ}\text{ר}$ idem sit atque nostrum $\text{Rim}\alpha\text{z}$, vel secundum alios grimas, German. gramanzen. Gall. *grimacier*, ou faire grimaces, h. e. os, nasum &c. distorquere. Unde *grimacier* sycophanta, circulator, simulator, forzan Goth. *grimace* s. grimasse oris depravatio, distorsio. *faire les chosset par grimace*: fictè aliquid & simulate agere, vel ficto vultu. Diction. pour le Dauphin. Hinc & rumsa aliis rumsa Goth. oscitare, pandiculari, os nasumq; distorquere. Gautr. Sag. rensa item & wrensta, gestire, libidinis flamma uri & circumferri. Ideoq; si mavis, quod $\gamma\gamma\kappa$ sit oculis blandè annuit, blanditus fuit, nutu significavit, ei respondere utique poterit nostrum fruzs / ferstia & feras nec non caresser. Gall: carezzare Ital. fuorath Lap. Croesawu Britan. $\kappa\alpha\iota\delta\acute{\omicron}\zeta\epsilon\iota\gamma$ Græc. it. $\kappa\omicron\epsilon\iota\zeta\omicron\mu\alpha\iota$ h. e. blandior, blande appello. unde & $\text{ὀποκ}\kappa\omicron\epsilon\iota\zeta\omicron\mu\alpha\iota$ blandis verbis appello, subblandiens voco, blandior, subblandior &c. vid. Athen. l. 13. de Phryne meretrice. $\phi\iota\lambda\acute{\alpha}\sigma\gamma\omicron\upsilon\epsilon\varsigma$ δὲ τῆς ἐργασίας ὀποκκῶιζῆταινος αὐτὴν &c.

Posteriori vocabulo Hebr. $\text{ר}\text{ז}\text{ז}$ respondet exacte Goth. $\text{Ri}\text{z}\text{z}$ à verbo $\text{Ri}\text{z}\alpha$, oculos blanditer contrahere amantium instar. unde $\text{Ri}\text{z}\acute{\omicron}\gamma\epsilon\text{n}$ $\text{ר}\text{ז}\text{ז}$ $\text{ר}\text{ז}\text{ז}$ h. e. oculi contracti & ferme clausi: ac proinde dicitur familiari sermone han ar sã $\text{Ri}\text{z}\acute{\omicron}\gamma\epsilon$ at han $\text{f}\acute{\omicron}\gamma\alpha$ fan se: contrahuntur ipsi adeo oculi ut vix videre possit. An huc quoq; spectet fosen Germ. & liebfosen blande loqui, adulari?

Sed antequam ad alia me confero, hanc abs te, benevole Lector, stipulor gratiam, ut ignoscas quod allegationem locorum,

corum, in quibus singula adducta vocabula exstant, intermiserim. Foret illa nimis prolixa & laboriosa, nunc imprimis, cum quicquid imprimendum est, in singulas horas anxie exigat Typotheta. Bona me egisse fide existimes, quod etiam factum esse in Lexico Polyglotto, volente Deo, ipsemet experieris.

§. XI.

Ex iis, quæ in præcedentibus sunt adducta, satis superque constare arbitror, firmissimis niti rationibus meam ex veteri Hyperborea lingua collectam textus sacri versionem. An vero hæc reliquis anteferri debeat ipse non decerno, ne mihi nimis attribuere videar; judicent illi, qui allata argumenta accurate & solide examinare atq; discutere sibi non grave duxerint. Mihi dispicienda restant quæ vel ex Scriptura Sacra, vel extra eandem, pro confirmanda nova sententia, desumi possunt. Itaque secuturus, quoad fieri potest, methodum Magni Ludolfi, quâ usus est in refutandis Anonymi argumentis, quas ipse format, hypotheses, ad suam utpote confirmandam opinionem necessarias & absolute veras, recensebo, ut ex earum recensione Legentibus eo melius pateat, quæ denique mea sit sententia, & quibus illa argumentis adstruitur. Erit autem

HYPOTHESIS PRIMA.

PLEBEM ISRAELITARUM CARNEM A DEO NON PETIISSE, nec sibi a Mose aut undecunque dari cum fletu desiderasse? Numer. XI.

Respondeo, petiisse utique carnem Israëlitas, constat ex collatione totius laudati capitis, ut v. 4. והאספסוף אשר בקרבנו ותאונו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר Interp. LXX. *Et vulgus quod in ipsis, desideraverunt desiderium. Et sedentes flebant & filii Israël: & dixerunt: QUIS CIBABIT NOS CARNIBUS?* & v. 5. זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם Recordati sumus PISCIMUM, quos comedebamus in Ægypto gratis. Hisce verbis respondent Mosis in v. 13. מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה Unde mihi CARNES ad dandum omni populo huic? quia flent contra me, dicentes:

ואל העם תאמר התקדשו v. 18. למחר ואכלתם בשר כי בכיתם באזני יהוה לאמר מי יאכלנו בשר כי טוב לנו במצרים ונתן יהוה לכם בשר ואכלתם *Et populo dices: Sanctificemini in crastinum & comedetis CARNES: quia flevistis coram Domino, dicentes: Quis nos cibabit CARNIBUS? quia bonum nobis est in Aegypto, & dabit Dominus vobis CARNES; & manducabitis.* v. 21. ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבן ואתא *Et dixit Moses: Sexcenta millia pedum populus, in quibus sum in ipsis, & tu dixisti, CARNES dabo eis, & comedent mensem dierum.* Et vers. 22. הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם *Numquid oves & boves occidentur, & sufficiet eis? aut OMNE OBSONIUM (omnis piscis) MARIS congregabitur ipsis, & sufficiet eis?*

In tanta dictorum Scripturæ Sacræ luce & convenientia, de petitione populi è Mose, Mosis item propositione coram Deo, & Dei tandem responso ad Mosen, non videtur dicendum esse, ad instar desperantium indignantiumque, minime vero petentium & desiderantium, capienda esse plebis Israëliticæ verba. Quamvis enim non inficiar, tales interrogationes, inter quas infertur à clariss. Ludolfo מי יאכלנו בשר *quis cibabit nos carnibus?* simplici negatione nonnunquam æquipollere; id tamen semper & quidem hoc potissimum loco obtinere, neutiquam concedendum videtur. Quod probant sequentes interrogationes, quæ desiderium cum spe & fiducia impetrandi, id quod optamus, conjungi; adeoque nec semper dubium ac anceps votum, ne dum desperationem his interrogationibus portendi, manifestè ostendunt. Vide 2. Samuel. cap. XII. 22. Joel. c. II. v. 14. Esth. IV. 14. Jon. cap. III. v. 9. Exod. cap. XVI. v. 3. Num. c. XI. v. 29. Deuter. c. V. v. 29. &c. Porro quod existimat desiderium citra spem & confidentiam cum petitione nullatenus consistere posse, ulteriori eget probatione. Petimus non raro ea, atque vehementissimè concupiscimus & flagitamus, quæ consequi nos quam maximè diffidimus. Atque ut verum est, quod dicunt Theologi, temporalia a Deo cum conditione petenda esse, evincitur nos aliquid à Deo petere citra exploratam spem idem consequendi. Neque firmo

mo stat talo, quod cum Moses conquestionem populi cum intercessione aliqua ad Deum non tulerit, eum querelam ejus pro æqua petitione non habuisse. Siquidem verba Mosis cum Deo colloquentis, atque ad Deum referentis desideria Israëli-
 tarum v. 13. *unde mihi CARNES, ut dem tantæ multitudini? flet contra me dicentes: da nobis CARNEM ut comedamus;* petitionem manifestissime confirmant & adstruunt. Supervacaneum enim est ea quæ ex antecedentibus & consequentibus proclivi suspitione & conjectura colligi possunt, verbis exprimere, & luxurioso orationis apparatu amplificare. Unde in contexenda rerum gestarum historia, quis est qui jure mirabitur ea omitti, quæ ex supra dictis, citra errorem percipi possunt. Pari ratione quotusquisque erit, qui cum audierit nomine populi referentem Mosen: *da nobis carnem ut comedamus,* non confertim intelligat excipere eum petentis populi verba, adeoque relatione ejus petitionem populi includi. Adversus hæc licet excipiat Magnus Ludolfus verba Mosis *κατὰ τὴν διάνοιαν,* per exprobrationem quandam accipienda esse, quod Moses ceu ductor populi, illis de comœatu non tempestivè prospexisset; eo tamen non valere videntur hæc, quantumvis egregia, ut in partes Viri maximi me pertrahant, præsertim cum videantur majorem non habere vim atque certitudinem, quam habere solent, quæ ex conjecturis petuntur. Sicuti & mera conjectura niti videntur illa, quod dicit conquestionem populi non cum intercessione aliqua ad Deum tulisse Mosen, cum sententia adversa æque certa esse possit. Quod Moses semper desideria populi ad Deum cum intercessione ferre sverit, minus verum videtur. conf. Exod. c. XV. v. 25. & c. XVI. v. 2. 3. 4. cap. XVII. v. 2. 3. 4. &c. quod indignantium desperantiumque more carnem flagitaverint, non sine ratione dubitatur. Præter alia id satis superque probat ipsum Dei responsum Num. XI. v. 18. *Populo quoque dices sanctificemini, cras comedetis CARNES, Ego enim audivi vos dicere: QUIS DABIT NOBIS ESCAS CARNIUM?* &c. item Psalm. LXXVIII. v. 29. *וְתַאֲוִתָם יָבִיא לָהֶם* Et desiderium eorum attulit eis. Hieron. Hinc concupivisse eos carnem, extra omnem controversiam est; acce-

accepisse vero eos carnem citata verba abunde confirmant. Quis vero contra tot & tam clara testimonia, atque expressum Dei verbum, dixerit Deum hominibus indignabundis & desperantibus, adeoque læsæ majestatis divinæ reis, tantum gratificaturum fuisse, ut quæ cupiverunt, petere vero dedignati sunt, à larga & clementi manu ejus tam promte acciperent. Profectò hac occasione notari meretur effatum Servatoris nostri Jesu Christi Math. cap. VII. v. 7. Luc. XI. v. 9. *petite & dabitur vobis.* Neque hoc in casu desperationi & indignationi magis locus est, quam in citatis modo capitibus Exodi, ubi varia populi ad Mosen postulata cum murmure commemorantur. Scilicet, quasi internuntius quidam Deum inter & populum fuit Moses, quorum sensa animi sui libere communicare poterat, usus sine dubio lenioribus verbis, & ad cultum ac venerationem magis compositis, si cum Deo ipso loqui contigisset. Hinc diffidentiam & proterviam adversus Deum non præcisè inferre licet, ubicunque paulo incautius & imprudentius cum Mose sermones miscuisse Israëlitæ introducuntur. Prima ergo Hypothesis, à qua ceteræ dependent, hac ratione plane videtur infirmari, ut pro incerta ad minimum & maximè dubia haberi debeat. Sequitur

SECUNDA HYPOTHESIS.

Carnem quoque eorum nomine non petiisse Mosen, dum cum Deo exostularet. v. 13. 21. 22.

Respondeo: populum, petendo carnem, ansam suppeditasse Mosi exostulandi cum Deo. confer. v. 5. & 10. Non enim credibile est ob exhibitum *MAN* fesse populum, sed ob defectum carnis. Hinc v. 11. sollicitus & anxius Moses exostulare cum Deo capit de onere regendi populi, sine dubio propter defectum carnis tantopere expetitæ, ingravescente. Qua ratione vix inferri potest, exostulationem de carne præter rem accidisse, cum hæc fuerit causa præcipua conquerendi de ærumnoso ac intolerabili onere humeris suis imposito, quo se relevari, vel quacunque honesta ratione liberari vehementissime obsecrat.

TERTIA HYPOTHESIS est

Et quidem non carnem, qualem in Ægypto habuerant. v.

4. 5. 18.

QUARTA HYPOTHESIS.

Neque talem datam illis fuisse a Deo.

QUINTA HYPOTHESIS.

Neque talem quidem, qua etiam Mosi satisfaceret.

Resp. Hæ tres Hypotheses utpote sibi invicem valde affines uno nobis negotio sunt perstringendæ. Etenim adstructa petitione carnis, ut modo audivimus, de qualitate ejus rectè quæritur. Ex supra dictis relinquitur, carnis desiderio adfectos fuisse Israëlitas, eamq; eorum nomine a Deo expetiisse Mosem, quod & David Ps. 105. 40. apertissimè testatur, dicendo: *שאל ויבא שלו* (*Moses*) & *adduxit* (Deus) *Selav*. Neq; necessitate aliqua compellimur, ut veteri sententia relictâ, statuamus eos desperantium indignantiumq; in modum cum Mose expoſtulasse, adeoq; conquestos esse, quasi fieri nequiret, ut carnes sibi istis in locis exhiberentur. Theologi enim uno adserunt ore, à sensu literali non nisi gravissima de causa esse recedendum. Fundit vero per se v. 4. & 5. sensum clarissimum & commodissimum, nimirum Israelitas flagitasse *carnem*, & quidem talem qualem habuerunt in Ægypto gratis, hoc est, *piscium*. Inde est, quod dicant: *זכרנו את הדגה אשר נאכל במיצרים חנם* *Recordati sumus PISCIIUM, quos comedebamus in Ægypto gratis*. Neque opus est intelligere, carni ovinae & bovinae eos unice inhiasse, siquidem illius in castris copia tanta minimum erat, quanta adpetitui eorum sedando quodammodo sufficeret: quod satis superque colligitur ex responso Mosi dato Deo v. 22. *הצא ובקר ישחט להם ומצא להם* *Numquid oves & boves occidentur, & sufficiet eis?* Verum cum facile constat, Ægyptum piscibus abundare, eosq; ibi vili emi pretio, teste Sandys Itin. p. 253. atq; eam ob causam iis edendis admodum adſveſſe Israelitas: minus mirum est, quod nunc in deserto, ubi vel rari essent, vel plane nulli, in memoriam præteritarum commoditatum & deliciarum redeant, adeoque eos sibi dari summo nisu contendant. Et conferri merentur verba v. 5. *זכרנו את הדגה* *recordati sumus PISCIIUM*, cum verbis v. 22. his respondentibus *להם*

הם להם *aut omne OBSONIUM MARIS*
congregabitur ipsis: quæ evidentissime innuunt qua in re deside-
 rium eorum maxime luserit. Cum autem idoneis ad capien-
 dos pisces instrumentis destituti essent, utpote naviculis, ha-
 mis, reti, nassis (erat enim in terra Gosen præcipuum eo-
 rum munus pascere greges) per se efficere non poterant, ut
 saturarentur piscibus. Quocirca Deus, ut Mosi & populo sa-
 tisfaceret suamque omnipotentiam declararet, mota tempe-
 state, piscium tantam excitavit molem, quanta requirebatur ad
 tegendum bicubitale spatium in circuitu castrorum, itinere
 diei huc & itinere diei illuc.

Porro quod dicatur talem carnem, qualem expetebant,
 illis non fuisse datam, neque Deum, ut daret, obstructum fu-
 isse, omni dubio non caret. Quin potius veram & genuinam
 eos accepisse carnem, quæq; adpetitum eorum sedarit, sequen-
 tia Scr. sacrae loca clarissime evincunt. utpote Psal. LXXVIII. v.
 29. qui superius pro adstruenda Israelitarum concupiscentia allat-
 us est, הם ותאותם יבא להם Tremell. & quod cupiverunt illi, attulisset
 eis. addatur v. 30. *ὅσα ἐσθρήθησαν διὰ τῆς ἰσχυρίας αὐτῶν*: non sunt
 fraudati à desiderio suo. conferatur & Ps. CV. v. 40. petiit, & adduxit
 Selav. nec non responsum Dei Mosi datum Num. XI. v. 18. *Populo*
quoq; dices: Sanctificemini: cras comedetis carnes, ego enim audivi vos
dicere, quis dabit nobis escas CARNIUM? item v. 20. עד חדש ימים
 יצא מאפכך *usque ad plenum mensem (comedetis) usque*
dum exeat è naso vestro. Fateor Deum non obstructum fuisse
 seditiosis Israelitis carnem dare, qualem expeterent vel fortas-
 sis in animo haberent, verum carnem qualemcunque licet e-
 su ingratiſsimam, in furore suo illis dare potuisse. Quod De-
 us hoc facere potuisset, de eo non ambigitur, sed quod fa-
 ctum sit, hoc est quod negatur. Qui enim credibile est Israe-
 litas, si spe sua excidissent, adeoque carnem, qualem exspe-
 ctabant & flagitabant non consecuti essent, ejus edendæ adpe-
 titu tam voraci & inordinato ductos fuisse, ut prius non se-
 daretur, quam exiret caro è naso eorum: quin verosimilius
 est eos pro more suo, cum se illusos viderent & frustratos,
 præ indignatione talem carnem ne degustare quidem voluisse.
 Proinde cum talis inordinatus adpetitus rei non expetita con-
 cipi

cipi nequeat, absque miraculo, quod statuere præter necessitatem etiam Magno Ludolfo displicet, adeoque dicatur, Deum per absolutam potentiam præter consuetum naturæ ordinem talem iis imposuisse, non intelligi potest, quomodo hæc cohæreant. Deniq; notandum est: cum oves & boves in castris habuerint, non adparet ratio, cur locustarum tantus fuerit adpetitus, quippe quarum caro à bovina vel potius ovina, non multum abest. Id quod colligitur ex responso Rab. Ananiæ Fezzani è Mauritania anno 1688 dato ad interrogationem clariss. Ludolfi. Videatur imprimis commentarii p. 176. n. 44. ubi verba laudati Rabbini ita sese habent: *שאלתי להרבה אנשים שהיו אוכלים אותם מה היו טעמם ואמרו לי שהם יותר ערבים מבני יונה ובשמעו כדברים האלה חלה פני לכתוב הרבדים האלה בספר למען יעמדו ימים רבים.* Quæ hunc in modum transferuntur: *Interrogavi multos homines comedentes illas, quis esset sapor illarum? & responderunt mihi: multò svaviores esse pullis columbarum. Cum hæc audisset (Ludolfus) obtestatus est me ut hæc scripto confirmarem ad perpetuam rei memoriam.* Hoc posito, sed non concessio, sequitur saporem locustarum esse svaviolem pullis columbarum: neminem autem fugit carne columbinâ à non paucis molliorem & delictiorem haberi & bovinam & ovinam, ut vitulinam ceu longe teneriorem taceam, cujus antea facultas ipsis erat, atque inde etiam difficulter percipitur, quod locustas tanto liguerint adpetitu. Deinde quomodo quæso sibi constare poterit, homines supra sexcenta millia, exceptis liberis & mulieribus, adeo hac carne saturatas fuisse, ut de naso eorum exiret, cum non nisi exiguum sit carnis, quod habet locusta, capite, alis, pedibus, extisque abjectis, adeo ut pondus residui, quod comedi potest, vix uni respondeat scrupulo, vel tertiæ parti drachmæ, concessio etiam, quod Deus Israelitis tum species locustarum inter edules maximas admiserit. Conferatur figura B. à clariss. Ludolfi comment. p. 177. desumpta, quæ tamen, ipso fatente in Disp. Part. I. pag. 2. *justo crassior à pictore facta est.* Extra omnem verò controversiæ aleam positum esse arbitror, imo experientia quotidiana firmatum, hominem ex iis ciborum generibus, quæ propter raritatem vehementius adpe-

adpetit, tantum comedere ad minimum posse, quantum quatuor marcis nostris, vel quod idem, libris quinque & semibessi respondet, numeratâ marcâ ad sedecim uncias, vel libra ad uncias XII. quibus quinq; libris multiplicatis cum 12 exsurgit summa cum semibesse ad uncias sexaginta quatuor. Constat autem quælibet uncia, ut notum est, octo drachmis; multiplicentur jam sexaginta quatuor cum octo, & resultabit inde numerus 512. Quo iterum aucto cum tribus, cum quælibet drachma contineat tres scrupulos, fiet tota summa 1536 scrupulorum. Hinc conficitur, ut ad sedandum adpetitum, 1536 locustis indiguerit hominum quilibet, si vel maxime statueretur pondus cujuslibet locustæ exenteratæ & purificatæ respondere scrupulo uni. Nec enim avicula esu nobis familiaris, *Grassia* Svetice, *Linaria rubra* Lat. dicta, drachmæ unius pondus, cum butyro assata, superat. Quantum vero tædii, quan-



tumque molestiarum devorandum esset, antequam præparari posset totus locustarum numerus, haud difficile est colligere, imprimis cum iis edendis jam quisque inhiaret. Ego vero facile crediderim populum Israeliticum moræ impatientissimum in tali casu vix murmuratione abstinuisse. Et dubio caret, quod cum propter demissum sibi *Man* submurmurarent, quod tamen ut semen coriandri fuisse fertur, & color ejus ut color *Bdelii*, quin convitiis inceserint Mosen, cavillatique fuerint, se
ab

ab eo delusos, cum locustas, animal horridum & insuetum, pro tantopere expectata carne sibi que promissa, dari cerne-
rent. Deinde gratis dicitur analogum carnis datum esse, cum
vocabulum **בשר** carnem proprie denotet. Esse autem proprie
carnem non operosum erit demonstrare. vid. Exod. c. XVI v.
12. **בערבם תאכלו בשר ובבקר תשבועו לחם** h. e. *ad vesperam com-
edetis CARNES & mane saturabimini panibus.* Profecto non exi-
stimandum est, frustra heic a Deo ipso exhibitam esse distin-
ctionem inter **בשר** & **לחם**, cum **לחם** generali aliàs signifi-
catione non tantum carnem includat aliaque opsonia, sed & omnia
quæ ad sustentandam alendamque hominis vitam requiruntur.
(ut **כרה** Heb. *bro* Svet.) vid. Lev. XXII. 12. Hof IX. 4. &c. Hinc infer-
tur vocabulum hoc **בשר** tam in oppositione ad **לחם** quam absolu-
te positum, *carnem* proprie sic dictam significare. Addo *ὡς ἐν
καρῶδῳ*, quoniam caro hæc statuenda est piscium, quod partim
ex prioribus patet; partim ex iis quæ sequentur, quoad fieri po-
test, demonstrabitur; mihi non incongruum videri, **בשר** ad vo-
cabulum gothicum *Visser* sive *Vister*, referre, quod carnem signi-
ficat, unde 1. Sam. c. XXV. Bibl. Isl. *Skal eg taga mit braud/ wafn
og vister, sem eg hefe slæted.* h. e. *Tollam ergo panes meos, &
aquas meas, & CARNES pecorum que occidi* (omitto hîc analo-
giam soni inter **בשר** & *vister* Goth. *piscis* Lat.) Et hinc *bošhart*
sive *bošhart*, caro; in lingua illa ficta Rotvalensi, cujus e-
lementa tradit Schotelius Lingv. Germ. Lib. V. Tract. 5. p. m.
1262. &c.

Tandem perquam debilis est illatio, Israelitis datum esse
analogum carnis quemadmodum analogum panis, hoc est *Man*,
iisdem datum legimus. Mehercule dispar admodum est ratio.
Nemo enim se frustratum queretur, qui dum panem ab ali-
quo petit, simillam accipit, vel pro avena triticum, ex quo
præstantissimi panes conficiuntur. Si vero eidem piscem peti-
turo vel ovum, serpens vel scorpio porrigeretur. Luc. XI. v.
11. 12. utique sibi satisfactum esse non adfirmabit; idemque
eventurum auguror, si pro expetita carne, locusta edenda
exhiberetur.

Ultimò concedente ipso Ludolfo, ignoti nullam esse cu-

pidinem ex citato loco Psalm. LXXVIII. v. 29. ad hypothesein primam: וַחֲמוֹתָם יָבִיא לָהֶם & quod concupiverint illi, atulisset illis, colligo, locustis non esse locum. Quomodo enim tam horridum concupissent animal, de quo antea nunquam comederunt, quodq; tantas terræ Ægyptiacæ, ceu plagam cœlitus demissam, intulisse clades constabat: Exod. x. 15. Neque concipi potest, quomodo Deus, qui paulo ante terram Gosen propter Israelitas ibi tum habitantes, à locustis intactam & inviolatam præstiterat, iisdem jam gratificaturus & omnipotentia suæ pariter ac benevolentia signum exhibiturus, Locustas, à quibus toto abhorruerunt animo, edendas, ceu gratissimum ferculum, afferret? Quam procul hoc ab omni specie veri distet, quamvis sua luce radiat, fusius tamen adhuc in Sequentibus demonstrabitur.

Ad quintam Hypothesein verbo respondisse sufficit: nimirum, cum, quæ desiderarunt, consecuti sunt Israelitæ, quod ex modo dictis satis patet, sive petenti sive dubitanti Mosi satisfactum esse nemo non videt.

SEXTA HYPOTHESIS.

Hanc carnem fuisse cujusdam volatilis & quidem כַּנָּף עוֹף Psalm. LXXVIII. v. 27. i. e. volucris alatae, ex earum numero, quæ per Synechdochen generis pro specie עוֹף seu volatilia dicuntur & אַרְבַּע רַגְלִים reptilibus volucris non distinguuntur. Levit. XI. 13. 20. Deutr. XIV. v. 19.

Respondeo, hanc Hypothesein per omnia benè se habere, gratularique me quam impensissimè Clariss: Ludolfo, quod in hac hypothesei demonstranda quam felicissime sit versatus. Scilicet esse hanc unam ex quæstionibus totius causæ maximè principalem, constat. Num insecta etiam possint כַּנָּף עוֹף vocari? Cujus adfirmativa si solide adstructa fuerit, bonum sive pro locustis sive piscibus exhibebit argumentum. Non adtinet neque vacat argumenta ejus exscribere, quibus demonstrat עוֹף nomen generis esse, & insecta volatilia non minus quam aves alatas comprehendere: כַּנָּף autem in specie ad insecta referri; quamvis non diffiteor, videri mihi כַּנָּף ad pisces eorumque alas seu pinnas potius referendum. Prostant illa magna copia in disquisitione ejus de locustis, quarum etiam particu-
lam,

lam, quantum ad hoc negotium spectat, recensui primis hujus dissertationis thesibus: quo benevolum Lectorem remitto. Addo unum alterumve locum, qui ab illo videntur omitti, quique ad hanc rem illustrandam, meamque maxime sententiam confirmandam, haud parum faciunt. confer. Gen: c. 1. v. 20. & 21. itemque 24 & 25. Ex quibus patet Deum, postquam cœlum & terram creasset, atque illud sole, luna, stellis, hanc vero arboribus fructiferis, fruticibus herbisque sementantibus semen exornasset, jussisse, versu scilicet 20. Ut aquæ progignerent ex sese, primò שרץ נפש חיה h. e. *reptilia animantia*; postea ut volucres volent על הארץ *super terram*; inde ut volucres volent (nomen enim עוף cum verbo יעופף heic repetendum esse quisque intelligit) על פני רקיע *super faciem expansi cœlorum*. Quibus verbis, ut autumo, insinuatur quaecunq; discrimen inter aves ratione volatus. Experientia etenim ostendit nonnullas veloces ferri per superficiem terræ ambigûâ, inter currendum & volandum fugâ; quasdam vicinum terræ aërem alarum remigiis sulcare; reliquas circa æthera impune versari. Porro, quemadmodum in dicto versu 20. facta est mentio istius solum aquarû progeniei, quæ supra terram versaretur, ita in proxime insequente 21. recensetur aquarû tantum foetus, qui in aquis remaneret. Ubi, cum inter תנינים הגדלים h. e. *cetos magnos &c.* referatur עוף כנף i. e. *volucris alata*, piscenâ his vocabulis indigitari evidentissime consequitur: siquidem dantur tales qui & alis instructi sunt, & extra aquas longè lateque volare possunt. Præterea distinctionem inter עוף & עופ כנף exhibent laudati versus. Namque in v. 20. עוף dicuntur aves vel circa expansum cœlorum volitantes, vel terræ propius imminentes. in v. 21. עופ כנף pisces sive volucres alata aquatiles. Ast solius aquarum proventus mentionem in versu 20 & 21 injectam esse, versus 24. & 25. è diametro oppositi manifestissime comprobant, siquidem in his sermo de iis tantum instituitur, quæ progigneret terra, quæque super terram moverentur. Attendat vero quisque ad id, quæso, quod notatu dignissimum est, & ad totius controversiæ decisionem, quam maximè pertinet. Nimirum in totis Bibliis Hebraicis his tantum vocabula עופ כנף conjunctim posita reperiri, vide-

Hæsi-ner, piscis minor.

Bup/ unde diminut. vup-se asellus. an over? Dan:

Giebe & Giepe Svet. Dan. & Isl. piscis, unde Horr-giebe Dan.

Horn-giepe Cimbris & Belgis. idem ac Horn-fisch Germ. A-
cus five Belo Plin.

Gobio Lat. vel Cobio Plin. γοβίος Græc. Goeb Teut. an Ca-
bôs Lusitan. Chubi Chin.

Kube/ Kobe & Cobe Schohev. p. 49.

Meergoeb s. Meergob Schonev. p. 36.

Kuap five Quapen Germ. unde Elf-Quapen/ Eider-Quapen/
All-Quapen Dan. Quill-Quapen/ Maer-Quapen.

Apua vel aphyra lat. piscis minutissimus. ἀφύρα græc.

His accedunt Ivo Japon. piscis.

Ivo-torri, piscator.

Ivo-quite, piscis frustum,

Toxi-Ivo, siccus piscis.

Aô & cááo Chin. piscis.

Ao, iisd. piscina. &c.

Ex hisce videtur Quap seu Kuap/ Hæf/ Gof/ & forte Gus-
fa &c. idem esse. nam & Gufa Goth. piscis marinus omnis vi-
su rarior, dicitur. unde hat-gufa monstrum marinum, virgo
marina, Siren. Sed concedat aliquis ηϋ & Guf/ Gob/ Kuab/
Gieb/Gufa/Hæf/ &c. unum idemque esse; dicat tamen non perci-
pi posse quomodo ηϋ ηϋ piscis sit, cum avem alatum, seu inse-
ctum alatum vel maximè denotet. In ejus gratiam respondeo
in vocabuli ηϋ veram & genuinam significationem diligentius
esse inquirendum. Descendit enim hoc à gnafa/ gnapa vel
gnæfa Run. Goth. Ver. Lex. &c. (Hebræi enim hoc verbum
non habent) h. e. in altum ascendere, assurgere, eminere, eleva-
re se, &c. ut Fiállen gnæfa hætt/ montes in altum assurgunt;
Fiállit syndist monnum hfer-gnapa odrum fiollum. St. Tryggv. S:
c. 45. videbatur rupes longè eminere super reliquas rupes.
Hinc hnap vel hnaf/ ala, axilla; unde & hnepa Run. Goth.
quantum brachia vel ulnæ coarctare atque amplecti possunt.
Hnæfa/ manus, ceu ala hominis.

hio-hnaper/ alæ femorum.

Knaf it. branchia seu ala piscium, hinc *Feifnafaner* branchiæ, ut & alæ piscium majorum quibus in aquis, quam citissime feruntur & quasi volant. Run. Goth. Notandum præterea, quod quemadmodum *כנף* apud Hebræos notat extremitatem vel fastigium cujuslibet rei, sic & *Knaf* vel *Knaf* Goth. ut *Berg-knaf* atque *Berg-knifa*, cacumen montis. *Cnap* Britann. *Cnap* Anglos. id. unde *Guæf* vel *Guæse* Herwar. *Σ*. in vertice & præcipitio constitutus.

SEPTIMA HYPOTHESIS.

Has volucres alatas vento quodam fuisse de superficie vel ora maris adductas, dum ei incumberent.

OCTAVA HYPOTHESIS.

Easdem ingenti copiâ quaquaversum quasi itinere unius diei hinc: & itinere unius diei illinc circa castra disseminatas. Sic ut toto illo die, & tota nocte, & toto postero die colligentibus sufficerent. v. 31. 32. Et cibum vel in mensem præberent. v. 20.

NONA HYPOTHESIS.

*Copiam earum quoque ex mensura describi, nempe decem *חומר* chomarim. v. 32.*

DECIMA HYPOTHESIS.

Easdem denique circa castra expansas fuisse diligenter. v. 32.

Ad septimam Hypothesin, cum nobis non advesetur, parum habemus, quod moneamus; sed in sequentibus tamen fusius erit deducenda, nisi quod id hac occasione monendum sit, sententiam de trajectu seu translatione *SELAVARUM*, videri nobis vel eo nomine minus probabilem, quod *רע* *ו* vel *ו* Hebr. præfixi vera & genuina acceptio eandem non admittat. Numquam enim hoc ipsum *trans* significat: probatur illud exinde, quod inter multas admodum & plus quam quadraginta diversas in Scriptura acceptiones (quas in ordinem retulit, & exemplis illustravit concordantiarum particularum dili-

diligentissimus scriptor Christianus Noldius) hæc ipsa significatio non reperiatur.

§. XII.

Antequam ulterius progredior, eorum sententia, qui *Selav* avis aliquam speciem, inprimis vero Coturnicem fuisse statuerunt, sub examen diligentius mihi est revocanda, unde demum adparebit, an adeo absurda hæc sit, ac ab omni veri specie plane abhorreat, prout à nonnullis, in primis vero Doctissimo Ludolpho, tam in commentario ejus ad Historiam Æthiopicam, quam in dissertatione de Locustis, venditatur. Argumenta quibus utitur, plura quidem ibi reperiuntur, at eorum, quæ maximum momenti & ponderis habent, præcipue sunt sequentia. Primum est: tantam avium copiam, *coturnicum* maxime, uno in loco nunquam reperiri; nedum repertam esse. *Tot enim*, inquit Comment. p. 187. *Coturnices vel aves proprie dictas, naturaliter in aliquo quamvis amplissimo terra tractu dari, plerique interpretum merito non credidere, ideoque SELAVAS vel noviter a Deo creatas, vel inter colligendum miraculose multiplicatas censerunt.* Secundum: concessâ seu multitudine, seu inter colligendum multiplicatione avium, omnem tamen fidem superare, reclamante inprimis experientia quotidiana interpretumque unanimi consensu, coturnices in tantam altitudinem coarcervatas, illico non emori aut suffocari. Tertium: neque majorem mereri fidem, quod quasi immobiles & soporatae humi jacuerint, ut caperentur.

Ad singula hæc momenta distinctè & singulatim est respondendum. Primum itaque quod adtinet, haud firmiter concluditur, non concipi posse absque miraculo, tantam avium copiam, quanta hic requiritur. Etenim testabuntur mecum, quicumque regiones plagam versus septentrionalem sitas, Botniam inprimis occidentalem Norvegiamque itineribus permensi sunt, se partim hausisse auribus, partim oculis usurpassè, quod isto, quo deplumantur, tempore, aves marinæ vel aquaticæ in terram & continentem seu tempestate seu canibus aquaticis coactæ, ab incolis, cõntis & quibuscunque instru-

men-

mentis trucidatæ & percussæ, numero prorsus infinito capi-
antur. Nec desunt nobis hoc in negotio testimonia plu-
rium scriptorum fide dignissimorum. Videat qui volet, au-
torem Typographiæ Daniæ ex Danica in Germanicam lin-
guam a Christiano Steinkuhl conversum; cujus verba cap. 3. p.
15. hæc sunt: Sie schlagen sonst auff selbigen insulen (feroe)
viele zeehunde und haben danebenst grossen nutzen von vogel und
federn/ wie es den unter andern wilde gänße in **sehr große män-**
ge giebet/ also daß man sie Sommerzeit ihre federn fellen und
nicht fliegen können/ ein Bauer auff einmahl wol 50 und 100
fangen kan. Quod si unus rusticus, uno die, & una colle-
ctione (plures enim de die haberi collectiones poterant)
50 vel 100 captaverit, quam innumeras & infinitas plane
centies mille Israëlitas per biduum colligere potuisse aves,
existimandum est. De eadem re ita differit Joh. Ludovic.
Gothofrid Ambergens. in historia antipodum *appellentes ibi*
(in insulas Pinguinas) ingentem volucrum copiam invenerunt,
quas mergos nominabant, harum avium 30 aut 140 fustibus & con-
tis casas secum ad naves attulerunt.

Ast prorsus egregia sunt quæ adfert Oliverius van den
Noort in Hist. Nov. orb. l. 2. part. 9. p. 52. *Harum ergo volu-*
crum (pinguinarum) ut & piscium (kuabben) tantam inde co-
piam adduxerunt, ut struendis navibus fere satis essent. Volucres
istæ ad volatum ineptiores, duas exiles alas expansis pellibus simi-
les ostendunt, anseris magnitudine sunt, & victum ex Oceano querunt.
Harum MULTAS MYRIADES in terra prebendere licet, tum in-
primis, quando ovis incumbunt excludendis. Ad hanc insulam ali-
quoties venatum egressi, istarum avium ultra 5000 cum ovorum
inestimabili numero advexerunt. Addatur Samson. d Abbe ville
erdfugel p. 10. daß wasser geflugels gibt es auch einer solche mengel
daß auff einmahl über 30 0 sind gefangen worden.

Joh. Straußens reise p. 9. vogels und ungeziefer gibz ein un-
zelliger menge.

Oloff Ersons Bill mans resa A. 1653. den 1. Junii. som war pins-
gesdagen/ aingo wi förbi ön ascension, och sågo thei **orådneliga**
mänga Sjöföglar.

Johan de Laet in descriptione Americæ p.m. 252: in eisdem montibus volatilium infinita copia cernitur, quæ GREGATIM statis tempestatibus Arctoas partes petunt. p. 532. Ibi avium omnimodarum, præsertim perdicum & palumbium ingens numerus p. 575. ubi Laros & Calcamar aves ea reperiri copia dicit, ut penè incredibile videatur. & pag. 407. in fluviis quoque & paludibus reperitur hic **INFINITA COPIA AVIUM.**

Dampier Voy. p. 112. *Il y a des penguins dont j' ai veu une abondance prodigieuse.* p. 84. *l' Isle de Flamingo, a cause de la prodigieuse quantité de ces Oiseaux.* Nec mittendus omnino est Nicol Matth. Itin. c. 3. p. 3. *Här (på ufsarelse hålnen) är intet annat ibland stenarna och sanden at fiña än en stor myckenhet af sköldpaddor och stora Fiskemåsar.* It. Joh. Strausens Reise p. 9. *Vogels und Klein ungeziefers gibts ein unzähliger menge.*

Porro non plane nullius sunt momenti oppositiones, quas sibi objectum iri animo prælagit Ludolfus, cum comment: p. 187. ita dicit: *Verum enimvero exaggeret mihi aliquis ex Varrone de re rustica IMMANEM COTURNICUM NUMERUM. Narret e Diodoro, EARUM GREGES INTEGRAS; & ex Plinio & Solino firmiter asserat, quod velis INCIDANT & NAVIGIA MERGANT.* Item quæ Gesnerus ex Flavio Blondo narrat: *in Antiatum littore redeuntibus primo vere Coturnicibus intra quinque millia passuum capi nonnunquam UNO DIE CENTIES MILLE.* Tot scriptorum consensus pro multitudine avium adstruenda, tantum utique apud doctissimum Ludolfum valere debebant, ut illum vel non plane sperneret, vel pro vano & falso non haberet. Eorum sententiæ adducta modo a me exempla multum patrocinari nemo non videt: verum si veterum scriptorum testimonia Magno Ludolfo sordiant (quod æquum non est, in eruenda præsertim veritate rerum a nostro tempore longissime remotarum) præter modo allata antiqua & nova, audiat & novissima. Quorum sane egregium exhibet Maximil: Misson, in itinerarii sui, quod cum singulari diligentia & accuratione conscripsit, *NOUV. VOYAGE D' Italie* dicti Tom. III. p. 57. *pour revenir a notre chasse, je vous diray encore qu' il n' en est pas des cailles comme des perdrix: quand le printemps approche, il en vient des volées d' Afrique, qui couvrent tout le pais.* Ces pauvres petits animaux sont

si fatiguez de leur grand voyage, qu' ils se jettent sur les navires & se reposent par tout où ils trouvent à mettre le pied. On les prend presque comme on veut. Mihi per omnia satisfecisset accuratus & judiciosus plane scriptor, si adjecisset modum, quem in capiendis coturnicibus isthac tempestate in Italia observarint incolæ. Aliqua, quæ istum tangere quoddammodo videntur, adducere censeri potest in tomo tertio Itinerarii, quem *Memoir pour les Voyageurs* inscribit. Ubi in pag. 200. hæc comparent verba: Ceux qui seront à Rome au tems de l' arrivée des cailles, feront bien d' aller passer deux ou trois jours vers Ostie, ou vers Pratica, sur le bord de la mer: hanc sine dubio ob causam, ut fatigatarum lassarumque coturnicum in ripas accessum advolatumque spectando delectationem aliquam voluptatemque capiant. Hinc portum, Cerigo duodecim milliaribus distantem, propter infinitam coturnicum multitudinem, quæ ibi ab incolis capiuntur, ab eisdem nomen *Porto delle Quaglie* seu coturnicum accepisse, recte iudicat Illustriss: Dn. Nicol. Christophor. Radzivil, in Peregr. Hierosolym. Epist. 4. p. 256.

Nec minorem perdicum numerum in insula Chio conspectum fuisse testatur Sandys in Itin. p. 29. verbis sequentibus. Die felds hünner sind hier gemein/ deren sie eine ungläubliche Zahl haben/ so größer als die unsrige. & Andr. Muller: Greiffenbag: disquis: Geogr. p. 23. ut a gelidis montibus regni Thebat, mense Majo gregatim & per acies, infinita prope anserum sylvestrium agmina advolent. nec non Jons Lauritzon Wolff. Norrig. illustr. p. 25. et loed sine solet fange en stor hab fugle som kom udi hans leyer &c. it. p. 198. om sommeren fanges der oc hoos dem mange wildgiås oc gragiås/ thi naar wildgiåßene felde deris feder/ da kunde de icke vel fluffe/ eller dycke vel under wandet/ som andre Ender eller hafffugle: huorfore at mand undertiden fand wal fa 50/ ja wel 100 wilds giåsß udi en ferd. Et, ut taceam la *chasse des becassons*, sive aucupium vel venatum rusticularum avium in Ægypto (qui in Januario incipit & desinit in Martio, quo tempore *myriades avium* comprehendi certum est. videsis Thevenot voyage de Lev. L. II. cap. 72. p. 790. aliosque) allata testimonia satis valida esse arbi-

arbitror ad infirmam sententiam adversam, quâ statuitur non nisi miraculose dari posse tantam avium multitudinem, quæ satiandis Israelitis tum in deserto vagantibus sufficeret. vel rusticus ille contrarium dicet, qui semel 100, aut ad minimum 50 collegit, ut adeo totum annum pro se suisque alendis alia vix carne indiguerit.

Nec secundum argumentum, quo negatur, aves in altitudinem cumulari posse, nisi suffocentur, nimis firmo videtur stare talo. Etenim, sicuti nobis produnt historiae & Itineraria, si recte memini, pulli gallinarum apud Ægyptios, non omnes quemadmodum apud nos, ab incumbentibus gallinis, excluduntur, sed in fornacibus arte calefactis: exclusivæ, prout sunt recentes & teneri, in mensuram certam fundo destitutam, unus super alterum injiciuntur; quâ mensurâ repletâ atque allevatâ, pulli affatim per os ejus inferius elabuntur, ementibusque certo pretio prostant: eorum autem cum nullus mortuus conspicitur, argumento sane validissimo est, posse etiam aves sine dispendio vitæ, in altitudinem ad momentum temporis cumulari.

Neque tertium argumentum, quod aves nunquam jaceant humi & immobilium instar soporatarumque sinant se capi, tam firmum est, ut nullis concuti queat rationibus; unde nec coturnices, aliasve aves minores mensurare, absonum. Producatum tantum autoritas eorum, qui contrariæ sunt sententiæ. Etenim per plurimi sunt, qui testantur quasdam esse aves, quæ a quovis homine absque aliqua difficultate capiuntur; præterquam quod constat multa millia coturnicum tempore imprimis Veris, in Italia aliisque regionibus facili negotio comprehendi & captari. Conf. saltem modo laudati Missions voyage l. c. ubi hæc quoque leguntur *on les prend presque comme on veut. h. e. quisque eas (coturnices) pro lubitu capit. It. nouv. Voyage du Nort p. 292. y virent des oiseaux qui pour leur grosseur à peine pouvoient voler. & Joh. de Laet descr. Amer. p. 407. gallinazæ aves tantopere se ingurgitant, ut licet velocissimæ per se sint, se a terra levare non possint. id. p. 515. Ingentes hic lari, in naves ultro descendebant, & se a nautis prehendere & mactari patiebantur. & p. 575. Calcamar columbae magnitudinæ, sed*

VOLANDI NESCIA. Merian. hist. Antipod. p. 347. pinguis vogel die nicht fliegen können. Conf Sibalduſus in Scot. illustr. de anſere Baſſano Part. 2. L. 3. c. 6. p. 20. & p. 21. & 22. ubi dicit quod *colca avis Vere deplumetur, tumque ſe in mare recipiat.*

Nils Matſons/ från Kjöping/ Reſa/ c. 3. p. 3: På vſfarellens holmen finnes en ſtor myckenhet af Sköldpaddor och **Siftmåſar**/ hvilka låta taga ſig med händerna/ och woro intet flygga. it. p. 12. vid Cumba de triſtan war intet annat til ſinnandes än ſom en **ſtor myckenhet af Siftmåſar**/ hwilcke intet fruchtade för någon meniska/ utan wore hel ſpake. Dampiers voyage Tom. 1. c. 3. p. 59. la boubie eſt un oiſeau aquatique fort ſimple & qui ne s'ote qu' à peine du chemin de gens.

Oloff Erichſons Wilmans Reſa p. 197. Vid Hoſacka ſågo wi några tuſende wildgås och andra foglar/ men the wore alla tamma. Plura in hanc rem coacervare loca non vacat, neque pluribus opus eſt. Attendamus inſuper ad ea quæ loquitur Clariff: Ludolfus in diſſert: part. 11. p. 59. dicendo: Idem objicere poſſumus Joſepho ejusq; ſequacibus, quod HW in ul- la lingua *coturnicem* ſignificaverit unquam id prius aliqua veriſimilitudine probandum fuiſſet, antequã locus iſte ſic redderetur. Certe Mexicanorum *ZULIN*, *coturnix*, quod in Joh. Laet. deſcr. Americæ p. m. 241. comparet, ab Hebr. HW non multum diſtat. Præterquam quod & huic affinia ſint *CAILLE* gall: *qualea* Barbar: *Quaglia* Ital: *Quiscula* vulg. *Soſliar* Brit: *Quayl* Angl. *Coturnix*. Præterea ex avibus marinis multæ ſunt, quarum nomina & appellationes Hebr: HW contingunt, utpote *Sluyf* Teut: Kil. boſcas avis ex anatū genere; *Salian* Indis, avis Indica galli Turcici magnitudine. *Sula* Goth. *Schealphe* Angloſ. mergus, avis aquatica. *Selningr* goth. nomen tenuiſſimæ avis, quæ in litoribus frequens eſt. *Svala* Goth: *Schele* Teut. *Schwaltw* Germ: hirundo. *Scheller* Germ: corvus montanus. *Scholfer* avis fluv. In ſole denique aſſari & torrefieri poſſe coturnices aliasve aves negat magnus Ludolfus; probat vero & confirmat moſ & conſuetudo ſeptentrionales plagas inhabitantibus recepta, qui non piſces tantum, ſed etiam aves & carnes quadrupedum, ut cervorum, rangiferorum &c. hoc modo in diuturnos uſus præparare conſueverunt. Unde Topogr. Norv. p. 15. Das ein bauer auff ein mahl wohl 50 und 100
(wiſt)

(wille gånse) fangen kan/ welche er dann alle zu gleich so fort bracht/ und in den wind zu **Dörren** auffhancet. Insonderheit sein zweyerley art vögel eine lye genant/ so sehr feist/ die andere strab/ - welche sie **Dörren** und an stadt des brodz; gebrauchen. Jons Wolff. Norvegia illustrata, p. 198. Alle de fugle/ som de fange paa en dag; tid/ dem allesammen's stege de strax pa en tid / oc **törre** dennem siden udi winden/ oc sa förware dennem lenge/ at de kunde bruge dennem til spise naar som dennem lystet. Der er oc atskillige andre slag; fugle oc i synderlighed to slag; den enes slag kalder man lye eller **lye**/ hwilke äre ofwermade fede / det andet slag kaldes **strab**/ hwilken hafwer hart och tørt kiött/ den fugels kiött **törre** de och bruge det i staden för brodd. Tandem nec vetustissimam interpretum Judaicorum eosque sequentium sententiam ab omni specie veri alienam, adeoque absurdam prorsus & futilem esse, quamvis sustineant coturnices aliasve ejusdem naturæ aves duorum cubitorum altitudine super terram *gregatim* volasse, & non *cumulatim* super eadem coacervatas fuisse, satis evincere videtur humilis ille coturnicum aliarumve nonnullarum avium volatus, præcipitis fere cursus æmulus. Qualem humilem volatum *Lagopodes* nostras svec. *Endripor*: in Alpibus Laponicis frequentes, ordinarie servare ipsimet, ista loca peragrando, haud semel didicimus. Hinc recte Doctiss: Gesnerus de Avib. libr. III. p. 576. *Lagopus male volat*. Nec umquam, quod addo, arborum cacumina petit, nisi dum volare pullos suos edocet. In re simili nobiscum etiam facere videtur curiosissimus rerum Indicarum scriptor Joh. de Laet Libr. XVI. c. 13. p. 616. dicendo: *Sunt & hic* (in insula Maragnana) *aves quædam*, quæ magis supra terram feruntur, quam volant; qualis illa, quæ a Barbaris vocatur *TANDOU*, *Struthiocamelorum*, uti videtur, species & proceritate corporis staturam humanam superans, maximæque velocitatis. Et *SALIAN* Turcici Galli magnitudine, rostro & cruribus *Ciconia*, quæ licet volare nesciat, tamen tam perniciousiter currit, ut venaticos canes effugiat. Sed rem propius tangit auctor noster sequentibus ex Lib. I. c. 11. p. 13. *Avium* (in insula Cuba) infinita pene multitudo, *psittacorum*, *palumbium*, *turturum* & *PERDICUM*: -- *peculiaz*

culiaris duic insule avis est, quam Hispani **FLAMENCO** vocant, grui formâ non absimilis, junioribus plume candidæ, ubi adoleverint, elegantissimorum colorum mirâ varietate distinctæ, haud alte subvolant, gregatim degunt, & juxta litora, atque in ipsis marinis fluctibus victum querunt, salis undis ita assveta, ut quum ab Indis domi aluntur (nam & cicurantur) sal potui ipsarum necessario admisceatur. Est & aliud genus avium hic valde frequens, **BAMBIAYAS** vocant, quæ paulum supra solum feruntur magis quam volant, ita ut incolæ instar ferarum illas venentur, carnes illarum coctæ jus croceo colore insciant, saporis alioquin pergrati, & phasianarum avium æmuli. A quibus haud aliena refert Olaus Magnus de avibus lib. 19. c. 21. Hanc (avem pluvialem) gravibus baculis venantur aucupes quos altius in aërem ad deterrendum eam jactant, ut ita avem ad ima volantem & fugientem acquirant. ibid. c. 20. In eo lacu (albo) tanta multitudo (avium alle dictarum) reperitur; ut quasi spatiosa littora, & vasta flumina cooperire videantur, præcipue corvi marini, sive cornices angvillarum, morsices ac mergi, anatesque duarum specierum, & cygni, præterea minuta aquatilia infinita. Hos igitur corvos, & reliquas inexplebiles aves, venatores facilius ob gravem tardumque volatum duobus vel quatuor cubitis super aquas elevatas, capiunt. Quod necessario avibus illis evenit ob gravem tardumque volatum, quem recto & lineari motu servant institutum.

Allata pro coturnicibus argumenta mihi adeo videntur firma, ut nisi gravioribus inductus suspicarer, ~~hæc~~ colluviem quoq; piscium notare, & synonymum ejus חנני חנני inter pisces poni, rotundè adseverarem esse Coturnicem, svadentibus id ipsum rationibus per plurimis, iisdemque haud è trivio petitis. Multa enim casu naturaliter eveniunt & accidunt, quæ judicatu difficillima sunt, adeoque incredibilia sæpe habentur. Unde egregiè prorsus & consideratè Misson voyag. d' Ital. tom. 1. lettr. 6. p. 56. in hæc verba erumpit. Quoi qu' il en soit, la plus part du monde croit ici l' histoire des rats, comme quelques uns aussi la traitent de chimère. Il y a de la précipitation & de la légèreté à recevoir trop avidement ce qui tient du prodige; mais on peut bien pêcher aussi, par une
trop

trop générale incredulité. Si l'histoire sainte nous fait voir un Pharaon chargé de poux, & de grenouilles; & un Hérode dévoré des vers; pourquoi se hasteroit on de traiter de fable un autre événement pareil? il est arrivé des choses plus surprenantes, dont personne ne doute.

His ad liquidum perductis, ordo exigit, ut totam de Selavis historiam, ad pisces optimè adplicari posse demonstrarem. Nimirum eos absque miraculo vel nova creatione, numero inestimabili dari; gregatim ingentibus agminibus & natate & volare; sæpe etiam in ripas cumulatim projici; modum item tractationis in colligendo, mensurando & expandendo, iis magis quam *Locustis & Coturnicibus* aliisque avibus convenire; alis denique instructos esse, adeoque inter עוף כנף (sive volucres alatae, sive quod malim *colluvies* vel *examina* piscium his vocabulis in genere indigentur) referri debere: ut taceam ipsa vocabula Hebraica locis de Selavis citatis usurpata, longe aptius ad pisces eorumque naturam & actiones exprimendas, quam ad aves referri. Recte itaque

Primo queritur: utrum tanto in numero dentur pisces, quanto locustæ & aves? Affirmatur.

Quâ occasione exponi imprimis meretur locus Genes. XLVIII. v. 16. וידנו לרב Targ. וכנוני ימא יסוף *ET TAMQUAM PISCES MULTIPLICENTUR.* Ubi Jacob benedictionem in Ephraimum & Manassem collaturus, quæ in multiplicatione seminis præcipue consistebat (quemadmodum vers. ibid. 19. clarius indigitat: וימאן אביו ויאמר ידעת בני דעתי גם הוא יהיה לעם וגם היא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וורעו יהיה מלא הגוים *Et renuit pater ejus, & dixit: Novi, fili mi, novi: etiam ille erit in populum, & magnus fiet. Sed frater ejus (natus) minor, major illo: & semen ejus erit in multitudinem gentium*) utique a piscibus non desumisset similitudinem, nisi progignendi multiplicandique vis maxima iis inesset. *Hi enim, teste doctiss. Willigby, infinita fovent ova; Hinc quod piscium ova foris auferant, ut loquitur vir summus Gulielm. Rondelitus de pisc. in causa est eorum fecunditas, quæ tanta est, ut intus totum incrementum capere non possint.* Et si una in mustela, pisce alias vivipari ad tre-

centos

centos foetus & ultra invenire licet, cujus rei testem oculatum habemus clariss. Schoneveldium Ichtyol. p. 32. quot quæso in ovipari deprehendentur? *Hoc enim tam fertile genus, inquit Olaus Magn. de piscibus Sept. c. 33. lib. XX. nisi in tam infinita multitudine instar grani papaveris, vel milii, infinito numero de uno pisce emitteretur, non posset coalescere in aquis, ad sustentandam humanam vitam.* Unde nec mirum, referente Opiano, & ex hoc Rondelitio Lib. VII. p. 209. *Aphyas sese in globos conglomerare, & ita se implicare, connectereque, ut dissolvi vix possint, sæpe etiam horum acervorum occursum nauium cursum retardari.* Quibus haut sufficientibus addi possunt sequentes, ut Joh. de Laet Descr. Ind. occid. libr. VIII. c. 2. p. 350. de oppido Panama: *flumina ibi piscosa, uti & ipsum mare, quod piscibus (licet multum diversis ab Europæis) ad miraculum usq; est foetum.*

Joh. Straußens denckwürd. Reise p. 3. Bey dieser insul (Boa Vista) hält sich **viel Fisch**/ westwegen wir bisweilen ausgiengen um zu fangen / und fingen mit Seegen auf eine Zeit über 1500 **Steinbresen** und **CORCOADES**.

Christoph. Fyrer von Haimensdorff Reiß-Beschr. in das gelobte Land p. m. 123. Die Caloeri leben allda den meistentheil von **Fischen**/ derer si viel fangaen; idem p. 177. Die See bey Brula in der insul Delta hat **sehr viel guter Fisch**/ so man mit **großen Hauffen** fängt/ und saltens die von Brula ein/ schicken solche darnach in Candia, Cypem und andere Ort der Griecten/ sie sollen bey 400 **BOTT**, das ist 800 in 1000 **Fässer voll das Jahr** über verkauffen. Et p. 148. Der dritte Ausfluß des Nili in das Meer/ oder der See / hat über **aus viel Fische**/ it. p. 163. Der See ist Sirbonis palus genant worden/ theilet Palæstinam von Aegypten, und ist bey 70 Meilen lang / aber nicht breit/ hat viel Inseln darinnen / und ist **fischreich von allerley Fischen**.

Ludov. Hannepin neue Reisebeschr. p. 172. als den fangen sie eine **unglaubliche Menge Fische**. Et paulo post: **Die Fischerey** ist in dieser Gegend **so überflüßig**/ daß sie die größten Städte in Europa mit vielerley art versorgen könne. -- Man findet

findet daselbst eine **unglaubliche Menge** von allerhand Art Fischen.

Petr. della Valle Reisbeschr. Part. 2. p. 190. Diese Bäche sind **voll der besten Fische** als ich jemals in Persien und seithero ich von Alexandria aus Ägypten gereiset bin/ gesehen habe. Guill. Dampier Voy. Tom. I. p. 103. Il y a autour de cette Isle une aussi **PRODIGIEUSE QUANTITE** de vaux marins, que s'il n'y avoit point d'autre lieu ou monde où ils püssent vivre: en éfet il n'y à point de baye, point de rocher sur le quel on puisse mettre le pied, qui n' en soit plein. Les lionsmarins y sont par **GROSSES TROUPES**: les poissons aussi, & sur tout les **SNAPPERS** & les *tattonneurs* y sont en si **GRAND ABONDANCE**. que deux pecheurs à la ligne en prendront en deux heures de tems, pour regaler cent hommes, avec chacun une ligne seulement. Idem Tom. 2. p. 597. La mer donne *abondance* de diverses especes de poissons, & principalement d' un petit poisson qui n' est pas si gros que le haran. Il y en a si **GRANDE QUANTITE** qu' on en sale beaucoup tous les ans, qu' on fait passer en Europe.

Conr. Gesner. Nomencl. aquat. part. I. ord. 1. p. 290. *Idem hi Leucisci, cum minimi, DENSIS AGMINIBUS natant.*

Joh. Schmidt Navig. in Nov. Angl. *Ex nuperrime detectis regionibus octingentæ quotannis naves vilibus ac macilentæ cute piscibus, quos Belgæ & Angli arme Zann & Corfisch nominant, adveniunt: quæstus vero, qui inde redundat, ad minimum ultra quadringentis mille Starlingorum libras exurgit. — Nec desunt haleces. — Barbari enim incredibili copia eas ex mari petunt, ubi juxta littora magnis agminibus conglobantur.*

Forbiffer. Navig. p. 4. *Et in hac insula, magna vis & copia piscium.*

Ditm. Blefken. Isl. p. 38. *Tunc piscari incipiunt, tantâ quidem copiâ, ut vix sit credibile: pisces enim catervatim accurrunt.*

Topogr. Norv. præf. Das Land Norwegen hat insonders an Fischereyen gar keinen mangel/ sondern viel mehr eine **überfluß**/ und fast andre Länder Europæ übertrifft / in dem es **gantz Teutschland/ Franckreich/ Pohlen/ Holland und andern**

derm Orten gefalzen und dürr Fische genua giebet. it. p. 13. und werden jährlich außerhalb Burter &c. **viele große Schiffe mit Islands Fisch vollgeladen.** p. 113. und fahren jedes mahl etliche hundert große Fischen an Land/ dann Dorsch/ Längen und Hellefisch/ (passer major) stehen so dick im Wasser/ daß sie zu weilen kaum den Anael ins Wasser fallen lassen/ daß sie also fort anbeißen/ — so sie **Fischeberg** nennen. Woselbst der Fisch in so großer menge versamlet.

Arent Berg Danmarks oc Norgis Herligh. p. 162. Udi Westerhaff er it **ofermade rigt Fiskeri** aff Flynder to gange om aarit/ nemlig om Waaren oc Hosten. p. 273. Udi Trundhiems Lehn/ gifwer det lige eller wel mer Fiskeri af Saltfisch/ end som i Bergenhuss Lehn/ men i synnerlighed ere beröinte de sköne oc mangfoldige Trundhiems Sild/ som fangis udi Biugnen/ norden Trundhiem/ udi **saadan Mengd/** de Aringer Fiskeriet tilfalder/ saa der af **mange 100 lester** til andre stæder udstibis. Udi det ofrige gandske Land norden Trundhiem lefwe oc näre Indwanerne dem af intet andet end deris fiskeri. p. 279. Udi synderhed er der tilfallen wid 1556 et merkelig Sildefiskend/ som af nogle 1000 Baade/ Skibe oc Skuder/ fra Danmark/ Holsteen/ Holland/ Engeläd/ Franckrig oc andre stæder/ föruden Landes egne Inbyggare besögt blef. p. 300. Oc staar Trundhiems Sild undertiden **sa tyck** under Landet/ at man med en Baad eller stort garn i en Dræt kand dragis **mange läster Sild.** p. 315. I Norlanden and Finmarken have Inwonerne fast af deris **Fiskeri allene** dem Näre.

J. Becman. Hist. Orb. c. 10. de Commerc. §. VII. p. 424. *In re piscaria notamus orbem terrarum nusquam aquatilia majori numero aut mole producere quam in septentrione. — Piscaturam in specie quod adinet, Harengarum piscationem & usum soli Hollandi fere habent. — Initio Junii mille & amplius naves majores emittunt, quas Buysas & Bussas vocant, quarumve plurimæ centum & viginti; alie centum sexaginta, quinquaginta tonnarum seu dimidii tantum lastarum sunt. — De aliorum generum navibus minoribus, ut Pinkis, Galiottis & similibus, quarum tria millia & amplius eodem sine emitti solent, dicere prolixius for-*

ret. — *Anglos vero quod adinet, illi etiam naves suas quidem emittunt, sed vix ultra quadringentas. &c.*

Willigby Hist. pisc. p. 228. *Abundat autem fluvius ille (Sabrina) tanta & Salmonum & Alosarum copia, ut supra 1200, uno retis jactu captos viderim. p. 178. interdum 300, interdum etiam 1000 una vice capiuntur Thynni, qui sunt pisces maximi. & p. 170. Thynnos gregatim natantes figuram cubicam efficere, Gillius è Plutarcho tradit. p. 229. Circa finem Maji pariunt Alosæ, quo tempore gregatim natant magnis agminibus, & in summis aquis versantur, ut pinna dorsales etiam supra aquarum superficiem emineant. idem in Append. p. 2. de blicca marina, Angl. Meer-bleyer. Catervatim magnis agminibus natant cum Harengis, ad oram Malabaricam præcipue.*

M. Zver. Boxh. Theatr. Holl. p. 417. *E fluminibus circumfluis, incredibilis piscium captura & copia est, ferunt Anno 1620 à 15 Apr. usque ad ultimum Febr. anni proxime consecuti, 8921 Salmones & 81 Sturiones, præter alios, QUORUM INFINITUS NUMERUS erat, publice Dordrecht venditos fuisse.*

Joh. Bleau Atl. Nov. de Island. p. 4. *piscium in Islandicis aquis INFINITA EST MULTITUDO.*

Ol. Magn. de Gent. Sept. Lib. 21. c. ult. de Thrissa pisce. *Horum piscium quos Pruteni Porpel appellant piscator quidam, duodecim millia & sexcentos, seu quod idem est, sexagenas, (uti appellant) mille octingentas, mense Majo intra quatuordecim dies, præter alios pisces, quorum etiam haud parva copia erat, cepit. Id. Lib. 11. c. 17. Præterea alia multa collateralia stagna (in Laponia) & lacus paulo breviores ac latiores, adeo piscosi, ut in tota Europa, ne dicam orbe integro, vix habeant pares.*

Jacob Ziegler. Schond. p. 102. *Svecia dives proventu immenso piscium. & p. 89. A quorum, scilicet Aringarum & Afellorum & Rhomborum infinita prope copia mensa instruitur per maximam Europæ partem. — Ipsa quin etiam ostia Tyberis suscipiunt hospitem piscem missum à Septentrione, enavigavit is bis Galliam, bisque Hispaniam, superavit Ligusticum mare & Tyrrhenum plenis velis.*

Sanfon d' Abbeville Erdkuæl p. 3. *Der Hårings gibt es eine solche große Menge/ daß jährlich dreytausend Schiffe da von gefüllet und beladen werden. ibid. de Africa p. 5. in dem*

den flus (Nil) gibt es eine **unausprechliche** anzahl fische/ welche sehr grob sind. id. de America p. 10. Es ist **unglaublich** wie viel nationen, und wie viel schiffe von einer jeden jährlich auff den Stockfisch fang aus lauffen/ und was für **eine große menge** derselbigen gefangen wird.

Jac. Ziegler in Schond. p. 94. *Pisces capiunt (Lapones) plurima copia, hocq; proventu vivunt Ichthyophagorum Æthiopum more.*

Willigby p. 243. *Hufones gregatim natant, & cantum sequuntur tubarum.* & p. 254. de Nafio Alberti. *Aprili mense gregatim natant, ut una interdum nocte piscator 2 vel 3000 capere possit.*

Marc. Paul. Venet de reg: orient: l. 11. p. 162. *Provincia Aden abundat piscibus optimis, præsertim Tunnis. — Equi, Boves, Cameli atque Oves ibidem vescuntur piscibus, qui quotidianus illorum sunt cibus, quum illic ob immensum calorem herbae & frumentum ex terra haberi non possint. Fit autem tribus anni mensibus piscium captura, scilicet Martio, Aprili & Majo: tantusque illorum capitur numerus, ut non facile explicari possit.*

Haiton. Armen: Hist. Orient. p. 90. de Nilo: *abundantiam habet bonorum piscium.*

Richard Stanihurstius de reb. Hibern. L. 1. p. 23. *incredibile est, quantam piscium ubertatem & copiam ibi (in flumine Sannonio) reperias.*

Jons Lauriff: Volff. Norrig. Illustr. p. 66. der Kunde de udi got wær / naar fischen gaar/ wel til 4 farle paa huer baad/ drage baaden fuld 3 gange om dagen/ oc söre saa udi land huer gang nogle 100 fiff af torff/ lange och store Helleflynder. p. 72. de folck om boe udi wardohuus lähn **föde deris fiör** om winteren/ med **tang och torff.**

Nouv. Voyage de Nort. p. 203. les habitans de Syberie, *ils mangent, au lieu de pain, dont ils n' ont point, DU POISSON, qu' ils font seicher, & dont ils ont une tres GRANDE ABONDANCE dans leur lacs, & dans leur rivieres. c' est la nourriture de leurs chiens, & mesme celle de leurs vaches, pendant le froid, qui est excessif en Syberie.* it. p. 206 *ils ne vivent que de poisson, quils mangent fort souvent tout cru.*

Joh. Boëm. Aubanus de morib, omn: gent: p. 70. **PISCIUM**
est

est *INGENS COPIA* (in Russia) & in his Seldia nobilissimus ex *Parresclausco lacu*.

Willigby Hist. pisc. p. 223. *Piscatores speculatoribus in sagenis (Anglice saines) disponendis trahendisque obsequuntur, adeoque MAGNAM per sepe VIM PISCIIUM includunt, ut una vice CENTIES MILLE aut PLURES capiantur.*

Maximil: Misson nouv. voyage d'Italie tom. III. lettr. 37. p. 76. du lac de Geneve: *Il y a une quantité prodigieuse de petits poissons qu'on appelle MILLE CENTON: il va par multitudes innombrables, & on le sert comme un manger delicat. — Tantost c'est une armée de petites perches: tantost c'est un NUAGE DE TENCHES, & ainsi des autres.* Hinc notanter admodum Britanni: *Cell arglwydd yw'r weilgi*, h. e. *PROMPTUARIUM DOMINI EST ÆQUOR.* Boxh. or. Gall. p. 36. Sed de his satis.

Secundo queritur: An modus colligendi mensurandique per Chomor, piscibus conveniat? Affirmatur.

Quantum ad collectionem adinet, videat ipse Clarissimus Ludolfus in pisces eam optime quadrare, evitarique hoc ipso omnia incommoda, quæ existerent, si ad coturnices, nonnulla etiam, si ad Locustas fieret applicatio; scilicet iudicio Malvendæ, tanta coturnicum copia tam brevi tempore mactari nequibat: quid si ego idem de *locustis* crediderim? Neque ad longum usum servari poterant, quia capite & faucibus compressis necare suffocareq; aut collum contorquere, Judæis non licebat. Longo utique temporis spatio opus fuisse coturnices comprehendentibus: comprehensasq; dissecto jugulo vel capite mactantibus: mactatasque, donec sanguis omnis efflueret, tenentibus: postea deplumantibus: dein exenterantibus, & tandem per ingens terræ spatium sigillatim, nempe arcolas, pulchre disponentibus, ut probe siccarentur, nec tamen putreficerent. Vivas sane nec retibus contineri, nec mensurari posse. Profecto omnia hæc dubia non cadunt, quamvis de *Locustis* hunc locum accipias: quæ secundum sententiam magni Ludolfi comprehendendi, earumque capita comprimi & avelli, alasque cum pedibus abripi vel abscindi; & quod addo, exenterari debebant, (cum ventres *Locustarum* satis capaces nihil

præter sordes referant) antequam soli ad tostionem exponerentur. Nam & Avicenna capita atque extremitates Locustarum abiici jubet, priusquam contra hydropem bibantur. Quibus singulis rite peragendis, non parum certe temporis impenderetur. Ast me iudice, omnia hæc incommoda facile evitantur, si ad pisces, imprimis alatos ceu minores adplicare adlubuerit: Cum hi, ut exemplis mox demonstrabitur, integri, si res postulat, siccati possint. Alterum est, ut mensurandi modum ceu piscatoribus nostris adhuc valde familiarē & commodum probem: dicuntur enim ii, qui minimum collegerunt, decem collegisse *homerim* sive *coros*. Nunc itaque inquirere lubet, quænam $\tau\acute{\epsilon}$ חמר *homer* vel *chomer* vera & genuina sit notio, quæque ejus radix prima. Verbum radicale siue primitivum ejus apud Hebræos utique frustra jam quæres. Ergo ad Hyperboreos transeundum, quibus *mer*, *mera*, Germanis *mehren* / præterit. *gemehret*, notat *augere*, *cumulare*, *accumulare*, *coacervare*, unde *wieder-~~ver~~mehren* / *denuo augere*, *cumulare*; Spat. Et ex hoc ipso *mera*, est *maur*, *maure*, *myre* / Goth. *acervus*, *congeries*; unde & formica escam suam in acervos congerens atque cumulans, nobis est dicta *maur* & *myra*, Britann: *myr* & *mor-grug*; Armor: *merienen*; Germ. *mier* & *ameiß*. Angl. *mire* & *piß-mire*. Teuton: *mire*; Græc: $\mu\acute{\upsilon}\rho$ - $\mu\epsilon\theta\acute{\iota}$ & $\mu\acute{\upsilon}\rho$ - $\mu\eta\zeta$; Polon: *mrouka*. Mer item & *meir*, *meire*, *moire*, *merg* atque *márgd*, hodie *marg*. Goth. *copia*, *abundantia*, *acervus*, *multitudo infinita*. $\mu\acute{\upsilon}\rho\acute{\iota}$, $\mu\epsilon\theta\acute{\iota}$ Græc. A *mer* denique siue חמר cum præfixo ה factum est חמר *chomer* Hebr.; *cymer* Britann. & *comortha*, *gommortha* atque *cymborth* Latino barb. quasi חמרת vel חמרתים Hebr. Nec forte aliena, quamvis nova dicerem, si contenderem Gothicum nostrum *mar*; Latinis & Italis *mare*; Brit. *mor*; Gall. *mer*; Hispan. & Lusit. *mar*; Saxon:ant. *maer*; Belg. *meer* & *meyr*; German. & Lapon. *meer*; Finn. *meri*; Anglos: *mere*; Esthon. *merri*; Polon. *morje*; &c. ejusdem esse originis cum חמר Hebr. Etenim quid quæso aliud intendit Habacuk cap. 3. v. 15. verbis illis חמר מים רבים, quam ipsum *MARE*, ceu *acervum aquarum multarum*, & Hyperboreis olim *Geimer* dictum. Edd. quasi *gemer*; eadem certe ratione

tione ac *mere* Goth: & Germ: *mare* Lapon: limes, terminus, *ge mere* Anglos: audit. Hinc Genes. 1. 10. וְלִמְקוֹהַ הַיָּם קָרָא יָמִים & congregatioes aquarum vocavit *MARIA* Tantum de חֶמֶר *chomer*, acervum vel cumulum notante. Ulterius significat חֶמֶר vas sive receptaculum quoddam certæ, ut volunt, mensuræ. Quâ ratione convenire videtur cum primitivo *mar/mer/mere*. h. e. *cupa*; unde *Vin-mere* Anglos. vas vinarium majus. Somn. *mare* Lap. *mensura*. hincq; deinde *Cumera* Lat. vas majusculû, in quo frumenta conduntur, quasi חֶמֶר שְׂעִירִים Hebr. Levit. XVII. 16. Kornhamar Svet. unde Horat. Lib. I. Sat. I. v. 53.

Cur tua plus laudes CUMERIS granaria nostris.

Cui sono & significatu affinia quidem videntur esse *Ramar* Goth. *Rammer* Germ. *Camer* Belg. *Καυάρα* Græc. *Camera* Lat. *Camara* Hisp. *Camera* Ital. *Cammar* Finn. *Kambri* Esthon. *Chambre* Gall. & Anglos. Sed hæreo, num ad Hebr חֶמֶר Lat. *Cumera*, vel Syrorum חֶמֶר Arabumque חֶמֶר i. e. *habitatio*, eadem referam? imprimis cum *Rammer*/ teste Spaten. p. 920. *non tantum cellam, conclave, conclavium, fornicem, testudinem & cameram, sed & quodlibet receptaculum, locumque secretum &c.* notet. Unde & *Râmerlein*, *receptaculum minus*; & *Neben-Râmerlein*, *arcula, scrinium*. Nec mirum! cum & חֶמֶר & חֶמֶר sint ab eodem primitivo חֶמֶר h. e. *mer* sive *mar* Goth. unde *μάρης* Gr. *mensura 6 cotylarû*; *Umar* aliis *Umar* Goth. *Uimer/ eimer* & *emmer* Germ. *Ambore* Anglos. *Embari* Finn. & Lap. *Ambra & ambrû* Latino-Barb. Spelm. *ἀμφορεύς* Gr. *Amphora* Lat. Ast *AMPHORA* inquit Prateus, *Græcis dicitur id quod Latini Quadrantal appellant, Festo Lib. 15. Est autem vas cujusvis materia duarum urnarum capax, figura cubi, rei cujusvis continenda.* Quantum autem capiat vini docet, his verbis, *Volusius Matianus juris auctor. Quadrantal, quod nunc plerique AMPHORAM vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo, sextarios 48. heminas 96 quartarios 192. cyathos 576.* Qua de mensura clariff. Spelman. in voce *Ambra* hoc modo differit. *Videtur autem, AMPHORAM etiam fuisse minoris capedinis, quam alioquin vix sustinisset homo AMPHORAM aque portans Luc. XXII. 10. Nam quod illic textus Græcus ἀμφύριον legit (hoc est proprie vas fictile) Lati-*

nus Interpres AMPHORAM reddit; sed & ipsum idem Marc. XIV. 13. (magis forte appositè) lagenam. Hoc etiam innuere videtur vocabulum AMPHORA, in præfatione L.L. Æthelstani Regis, ubi singulo pauperi, per singulos menses, AMPHORAM farine (præter alia plura) elargitus est. Itaque Amphora hoc sensu idem ac åmbar Sved. hod. Et ut dicam, quod sentio, videtur pariter κεράμιον Græc. esse transpositum κεράμιον. à חמרים Hebr. eodem modo, quo cumulo, e. gr. Itolorum, facta transpositione literarum, in colmo Hispan. abierit. Sic & κέραμος Græc. terra figularis &c. est ipsissimum חמר Hebr. minusque aptè derivari videtur à κέω uro, & ἔρα terra. Cum & ρ & μ. in hac voce sint literæ maximè radicales, quæque eam ob causam in nulla flexione abjiciuntur. Quò, propter affinitatem originis referre quoque lubet Cumerum Lat. h. e. vas nuptiale. Voss. in Etymol. Ipsi licet a figura camura derivetur. Item meir Goth. Hist. Ægill. & Asmund. c. 3. p. 20. merse Teut. fiscella, idemque ac meis V. Lex. κημὸς Græc. i. e. saccus reticulatus, quo pisces recens capti portantur. Cui affine quoque est miera / miela & mierda Goth. merta Finn. modius, nassa vel reticulum, tam capiendis quam portandis piscibus idoneum. Mirc Anglos. mellarium, sive vas in quo mel conservari solet.

Ego vero, quæ modo asseveraverim, jam adstruere velim: nimirum pisces, postquam in copia quadam capti fuerint, per cumulos componi & coacervari. conf. Francisc. Willigby Histor. piscium Lib. IV. p. 223. ubi hæc ejus de Harengo minori sive Apua Rondelitii comparent verba: *Gregatim natant ingentibus agminibus.* — *Piscatio eorum hoc modo instituitur. In montibus seu clivis maritimis excelsis disponuntur speculatores (Huers Anglicè vocant) qui turmam seu gregem Shole aut Scole (num. hoc חש?) dictum, conspiciant; (ubi autem turma sit, ex aquæ colore, interdum nigricante, seu purpureo, noctu flammeo discernunt) naviculariis & piscatoribus, qui in mari expectant, signis conventus manu datis ostendunt quid agere debeant. Piscatores speculatoribus in sagenis (Anglicè saines) disponendis trabendisque obsequuntur, adeoque magnam persæpe vim piscium includunt, ut una vice centies mille aut plures capiantur. Mille Pilchardi, sex septem-*

ve solidos nostra moneta plerumque valent. Pisces captos super terram (על פני הארץ) in acervū exstruunt, seriatim disponentes primo areolam piscium, tum salis, dein iterum piscium, adeoque vicissim stratum super stratum (ut loqui amant Chymici) ad ULNÆ ET DIMIDII LATITUDINEM (כחמתים). confer figuram C. ubi talis piscium strues ærnitur. Et quandoquidem incidere in mentionem mensurarum, quibus pisces metiri siveverint homines, observasse dignissimum erit, dolium illud seu vas quo mensuratur *SCOLE*, vel in quo potius sale conditur Harengus, etiam hoc tempore apud Anglos appellari *SUILLA*. videlicet Willigby p. 220.

Et ulterius jam audire lubet, quæ adfert Ditmarus Blefken: in sua Island. p. 38. *Tunc piscari incipiunt, tanta quidem copia, ut vix sit credibile, pisces enim catervatim accurrunt. Et paulo post: pisces sub dio accumulunt, tantaque ibi est aëris puritas, ut sine sale, solum vento soleque durentur.*

Item Topogr. Norveg. p. 30. Es haben die Fischer mit großen Fischgarn und Netzen offters so viel **Hering** an Land gezogen / daß sie ein großen **Hauffen** auf einander gelegen.

Arnt Berg Danmarks oc Norgis Herligh. p. 162. Udi Westerhaf er it rigt fiskeri af Flynder to gange om aarit/ nemlig om Wasren och Høsten/ at de der af/ naar de törede ere **Store Stæffe** (magnos acervos vel cumulos) som **Høle** på Landet opsætte/ oc dermed ded ganske fiske bespiise.

Guil. & Joh. Bleau Atl. nov. p. 7. de Island. *Pisces qui ibi capti frigidis ventis exsiccantur, ac demum in apertis campis, quasi LIGNORUM COMBUSTILIUM STRUES* compositi per *MENSURAS LONGORUM CUBITORUM* divenduntur.

Samson d' Abbeville Erdkugel von Eisland: p: 7: Ihrer Fische: deren sie eine solche Menge haben / daß sie dieselbige **Häuffer Hoch** auff **Hauffen** lägen.

Gemina fere his legimus Exod. VIII. v. 14. de Ægyptiis occupatis in colligendis הצפררעים *ranis*, ubi verba in hunc modum sonant ויצברו אתם חמרם חמרם Hieron. *Congregaverunt eas in IMMENSOS AGGERES.* interpr. ex LXX. *Et congregaverunt illas CUMULOS CUMULOS.*

Willigby Hist. Pisc. p. 221. de Spratis. &c. *Capiuntur am-*
N 1773

rem quotannis magno numero circa solstitium hybernum, & vili sa-
sis pretio, non numero neque pondere, sed MENSURA apud nos
veneunt.

Joh. Bleau Atl. nov. de Isl. p. 7. *pisces ibi per MENSURAS
LONGORUM CUBITORUM divenduntur.* Neque peregrinum no-
stris piscatoribus est, pisces aridos etiam hodiernum per fasci-
culos, acervos, certos numeros atque mensuras divendere.
Unde en **Bunt Fiss** / en **Knippa Fiss**, fasciculus piscium
aridorum. en **Bunt Flundror**, fasciculus passerum &c. en **Swal
Fiss**, sexaginta pisces; est **Kast Fiss**, quatuor pisces. En
Bunde Fiss / Run. G. strues piscium recentium. En **Tun-
na Fiss**, tonna piscium. Est **Emmar Fiss**, amphora pisci-
um recentium &c. ut taceam Finnonos nostros, harengos mi-
nores Sved. **Ströming**, ubertim captos, vivos adhuc & recen-
tes in proxima projicere littora, ibique in certos cumulos vel
acervos congestos, pro numero hominum inter se partiri at-
que distribuere: dum alii rursus cum Westrobothniensibus e-
osdem magnis vasibus & doliis, Svedis **Kar** כור Chald. excipi-
unt, saleque statim conspersos, baculis agitant, & macerari
dein per horas circiter viginti quatuor sinunt, donec exsan-
gves fiant & rigidæ; quo facto die sequenti eas eximunt; ex-
emptos in vasculis minoribus, ut tonnis, semitonnis vel am-
phoris condunt atque reservant, vel etiam in ripa sive ora
maris extempore divendunt, idque certa tum mensurâ We-
strobothniensibus **Hamâl** ceu mensurâ magnâ, quasi **חמר
homer** Hebr. dictâ. Utut hæc semitonnam nostram ordinari-
am bene compactam ac cumulo suo auctam vix superet. Si-
mili vero modo coacervari, & **רׁוֹסֵי חוֹמָרִים** colligi *Locustas*,
ipse Rabbi Ananias Fezzanus suâ contendat industriâ: mihi
certe hallucinari videtur, & nonnihil velificasse eruditissimo
Ludolfo his potissimum verbis: *Populus* (in urbe **SALE** Mau-
ritaniæ) colligebat eas, ut **ALIQUIS COLLIGERET MINIMUM
DECEM CHOMOR** (quæ verba ex Numer. XI. v. 32. integra
desumpta) quas coquebant & comedebant; etiam *Judæi vesceban-
tur illis.*

Quod autem hæc mea **רׁוֹסֵי חוֹמָרִים** *homer* etymologia vera sit
&

& genuina; minimèque vanis nitatur conjecturis, reliquæ e-
jusdem vocabuli *homer* significationes omnes, eodem prorsus
modo cum lingvis hisce borealibus exacte coincidentes satis
superque evincent. Cunctas itaque ut ordine percurram, sit

1. חמר *homer*, Hebr. acervus, cumulus; mar / sive hmar
hmar / myre & môria Goth. *mora* Ital. *mô* Chin. unde $\mu\eta\rho\acute{\sigma}\omega$
Græc. *marume* Japon. glomero, conglomerato, accumulato.

2. חמר *homer* Hebr. vas certum vel mensura. *Mam*, *mu*
& *caimu* Chin. *Mar* / *meir* / Goth. *māra* Lapon. *mere* Anglos.
hincque dein *Maur* Goth. *Mumer* Germ. *Cumera* Lat. *Gamela*
Lusit. $\kappa\epsilon\sigma\acute{\alpha}\mu\iota\omicron\nu$ Gr. per metath. Erat autē חמר Hebr. eadem men-
sura ac כור *cor*, Chald. *corus* Lat. h. a. *Kar* vel *Kær* R:Goth.
vas majus minusve; unde *bygoc-kar*, cupa cerevisiaria; *watu-*
kar, alveus, aquiminarium; *öfe-kar* haustrum; *salt-kar*, salinum;
&c. A *cor* præterea Chaldæorum neque sono neque signi-
ficatione valde abhorret Finnonum *cori*, vas vimineum.

3. חמר *hemr* Hebr. *hamar* Chald. bitumen, limus seu ter-
ra quædam tenax, pici similis; *Mor* & *môr* / Goth. G. Andr.

4. חמר *homer* Hebr. חומר *humar*, Chald. lutum, cœnum,
argilla, cæmentum ad ædificandum, tegendum & oblinendum.
Mor Goth. *min* Chin. unde *luit mor*, argilla alba tenuissima;
Sand mor, argilla arenacea, ad cæmentum murorum optima.
hincque *mur* Goth. & Britan. *Maur* Germ. *mur*, *muraille* Gall.
muro, *muraglia*, *murello* & *muretto* Ital. *muro* Hisp. & Lusit. *mur*
Polon. *murus* Lat. *mubr* Esth. *muuri* Finn. cujus verbum est
חמר Hebr. *mura* Goth. *mauren* Germ. *murer* Gall. *murare* I-
tal. *struere*, *murum* facere. *moer* item & *more* Belg. *more*
Flandr. *mare* Angl. limus, cœnum; unde *mur* / *mor* & *moras*,
Goth. *murafsch* Teut. *marais* Gall. *marise* Angl. *marese* Ital. hu-
mus paludosa, palus, stagnum. Denique & *hamar* Goth. ter-
ra grumosa; G. Andr.

5. חמר *hamor* Hebr. חמר *hamar* Chald. & חמר *himar*
Arab. *Asinus*, ut vulgo explicatur, ast mihi potius *equus*, e-
jusve certa species, eaque mixta, ut alias demonstrabitur. un-
de *ma* Chin. *mar* & *mer* Goth. *māre* Germ. *equus*, *equa*; *moor*
Teut. *equus badius*, *equus niger*; *mur* item corrupte *mul*

Goth. & Germ. *mulus* Lat. *mulo* Ital. & Hisp. *mule* Flandr. & Angl. *mulet* Gall. species mixta ex equa & asino. Asinus enim proprie אָתוֹן *Atbon* Hebr. אָתוֹן *atban*. Chald: & Arab. אֲשִׁנָּה vel אֲשִׁנָּא Goth. *Asen* Britan. *Asne* Gall. *Asino* Ital. & Hisp: *Asnina* Lap. אֶסֶל Græc. *Esel* Germ. *Osel* Illyr. *Eseli* Esthon. *As* Angl. *aasi* Finn.

Qua occasione silere non possum פָּרָד *perad* Hebr. per Asinum pariter vel mulum communiter exponi, quamvis minus fortassis apte, ut scite quoque monuit Doctiss. Gouffetus in comment. Lingv. Hebr. his verbis: פָּרָד *pærad* non videtur esse inulus, sed animal origine sylvestri, ut solent ferae malignae, qualis proinde hæc videtur per se esse (quamquam cicurari possit) & cui idcirco Psaltes frænum plus quam cuiquam alii jumento necessarium esse innuit. Interim animalia illa semel domita, digna præcipue erant, quibus uterentur principes; filii omnes Davidis ad convivium Absalomi iis vecti fuerunt, eo David Salomonem vebendum distinctionis causâ jussit; — iis etiam ad bellum utebantur, ut Absalom princeps & dux 2. Sam. XIIX: Hæc mulo quis tribuat? fuit potius equorum genus nobile in sylvis nascens. Quid? si Auctori nostro in mentem venissent vocabula pærd & burd Goth. peerd Teut. pferd Germ. peird Belg. equus; quibus affinia sunt burdo Lat. Ulpian. bordou Gall. burde-gano Hisp. hinc composita, burd-reid Goth. equestre certamen. G. Andr. bertona Latino-Barb. Stalgård Svet. a bert equus & tona s. tuna sepes, sepi-mentum, vel area in aversa parte ædium ruralium primariarum, in qua horrea, stabula &c. Spelm. Num hinc quoque barde Gall. equus tectus, bardes equorum tegumenta. bordonarii, equorum custodes?

6. בָּמָר *bamar* Hebr. & Chald: *hamar* Arab: vinum meracum, vinum rubrum, vel uno nomine *merum* Lat. unde Horat. Libr. I. Ep. 19. v. 11. — nocturno certare mero. & Ovid. I. art. amand. v. 238.

— — — cura fugit multoque diluitur mero.

mere Gall. id. unde *mere-goutte*, vinum protropum. *morillon*, nigella uva; *moreller* Sved. cerasa nigra majora; *mor* it. vel *murs* corrupte *mul* & *MU*-bår Goth. *morum* Lat. μόρσιν Gr. *moerbesie* Teut. *maul-beer* Germ. *moreira* Lusit: Unde Horat. II. Serm.

Serm. Sat. IV.

- - - - ille salubres

*Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet.*

Et Itali: *nero* come *mora*, & duro come *smalto*.

7. חמר ex usu Arabum, Arabice *חמר hamar*, rubuit. Schindl: Mor Goth. *mui* Chin: hincque *mor* Ver. Lex: *terra quaedam species, unde color quidam subfuscus conficitur ad tingendum pannum*, brunachtig jord. **Morud**-wara, pannus vel aliud quoddam **RUBRO COLORE** tinctum; *moraud* & *morud* Cod. Orm. p. 73. Gretl. c. 58. *morent* Teut. nigro-purpureus vel suffuscus. hinc חמר Arab. niger, fuscus; Mor Goth. & Germ. *moor* & *moer* Teut. *murry* Angl. *mo* Ghin. *μαυρός* Græc. *morado* Hisp. *maurus* Lat. Æthiops, homo niger, fuscus, nigro-purpureus. *ἀμορῆ* herba flore purpureo, qua tingitur. *ἀμαυρός*, obscurus, fuscus.

8. חמר *hamir* Arab. porcus lutulentus. *mar* Goth. *mor* & *morre* Germ. Teut. Saxon. Sicambr. &c. Kil. unde *Ramar* Goth. *Ramer* Germ. *ἀμάρα* & *καμαρίνη* Græc. *camarina* Lat. *Kamara* szek Ungar. *Cameretta* Ital. *latrina*.

9. חמר *humar* Rabb. gravis, difficilis fuit. *Mar* Goth. Hincque *mor* passio hysterica, suffocatio uterina. *le mal de mere* Gall. it. *mara* Goth. *maere* Teut. *mare* Germ. *incubus*, *ephaltes*, *suppressio nocturna*, *suffocctio*, &c. חמרות Rabb. *gravia*, *difficilia*. *Mart* Goth. Hist. Ægill. p. 22. *oc mun pad ey* vera **Mart**? *hocne grave vel difficile erit?* Quo pertinent & *marry* Gall. *morosus* Lat. *mo* Chin.

10. חמר *bomer* Rabb. materia ex qua fit aliquid; *Mor* Goth. quod non tantum matrem & matricem ceu materiam & originem prolis atque foeturæ (*mere* Gall.) notat; sed & materiam vel fomitem aliarum rerum, i. e. *mairrein* Gall. unde *win mor* Goth. materia vini; *war mor*, materia ulceris; & חמרה *hamora* Arab. *ulcus ambiens*.

11. Ad חמר Arab. temperavit, fermentavit, videtur referri debere *moria* Goth. *muria* Lat. *meure* & *sau-meure* Gall. quasi *sal-muria*.

12. חמר *hamar* Hebr. & Chald. turbidus, lutulentus, turbatus, conturbatus commotus, mixtus, confusus fuit. *Mar* Goth. a verbo activo *mara* Run-Goth. *movere*, *commovere*, *perturbare*, quod idem ac *māren* Germ. *moeren* & *mueren* Teut.

unde moeren het water Kil. aquas turbare. Quibus omnibus litera nostra *H, K* sive π more aliorum præponi potest, si quem offendat ejus exclusio.

Hiscæ breviter præmissis, queritur tertio: Quomodo fuerint collectæ Selavæ?

Modus collectionis, inquit eruditus Anonymus a clariss. Ludolfo sæpius citatus, verbo סָדַן exprimitur, collegerunt nempe rem quiescentem vel humi jacentem, prout sic verbum hoc sumitur de collectione cineris Num. IX: 10. Spicarum in messe Ruth. XI: 7. &c. Neque tamen necesse est ut ubique ita sumatur; cum frequentius de collectione stantium, & se loco moventium, sive hominum sive pecudum accipiatur. vid. Num. XI. 16. 24. Gen. XXIX: 37. & alibi passim. Quod tamen hic non quadrat. Quibus Magnus Ludolfus hoc modo respondet. Verbi סָדַן significationem de collectis rebus humi jacentibus vel stantibus, non volantibus accipi placet, idque magis Locustis (vel piscibus forte?) quam avibus congruit, quos capere vel venari, (ut Josephus loquitur) non colligere solemus.

Hæc omnia optime sese habent. Est enim סָדַן vel סָדַן Hebr. collegit, congregavit, idem ac *sopa / sasa* vel *iosna / R. Goth. Ver. Lex. Isl. Bibl. N: II. 32. &c. Sypio* vel *sypio* Britann. *sap* Chinenf. hinc Num. XIX: 10. $\text{סָדַן אֶת אֲשֵׁרֵי הָאֵשׁ$ qui congregat cinerem; Isl. Bibl. sem *ostune sas* node / Svet. hod. som *sopa* hop *Ustun*: unde Gretl. 61. *sopa* til um *sesfaung* i. e. interprete clariss. Verelio, *commeatum undecunque corradere.* item de hominibus *hop* *sopa* *foft*: homines undecunque corrafi, turba, plebs; quæ antiquis Gothis uno nomine *Steif* dicebatur, quasi סָדַן vel idem bis repetitum in סָדַן סָדַן Hebr. *turba collecta.* hodie *op / sopor / afftrap / pack / slo* &c. Sic proprie dicimus, *sopa* *hop* *Fissen* / pisces congregare, coacervare; secus vero *sopa* *hop* *Soaeln* / aves accumulare. A *sasa* / corrupte *sasan* & *sasna* Run. Goth. congregare, colligere. est סָדַן & סָדַן Hebr. *saf* & *sasn* Goth. congregatio, collectio; סָדַן Hebr. collectus; *sasi* & *sasid* Goth. ut, alter *sasid* Run. Goth. p. 202: omne congregatum est. Quibus accedunt *schoof / schoeb / schupf & schaub* Germ. fascis spicarum.

carum. *sceaf* Anglos. *Sheafe* Angl. *Schoef* & *schoewe* Belg. an-
hinc *scopa*? Lat:

*Quarto queritur: An modus expandendi piscibus conve-
niat? Affirmatur.*

Multus est clarissimus Ludolfus in recensendis incom-
modis expansionem secuturis, retenta adplicatione ad
Coturnices. Adserit miraculum statuendum esse, ut a putre-
dine & vermibus conservatæ essent Coturnices tanto tempo-
ris spatio, quanto opus fuit, antequam decem cori in fervi-
da humo ordine & certa serie per lineas & areolas dispositæ
fuerint. Aves enim mactatas & in sole ferventissimo exposi-
tas illico verminari relatum sibi esse ait a peregrinatoribus Ju-
deæ: immo pecudes calente die mactatas, carnesque non
multo sale perfricatas, aut fumo bene duratas intra paucas
horas vermibus scatere, eas vero fervida arena contactas a-
rescere, & esui inutiles reddi, quas rursus aliquis absque mi-
raculo non appetiverit. Has omnes difficultates (quas in §.
XII. p. 85. à nobis dilutas videbis) evitaturus maximus vir in
alias non magis inextricabiles incidit: scilicet genuina maxi-
me & receptâ significatione τῆς vocabuli ἰσθῦς relictâ, expan-
dendi rationem ita concipit, ut circum circa castra, non sin-
gillatim, nec per areolas, sed per acervos late dispositæ fue-
rint locustæ, & baculis sæpius conversæ, donec sufficienter sic-
catæ in mensem aut amplius durare potuerint. Hæc quamvis
ingeniose proferuntur, dispiciat tamen studiosus Lector, pisci-
busne hæc omnia melius congruant quam locustis. Quantu-
lum temporis requiritur ad expandendos perque areolas dis-
ponendos pisces, insulans & maris accolis notissimum est.
Mehercule admodum exiguum est illud, si de piscibus quibus-
vis loquaris, nullum ferme, si illas piscium species receperis,
quas heic optime locum habituras esse, mox demonstrabo: ni-
mirum tota res confecta erit, si pisciculi tales, quales sunt re-
centes & integri, super litora, rupes, colles, montes, saxa, cal-
les & clivos temere projecti atque dispersi, rastros, conto, ba-
cillo vel alio consimili instrumento semel iterumve de die con-
vertantur, donec rite siccantur. Deprehendes vero vernan-
te cœ-

te cœlo, & spirante favonio, pisces ita intra arctissimum temporis spatium torrescere & solidari, ut in annos bene multos ab omni putredine immunes asservari in usus hominum possint. Estque hic pisces siccandi modus omnium simplicissimus & facillimus, imprimis cum neque desquamantur, findantur, exenterentur, vel sale condiantur, verum toti quanti sunt soli ventisque frigidis exponantur. Et hac ratione tractari & præparari solent minoris generis pisces ferme omnes. De majoribus autem & grandiusculis si loqueris, eos ante siccationem, per dorsi longitudinem findi, exenterari & sale condiri, certum est; quamvis non negandum Lucios, Asellos, Salmones aliosve his majores pisces etiam non salitos, tam in regionibus hisce borealibus quam australibus, verno imprimis tempore, numero pene infinito quotannis siccari, quod multorum exemplis & testimoniis infra confirmabitur.

Nunc vero dispiciendum est, an Hebr. מש ad piscem commode applicari possit. Lexicographi uno fatentur ore, quod מש sit *expandere, extendere, dilatare, &c.* haud secus atque huic respondens Gothicum *staga* G. And. R. G. idem significat. Inde *Stag* Goth. expansio, dilatatio. משמ Hebr. Hæc ipsa occasionem nobis præbent explicandi, quo fundamento septuaginta interpretes verba Num. XI. 32. וישמו להן משמן Targ. וישמו להן משמן & *extenderunt eas*. Chald. Paraphr. transl. *expandendo sibi expanderunt*. Ariem. interlin: transtulisse videntur per $\text{ע' ע' שזאב ע' ע' שזאב}$. Et *refrigeraverunt sibi refrigeria*, juxta interpretem Latinum. *Ec expanderunt sibi expansionem, vel frixerunt sibi frimum*, ad mentem meam, quæ cum רז LXX. versione in eo convenit, quod רז Hebr., cui ψυγμὸς Græc. respondet, vel substantivum sit ad genium lingvæ Gothicæ, cujus rei exempla tantum non innumera adferri possunt, vel substantivè explicandum ad morem Hebræorum, apud quos multa, in hac forma, verba naturam nominum solent induere. Secundum Hieronymum autem: & *siccaverunt eas*. Quem ipsum, versionum ex vernaculis ferè nullam, præter nostram Svecicam, secutam fuisse video. Etenim Belgica, Anglica, Italica, Hispanica &c. reddidere per *straverunt vel dilatarunt eas*; quibus accedit

cedit Vatablus in Crit. Sacr. dissentientibus licet versionibus Germanicis & Circuli superioris & inferioris; item Danica, Islandica, Finnonica, Polonica, Clario in Crit. Sacr. aliisque, quibus per *suspenderunt eas* transferre allubuit. Quem significatum ægre tibi exhibebit vocabulum מָש ; quamvis non diffidendum est, haud paucis solenne esse in siccandis piscibus, eosdem perticis trajectos suspendere; multo tamen certior est prior ille, quem diximus, quod sit *extendit, expandit*. Ut pariter optime sibi constare existimes illam רָוַי LXX. versionem, & ex his desumptam Hieronymi, quod sit *siccavit*. Etenim quemadmodum evidentissimum est quod מָש Hebr: *extendere, dilatare, expandere*, sit *staga* sive *stafa* Gothorum; ita fieri potest, ut notionem Gothicam, *stefa / siccare, arefacere, torrere, frigere*, olim in se quoq; continuerit מָש Hebræorum, quam succedente tempore forsitan amisit & deperdidit. Cujus ut sim sententiæ, hoc imprimis svadet, quod *stefa siccare, torrere*, ex *stafa expandere* videatur profluxisse, cum quidquid siccabitur, si modo a putrefactione liberum erit, dilatandum omnino prius est & extendendum: ut taceam literas radicales utriusque vocabuli esse prorsus eadem. Adhæc *stefa* non tantum est igne focario aliquid torrere; sed & solari coquere, siccare. Unde *stefa* uti *Solen / Goth.* in aprico torrere. Quicquid sit, id pro certo venditare non dubitaverim Hebræam linguam in nullam aliam feliciter & expressius transferri posse, quam in antiquam vel etiam modernam nostram Gothicam; quippe quæ eadem verba eundemque refert sensum. Exemplo sit & locus hic vexatissimus à *stagu* dem *stag / h. e. expanderunt sibi expansum*, scilicet siccandum: vel ut hodie dicimus: à *stefo* sig *Stef*, i. e: *frixerunt sibi frixum*. Ad eundem plane modum reddidere LXX: $\text{ἡγὰρ ἔψυξαν ἑαυτοῖς ψυχμὰς}$, i. e. *siccaverunt sibi sicca*, vel *frixerunt sibi frixa*, nimirum alimenta vel opsonia. Verum si interpretatio ex LXX Græc. vers. *refrigeraverunt sibi refrigeria* alicui tantum displicet quantum clarissimo Ludolfo, videat ne a recto paulum deflectat tramite? Ille enim non tantum de versione Latina hac, sed ipsis quoque interpretibus Græcis hunc in modum disserit: *Cujus expositionis aliquem idoneum sensum nemo adhuc docuit, nec ego reperire possum: Et paulo ante: Septuaginta Interpretes hanc expositionis crucem non tollere sed figere ma-*

luerunt, ut plane desisterent Lectores ab ulteriori inquisitione. Videntur interim, subsitne ulla ratio probabilis explanationi τῶν LXX. Etenim si aliquis ipsa vocabula Græca examinaturus dixerit genio lingvæ Græcæ consonum ἐψυζαν ἑαυτῶς ψυζα, exsiccarunt sibi frigida, vel refrigeraverunt sibi frigida, pro ψυζα βρώματα, frigida alimenta; unde Athen. Libr. 8. εἶδεις ἃ ἀνθάχει ψυζῶν. & lib. 9. ψυζα σὶ ἀπαντα ὠδιδῶ. &c. Quid ni statuere licebit vocabulum ψυγμῆς aliquid analogum significasse, quamvis in doctis Ethnicorum scriptis non sit adnotatum? Namque loquitur res ipsa & experientia quotidiana, quâ satis superque edocemur, existere hodieque plurima vocabula apud nos aliasque gentes communi sermocinantium ore usurpata & trita, quæ scriptis eruditorum nunquam inspersa videbis. Utique ψυγμῆς descendit ab Hebræorum ψύχω refrigero vel exsicco, ac proinde a vero haud abest, nomen naturam verbi sui imitari, & consequenter ψυγμὸν siccum vel frigidum cibum involvere, non secus atque τήρανον Græcis dicitur piscis, vel caro affata, a τήρω liquefacio, coquo; & θιβρός Græc. tostus sub carbonibus. Sic haud raro videre est veteres Græcos ψυζῶν absolute pro frigido cibo usurpasse. Atq; sicuti hi carnem piscium salitam exsiccatamq; proprie uno vocabulo; περιχος appellarint Svet. Torst / a περιχέω Svet. torfa / exsiccare, ita etiam ψυγμὸν illis cibi aliquod genus siccum & torrefactum in specie piscium denotasse non est absolum: a radice ψύχω ventilo, refrigero, vel sicco Lat. kbo Chin. Sychu Britann. seicher Gall. secar Hispan. secare Ital. Suzyg Polon. Azzusage Ung. unde azok siccesco &c. ut nunc taceam zugemüse Germanis hodieque significare opsonia sive ferculorum genera (num ex Saig Brit. ferculum?) quæ ex aridis maxime cibus, utpote semper promptis, conficiuntur. Quamvis aliis forte placeret hocce a zu ad, & mus / sive gemüse / massa, pulmentum, deducere. Porro ut modum loquendi ἐψυζαν ψυγμῆς Græcis scriptoribus probatum esse intelligas, huic similes alios accipe, scilicet γράφαδαι γράμματα, Luc: γράφειν γράφω; ἀδικῶ σε πῶ ἀδικίαν. ἀνέειν πᾶ ἀνεστᾶ Xenoph. &c. Quicquid sit, licet vel maxime clariss. Ludolfo & nonnullis aliis absurdum obve-

niat vocabulum refrigerandi ad res torrefaciendas adplicare, usu tamen hoc ipsum haud raro venire præter experientiam quotidianam loquuntur exempla per plurima in hanc rem infra adducenda. Id saltem nunc dixerim Græca verba ἐψύχων ἐαυτοῖς ψυχμὸς aliquem ad minimum sensum fundere ei, qui attentius rem ipsam & curatius examinare satagit, ut adeo nihil causæ sit de LXX Interpretibus, viris, ut fertur, & senioribus sui ævi tam eruditione, quam auctoritate præcellentibus, de tam illustri, inquam, & per universum terrarum orbem celebri concilio censere, *quod expositionis hanc crucem non tollere, sed figere maluerint, ut plane desisterent lectores ab ulteriori inquisitione.* Quod pace tamen tanti viri moneo: nam mentem meam simpliciter proponendo, nihil existimationi ullius detractum volo. Sed ad alia. Notandum insuper est, quod pisces præcipui, qui in septentrione nostro siccati vel torrefieri solent, & numero plane infiniti habentur, ab ipso siccandi actu dicantur Forst/h. e. *πίεξ* Græc. literis nonnihil transpositis pro Forck. Ita & Stockfist/ quasi *כושף* Unde Jacob. Ziegler. in Schondia p. 96. *Hæc (Norvegia) mittit in reliquam Europam piscem ex genere Asellorum, frigore induratum & extentum in fustem, unde & eum Germani dicunt Stockfisch.* Et observari meretur Goth. stago, Hebr. *כושף*, notare quoque perticis vel bacillis aliquid extendere, quæ extensio usu recepta est, cum salmones, aselli, aliusque generis majores pisces fissis primo dorsis in fustes extenti suspenduntur fumo, sole, ventisve siccandi indurandique. Hinc stafen Germ. Schotel. p. 1420. palare. Stafe/ stiafe/ sticka Goth. pertica, baculus, bacillus, Stecke & Stecken Germ. &c. idem. Succedit ut testimonia proferam, quæ evincunt nullam carnem aëre, frigore, calore, ventisve facilius & citius siccati vel torrefieri, & siccam melius conservari, quam piscium. Quin aves nec non quadrupedia animalia eodem fere modo siccati possint non inficior, sed exenteranda sunt illa primum, in frustra dividenda vel findenda, & igne tandem aperto assanda frigidave antequam solis ardori ventisque exponantur, quæ opera circa pisces, imprimis minores, supervacanea est. Neque solum huc pertinet quod Forst & Stockfist ex torrefactione nomen traxerint, verum id vel maximum meæ sententiæ patrociniū

addit, ipsos piscium acervos torrefactos & affatim congestos hodieque Staf appellari, ut videre est ex Arent Bergs Danmarks de Nora. Verligh. p. m. 41. Udi Westerhaff er itt ofermåas de rilt fiskefæ af Sfynder to gange om aarit / nemlig om Wæren de Høsten / at de der af naar de torede ere / store Staf / som Høle pa Landet opsette. Profecto veritati admodum consentaneum, Israelitas, impetratâ tantâ piscium multitudine, qui altitudinem versus bicubitale spatium in ora maris per aliquot miliaria implebat, secutos morem piscatoribus non minus orientalibus vel australibus quam septentrionalibus servatum, ut partem sale aspersam in חמרים sive acervos congererint, ut in figura C hic adposita videre est;



Id ipsum doctissimo Willgby de Harengo minore satis superque commonstrante: præterquam quod Christoph. Fryer von Haimendorff in Itin. per Palæst. p. 149. abunde testetur Ægyptios etiam hoc tempore perinde ac olim fortasse hujus siccandi conservandique pisces modi fuisse tenaces. Verba ejus sunt sequentia: Sie fangen auch gute Fische in dem dritte Ausfluß des Nili, so sie Cephalii nennen / und fast viel Sorten von Fischen / nehmen darnach dieselbigen ohn außgenommen / schlichten ein **viereckichten Hauffen** auff den Land / und allzeit viel Saltz auff ein jedliche Lege / oben darauff machen sie einen viereckichten Hauffen Sand / damit sie es beschweren / lassens stehen bey 8 Tagen / darnach saltzen sies in Fässer ein / etliche räuchern sie oder **dörrens** im Rauch / etliche in **Sonnen**. &c. Et p. 123. Die Caleori leben allda den meistentheil von Fischen / deren sie viel fangen / einsaltzen und darnach an der **Sonnen dörren**.

His addantur sequentes: Jonstonus de piscibus Lib. 1. c. 1. Asellus cujus species sunt Callarias, Hollandis Schelsfisch, & Asellus niger, Angl. Collfisch) *exsiccatum* osseam duritiem contrahit, nec nisi fustibus verberatus coquitur; unde pisces fustuarii, & German. Stocffisch nomen.

Abrah. Ortelii Thesaur. Geogr. Ascania vel Ascanius, Ptolomæo Bithyniæ lacus, in agro Dascylitide — Lago de Nicea Petro Gyllo; *is oculatus testis est, dicitque eum fertilem esse piscium, quos Græci Lilingia vocant, & quos crudos sole exsiccatos, edere solent.*

Olaus Magnus L. 1. c. 2. de Gent. Sept. *tantaque est illius aëris temperies, ut pisces nullo sale conditi, sed solo aëre siccati, toto decennio a putrefactione durent.* id. c. 4. *Quinimo in Vicinia Norvegiæ aliquando accidit, ut aëre, soleque maximi pisces torrendi e perticis tabularum, vi turbinum &c. ejecti.*

Adriaen von der Donck Niew Nederl. p. 70. Sy hebben gheen practycke om den Visch te Souten, of te wel bewaren, droogen som tijdts wel eenige die sy dan halfstinkende tot meel maeken, om des winter onder haer Pap te gebruychen.

Forbiffer. Navig. p. 4. *Est enim in hac insula magna vis & copia*

pia piscium, quos ad solem & ventum exsiccatos induratosque reponunt.

Mich. Wex. Gyldenstolpe Epit. descr. Svec. &c. Libr. I. c. 21. de Lapponia. *Carnes ferina & pisces siccati pro pane sunt.* it. Lib. 4. c. 8. *fercula* (Laponibus) pisces aridi.

Ditm. Blefken Island. p. 33. *Pisces lapide contusos loco panis habent.* it. p. 38. *Pisces sub dio cumulant, tantaque ibi aëris puritas, ut sine sale, solum vento soleque durentur, felicius quidem quam si sale condirentur.* Topogr. Norveg. p. 113. Und wann sie dahin (zu die Insuln Kost und Berde) ziehen/ nehmen sie **Stangen** und **Sparren** mit sich/ ihre Fischershütten davon auffzurichten/ welche ohn Dach/ damit der Fisch unter offenen Himmel desto besser **dörren** könne. — Nachmahls **hangen** sie ihre Fische über lange Querhölzer oder **Stangen**/ zwei oder drey zusammen gebunden/ in ihren Fischerhütten auff zu **dörren**/ und mercket jeder die feinige. — Und ist der Fisch/ der im **Vorjahr** gefangen wird/ der **scharffen Luft** und **Winde** halber best zu **dörren**/ derentwegen sie sothanen **Vorjahrs Fisch** mehrentheils **rund drögen**/ ausgenommen die **gar groß** seyn/ welche si **von ein ander spalten**/ wie im gleichen alle Fische / so den **Sommer über** gefangen werden.

Arent Berg Danm. oc Norg. Herl. p. 165. Da föruden huis her sammestedes udi ferste Eder falder / kand indbyggerne saa wel af Westersöen/ som af Limfiord/ haffwe atskillige slags strandfiske/ som de wide at **törre** oc salte til deris Husholdnings behoff. p. 273. De lesve af intet andet end deris fiskeri/ som nesten gandske består udi **Torst**/ Langer oc Helleflynder / aff huilke de **fast ingen salte**/ men **flicke och törre**.

Bleau Atl. Nov. p. 6. de Island. *Pisces (ibi) capti frigidis ventis exsiccantur, ac demum in apertis campis, quasi lignorum combustilium strues* (Stafe Goth. נחש Hebr.) *compositi per mensuras longorum cubitorum dividuntur.* & p. 8. de Norvegia. *copiosa hic in mari vicino captura piscium est, & imprimis aselli piscis, quem frigore induratum, & in fustes extensum per universam Europam mittunt.*

Sanson d' Abbeville Americ. p. 70. Nachdem aber der Fisch etliche Tagen in Salk gelegen nehmen sie ihn wieder herauß / und legen ihn in **die Luft** und in **dem Wind** / und solches thun sie so offft / biß der Fisch **Dörr** wird.

Jacob. Ziegler: Schond. p. 94. *Pisces capiunt plurima copia (Lapones) hocque proventu vivunt Ictiophagorum Æthiopum more, atque ut hi fervore nimio, sic illi frigore excoquant pisces, & edomant in farinam.*

Marc. Paul. Venet. de provincia Aden p. 163. *Hos pisces siccant & servant, atque per totum annum animalibus edendos pabuli loco proponunt. Vescuntur autem animalia lubentius desiccatis piscibus, quam recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes biscocti ex piscibus, idque in hunc modum. Concidunt pisces minutim atque contundunt in modum farine; & postea commiscent & subagitant quasi pastum panis, atque ad solem desiccari faciunt, & vivunt ipsi & jumenta ipsorum de illis panibus fictitiis per totum annum.* it. p. 155. *Vacant piscationibus & infinitos capiunt pisces, quos recentes & desiccatos vendunt.*

Jons Lauriss. Wolff. Norrig. illustr. p. 62. De henge deris Fiske op at **töres** / oc en huar merker sin egen Fisk / som er fanaen. Om **Waaren** lader de **törres rund** / men **Sommerfisten** **flecke** de / oc saa kalles den **Kotstøring**. De store Helleflyns der støre de udi store lange smale Regle paa huer side / oc saa **törre** dem. — Af disse Hellenflyder fangis undertiden den / hwilken saltis wel halfridie tynde af / men for dem undertiden fattis **Salt** oc tynder / da salte de icke gierne den / och kaldes den **Quæte**. p. 162. Huor udhyffver mange sköne store Huse oc Boder / er der bleffven opbygget / oc waar en part aff dem saa store / at mand paa en tid kunde udi ett Huus ophenge nogle Lester Sild at **roge** eller **törke**. it. p. 198. Haffve icke brod altid / men for brod bruge de **tort kiød** oc **tör** Fisk / som de **törre** udi **Winden** / oc det kalder de efter deris Lands wis **Skerping**.

Joh. Boem. Aubanus de mor. omn. gent. p. 9. *Visitant quoque tum piscibus partim crudis ad solem arefactis, partim salugine conditis.* Idem pag. 18. *Captos pisces supra petras ad meridiem*

*ridiem sitas, nimioque solis æstu incensas ponunt, pauloque post re-
volvunt.*

Ol. Magn. Epit. Hist. Sept. L. II: c. 6. *Tanta in base ejus
(scil. rupis coronatæ) piscium multitudo hinc inde conspicitur, ut
magnum stuporem visui generet, & omnimodam stomacho adferat sa-
tietatem. Pars etenim hujusmodi piscium marini laticis falsugine
in planitie montani pedis aspersa, ventoque torrefacienda, spa-
tio duorum vel trium jugerum dilatari solet super tellurem planam:
pars hastis erigi, pergulisque extendi præcipue pisces majoris spe-
cici, ut sole & aere desiccantur.*

Willigby Hist. pisc. p. 221. *Galli aliique harengos in sole
exsiccandi artem callent & exercent. Idem in append. p. 20. Pi-
sces exsiccati & durati aere frigidissimo, passeris, aselli: fumo
omnis generis, salmones, trutta, cyprini, lucioperca, brama. & p.
27. Congri — eviscerantur, sole exsiccantur, & resolvuntur in
pulverem, qui in Portugallia venditur, & usurpatur vice avenæ fa-
rinacæ.*

Stephan. a Schonevelde p. 21. *Ut autem pisculentæ hæ mer-
tes, sive integris constant animantibus, sive horum partibus etatim
ferre atque a putredine defendi possint, aut ad aerem & ventum,
hieme præsertim siccant incole, aut sale vel muria, quod æstivo
tempore plerumque fit. Etiam ex iis, qui continuum semestre, fi-
sationi indulgent, condiunt. Idem p. 22. Klippfisch la molüe
seche Gall. ex Asellis fit, qui interraneis & spina dorsi exemptis, leviter
condiuntur sale, hinc aeri exponuntur, idque per æstatem cum si-
ne sale explicati in sabuloso littore vel scopulis id facere non
liceat amplius, fiuntque eo meliores, quo illa siccior. — Drogen
Witling / Aselli molles & minores faciunt aperti, explicati, & in
aëre siccati. Et p. 62. Vocantur hi (Rhombi & Passeres) sicca-
ti uno eodemque nomine Schullen (an D'hw) saliti autem salze o-
der gesalzene Schullen, sine discrimine, sive Rhombi fuerint sive pas-
seres. Quam aliam, quæso, ob causam, quam quod infinito
numero, teste eodem auctore, capiantur.*

Otto Friedr. von der Groben Guineische Reise-Beschr. cap.
11. p. m. 103. *Die Schiffe so aus Frankreich/ Engeland/ Holland
und Portugall, an diese Insul. (Terra Neuf) fahren/ umb trocke-*

Fene Fische zu laden/ lauffen erstlich in einen Hafen daselbsten/ nach-
 mahls machen sie ihre Schiffe an den Felsen vest/ bauen sich eine gros-
 se Baraque am Lande/ von Brettern / fahren täglich mit Boten in
 die See/ fangen mit Angeln die Cabbelauen in großer quantitet ,
 und bringen sie nachmals ans Land/ allwo Schiffs-Volk schon be-
 stellet / so die Fische reinigen/ und in der **Sonne und Luft**
auff den Steinfelsen trucknen/ welches sie so lange con-
 tinuiren, bis sie eine Schiffs Ladung gefangen und getrucknet haben.

*Quinto queritur : An dentur pisces alis instructi & vo-
 latiles? Affirmatur.*

Præterquam enim quod maxima pars piscium pinnis sive
 alis, quibus natant vel corpus dirigunt, instructi sunt, etiam
 multi alis proprie sic dictis, quibusque volant, gaudent. De
 eo non dubitare sinunt innumerorum fere scriptorum testi-
 monia usu & experienciâ quotidianâ comprobata, quin super
 aquas, tractus bene longos, volando emetiantur, atque ingenti-
 bus conglomeratæ agminibus, jam totum sternere ac contege-
 re æquor, modo in spissas nubes coalescere, mox in opacas
 insulas refingi videantur oculis, qui his lepidis offuciis ac præ-
 stigiis ignaros admiratione percellunt, præfagos & expertes
 voluptate haud mediocri demulcent: volant autem ocysissime
 alis humidis adhuc & madentibus. Ubi autem madore eventi-
 lato obrigescent, in proximas sæpe naves vel patentes maris
 oras ceu grandinum imbres agminatim depluunt. Hinc lepi-
 de Oppianus Lib. I. de piscib.

*Loligo, milvusque rapax & mitis hirundo:
 Quum timeant magnum venientem e marmore piscem:
 Ex mare prosiliunt scindentes aëra branchis.
 Non est volucrum species, non est Loligo natantum,
 Turmatim fertur ponto, gestitque volare:
 Inferius multo se tollit mitis hirundo.
 At radunt summam Milvi lati æquoris undam:
 Hos nanti similes dices, similesque volanti.
 Piscibus hi cætus: hæ sunt in piscibus urbes.
 Inter squamigeros populos, errantia Ponti
 Agmina nonnulli collecti examine multo.*

*Armento & castris similes : pars ista videtur
Æqualis turmis, istos cognoscere posses
Insidiis, decadique pares : —*

*Ol. Magn. Epit. Libr. 21. c. 20. Pisces præterea quidam,
lati corporis sunt, qui quatuor pinnas habent, duas in ventre, &
duas in dorso: & hæ pinnae, quibus utuntur, alæ vocantur: — Est
etiam de supradictorum genere Ludolatra animal marinum; qua-
tuor habens alas, duas in facie, & duas in dorso, quibus magna ve-
locitate fertur in omnem, quem elegerit volueritque locum.*

Hirundo. N:o 8.
Jonst. Tab. 17.



E

Hirundo alia N:o 9:
Jonst. Tab. 17.



Ron-

Rondelitus de Pisc. Lib. X. c. 1. p. 284. *Prima omnium, scilicet piscium squamosorum erit χελιδών Græcis, hirundo Latinis dicta, sane perquam similis volucris hirundini. Quam ob causam idem nomen ab omnibus fere gentibus servatum est. conf. figur. D & E.*

Nehem. Grew Mus. Reg. Soc. p. 116. The *SWALLOW-FISCH* so called from the length of his Gill-fins, which reach to the end of his tail like a pair of very long wings. By some, the Flying-Herring, from a likeness in the shape of their Body. — His Gill-fins he useth as wings, wherewith he flyeth, for escape, above the water, when pursu'd by another fish; — Hundreds of them are sometimes seen above the water at once. When they fly, they make a kind of stridor, as some Fowls with their wings.

Francisc. Calceolarius Mus. Sect. I. p. 75. Nec desunt in hac maritima cella pisces volatiles inclusi, operâ Calceolariâ, a quacunque macula & carie immunes: inter quos est Hirundo Plinii: χελιδών Græcorum: piscis qui præter aquas aëre cœloque oblectatur, & certis notis, volatu præcipue illustris celebrisque fit. Sublimis namque ex Aristotele, more avium gregatim hautquaquam mare attingens, volat, humiliore tamen (referente Æliano) nec ita sublimi volatu, ut Loligo, quæ coadjuvantibus pinis longissime transiliens, in sublime se attollit: stridet quoque volando marina hirundo.

C. Plinius Hist. Natur. L. 9. c. 26. Volat Hirundo sane perquam similis volucris Hirundini. Aristoteles Hist. Animal. L. 4. c. 6. *Atque etiam marinæ hirundines quæ sublimes volitant hautquaquam mare attingentes: sunt enim eis pennæ late atque longæ.*

Athan. Kirker. Mus. p. 4. *Secundum ovatum inter octo tumentes vento genios suffixum tholo medio pendulam volucrum seu hirundinem marinam adspirantes exhibet &c. Id. p. 23. Vocatur hic piscis volans Hispanice volador. Et p. 28. Cernitur etiam ala hirundinis marinæ grandis admodum.*

Joh. Seldenus de Diis Syr. synt. 11. c. 3. *Ceterum illi ut obiter adnotem, piscem borealem, cum hirundinino capite pingebant, & ἰχθύον χελιδόνιον vocabant, ut auctor est Theon ad Aratum.*

Cardanus de subtil. Lib. X. Pisces etiam volatiles in mari nascuntur, quos ego vidi, parvi sunt & alati.

Joh. Euseb. Nierembergius Hist. Nat. Lib. XI. c. 35. p. 256. Volucres pisces habent membranaceas alas, vespertilionum fere instar: iis explicatis, ad centum vel amplius passuum intervallum supervolant aquas, ut alios pisces insequentibus effugiant.

Conr. Gesnerus de Aquatil. L. 4. p. 434. Ex his est *χελιδὼν* Græc. *Hirundo* Latin. dicta, sane perquam similis volucris hirundini: Quam ob causam idem nomen ab omnibus fere gentibus servatum est. Nam hujus ætatis Græci *χελιδὼνα* vocant addita voce *ψάρο* ad distinguendum piscem ab ave. Nostri *Aronnelle*; Maris Adriatici accolæ *Rondela* vel *Rondola*; Massilienses *Rondole*. Hispani *Volador*. & pag. 435 volat extra aquam *Hirundo*, ne piscium majorum præda fiat.

Ælianus de Animal. L. 9. c. 52. *Lolligines*, accipitres marini, *Hirundo pelagia*, cum quippiam metuunt, ex mari exilire dicuntur: ac *Lolligines* quidem pinnarum longissimo & sublimi tractu gregatim more avium efferri: *Hirundines* vero humiliter volant: *Accipitres* denique paulo supra summam aquam maris tolli solent, ut ad judicandum sit difficile, natent ne an volent.

Ovid. Nason. Halieut. de pisc. p. 4. *Hirundo est piscis volans*. Et p. 43. *Volitat in summo mari Hirundo*.

Georg. Marcgravius Hist. Pisc. L. IV. c. X. p. m. 162. *Piscis volans vel Hirundo piscis* — volat super aquas instar hirundinis per spatium quantum sclopeto pertingi potest: nimirum usque dum siccescant alæ, tunc enim iterum aquæ se immittit alas humectandi gratia & denuo volat. — Plura de his & aliis vide apud Aldrovandum Lib. II. c. 5. & 6.

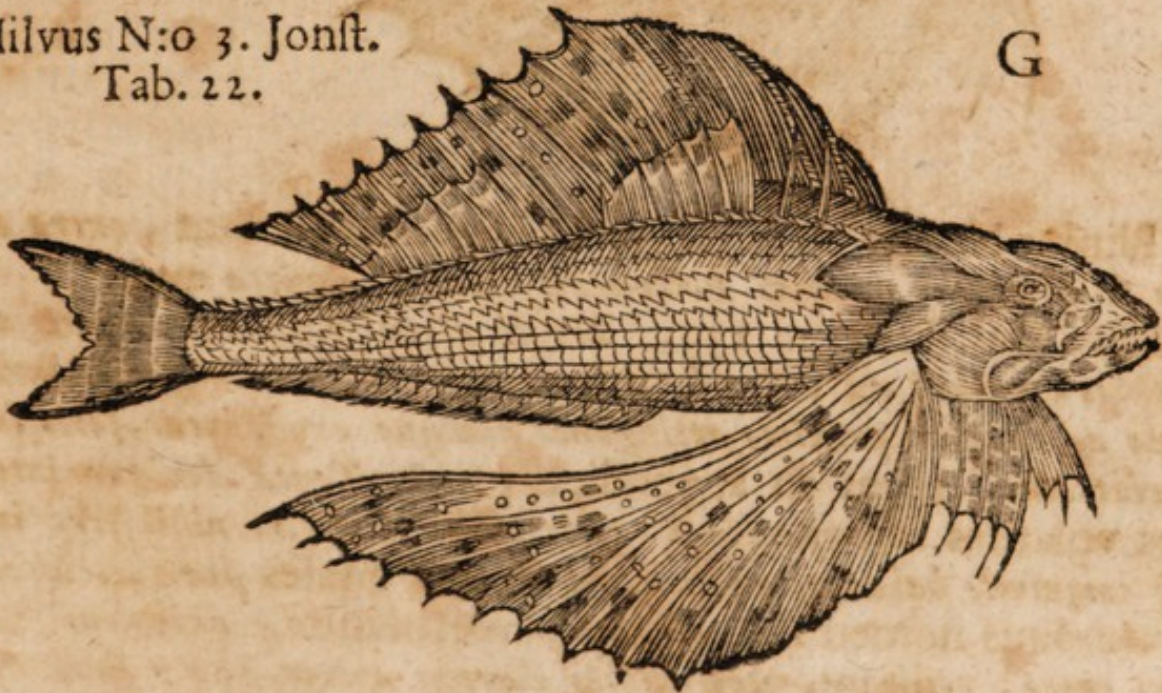
Hirundini pisci, ne ex volatilium stirpe, inquit doctiss. Calceolarius Mus. S. I. p. 75. esset sola, succedit Milvus Latinorum, ob notas quasdam, & hic celebris; illi volatu & pinnis, quibus alarum vice utitur, æquandus. forte ἰεραὶ Græc. & ἰεῖζ Oppian. Horum autem variæ species sunt, ut ex figuris F, G, H, K, videre est. Idem p. 78. Nec desunt alii pisces, qui cum timent, exiliunt à mari & volant, inter quos, ut nuperrime ex Æliano dicebam,

cebam, est Lolligo, & ut prodit Aristoteles, pectines similiter avium more volant, jactant enim se ex aqua, jaculanturque sagittæ modo.

Milvus. N:o 12.
Jonst. Tab. 17.



Milvus N:o 3. Jonst.
Tab. 22.



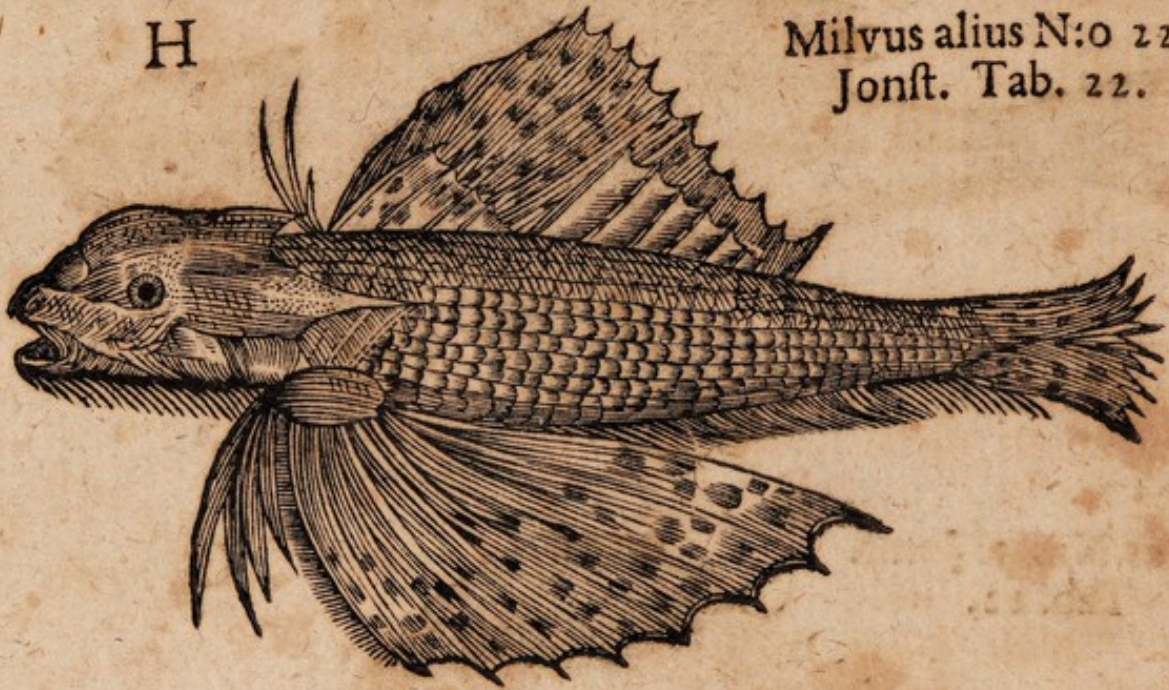
Aristoteles Hist. Animal. L. I. c. 9. Et pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt, stridere sentiuntur.

Ælianus Lib. 8. c. 27. p. m. 174. & ex hoc Gesner. Nomencl. pisc. Ord. IX. p. 120. Pastinaca cum natandi cupidine est
P 3 affecta,

affecta, natare potest: cum rursus volandi studio tenetur, sursum, versus sublimis volat. Unde a similitudine forte avis volantis, Turturem Græcè nominatam aliquis conjecerit. Et p. 21. Ex Salviano: Aquila hic piscis est. Nam præter nomina vulgaria, quæcunque veteres Aquilæ tribuunt, respondent: & alis suis expansis volantem aquilam imitatur.

H

Milvus alius N:o 22.
Jonst. Tab. 22.



Plinius H. Nat. L. 9. c. 19. *Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens, quod & Pectunculi faciunt, sagitte modo.*
Willigby Hist. Pisc. p. 233. *Mugil alatus Rondel. Pinne ad branchias, quibus ad volandum interdum abutitur, longissimæ sunt, ut quæ ad caudam proxime attingant, cumque explicantur, satis late, velut ala. Idem in appendice p. 18. Tanta denique inter pisces volatiles discrepantia à capite ad caudam, ut nihil fere inter se commune habeant, quam quod alati & edules sint. — Merito Hirundinis nomen illis attributum ob volatum, quia demissè, earum more, volitant, atque instar illarum avium quæ e flumine, aquam hausturæ, vel e terra festucas collectura. Millenos videre est ex Oceano subito se levantes; qui dum fuga sibi consulunt, ut rapaces pisces inprimis Delphinos (præsertim illos Guaracapema & Dorado dictos) evadant, subinde a circumvolantibus avibus in ipso aère capiuntur, Charybdinque evitantes in Scyllam incidunt; mox iterumque ad humectandas alas (quæ brevi temporis spatio exsiccantur)*

sur) leviter aquae superficiei se immittunt; unde fit aliquando, ut in naves precipitentur, grataque praeda fiant pubi nautica, quae coctas pro grato alimento Halecum loco opponunt.

Verum antequam plura de piscibus volantibus adfero testimonia, in castrametationem Israelitarum, ubi illa erat, cum hoc miraculum edebatur, primum mihi est inquirendum. Ex capitis Numerorum Decimi v. 12. in deserto Pharan non procul a mari rubro Israelitas castra sua posuisse constat. Inde Drusius in Critic. ad Num. XI. v. 31. ita differit: *aut a mari algoso, quod vocant mare rubrum. a quo non longe aberant.* Nec non Jacob: Zieglerus in terrae sanctae doctissima descriptione p. m. 76. *Castrametati sunt juxta mare Zuph. Haec videlicet est ultima castrametatio, super mari rubro. Hoc loco populus pastus fuit coturnice sub vesperam, & in diem posterum pluit Manna.* Sed aliorum in hanc rem testimonia supervacuum est producere, cum abunde nobis sufficiat unum illud Mosis, a quo ceteri omnes sua sunt mutuati. Etenim ille in cap. Num. 33. recensitis ordine Israelitarum, postquam Aegypto exierant, stationibus singulis, hujus quoque, quam intendimus, in versu 10. Sequentibus mentionem injicit ויסעו מאילים ויהנו על ים סוף h. e. & profecti ex Elim, (an Eilan s. Hilan hod. ?) & castrametati sunt ad mare Suph. Evincunt haec ipsa & inprimis particulaּהּ genuina expositio, eos prope ad mare rubrum castra fuisse metatos, ut adeo manifestum sit, qua inducti causa fautores sententiae vel Josephi, qui coturnicem malunt, vel Ludolfi, qui locustam, coacti sunt, veram particulaּהּ notionem ex relinquere, & aliam, ut pote trans in Bibliis Hebraicis nunquam recurentem excogitare. Fieri vero nequibat, ut secundum hunc positum (dispersi enim erant usque ad oras maris rubri) aves vel locustas ab ista parte accipere potuerint. Unde

Sexta jam oritur questio: Num scilicet in Mari rubro inveniuntur pisces volucres? affirmatur.

Qua occasione illorum quoque occurrendum sententiae, qui pisces alatos non nisi intra tropicos reperiri opinantur. Ut autem ab Arctoo nostro incipiamus, alatos

In MARI DEUCALEDONIO

pisces haberi constat, interq; eos unum imprimis, qui dicitur *Piper* Cornubiensibus; *Søe-han/* Norvagus; *Seeshane* Germ. Lucerna s. Cuculus, Bellon. Lat. *Lyra* prior *Rondelatio*, eminere.

Piper, Lucerna, Cuculus Bellonii; an *Milvus* alat^o. N:o 5. *Jonst. T.* 22.

K



Estque hic ipse qui In MARI BALTHICO

præcipue ad Borussiam & Holsatiam magnâ copia reperitur, vocaturque a terræ sanctæ incolis *Seeshanen/* atque *Kurres fisch/* a sono vel stridore, quem captus, vel si frons digito feriatur, edit, aliàs pisces vocis expertes sunt. *Schoneveld. Ichthyol.* p. 32. Probe itaque attendendum est, piscem hunc *Piper*, triplici potissimum nomine alios antecellere, voce nimirum, fulgore & volatu. Mutis enim existentibus aliis hic fere solus vocalis est. Et si fides habenda *Fabricio*, & qui hujus vestigia legit, *Gesnero*, p. 499. Piscatores ex ejus voce, propinquæ tempestatis certissima omina & auguria captant. Deinde in tenebris micat atque coruscat. Denique celerrime volat. Hinc cum illi a piscibus majoribus, ut doctissimi *Calceolarii* verbis de pisce volucris utar, *tendantur insidia; quo sic natura ductante, instantes sibi in mari hostes evitet, illorumque præda non succedat, suis innixus viribus, e mari erumpit, ac per aëra evolat, ibique se ipsum incolumem servat.* Quæ omnia præstantiam piscis, & qua gaudet præ aliis, prærogativam maximam arguunt. De hoc nobili pisce differit quoque *Gesnerus* p. m. 499. dicendo: *Affertur ad nos e Dantisco: nam est in Borussie litoribus frequens.*

In

In MARI GERMANICO,

Inter Angliam & Norvegiam invenitur piscis, qui habet duos pedes & quatuor alas: quæ moventur flexæ ad interiora ventris & pectoris sui, sicut aliarum avium ala. Ol. Magn. Epit. L. XXI. c. 20.

In OCEANO BRITANNICO

Invenitur Piper Cornubiensibus dictus: Willigby Histor. Pisc. p. m. 282. nec non Gornatus seu Gurnardus griseus. An Hirundo Aldrovandi? idem p. 270. & 280.

Ad FRETUM HISPANICUM s. GIBRALTAR.

Milvus, Hirundo Plinii & Lyra: Sunt testes qui ad Herculis columnas navigarunt, ubi tanta aliquando volantium hirundinum turba conspicitur, ut non pisces, sed aves aquatiles esse credantur. Gesner. p. 434. & Jonston. Hist. Natur. p. 65. & 66.

Inter BRASILIAM & PORTUGALLIAM

Densis agminibus volant (Hirundo & Cuculus) & aliquando milleni, sæpe centeni capiuntur.

William Lithgow Voyage p. 327. In these circumstances of time, I remember almost every day, wee would see flockes of flying fishes, scudding upon the curling water, so long as their finnes be wet, wich grow from their backe as feathred wings doe from fowles: but when they grow drye, they are forced to fall downe and then flye along. their flight will bee the length of a cables rope, un-touching water.

Georg. Meisters Orientalische Kunst-Gärtner p. 14. Was ich aber sonst umb diese Gegend (Spanische See) bemercket/ sind die fliegenden Fischen/ oder wie man sie nennet/ weiße und schwarze Wasser-Mewen. Sed vereor ne Auctor heic confundat Laros cum piscibus volucribus?

Ex navigatione cujusdam Hamburgensis edit. A:o 1549. in 4:to. Cum inter Brasiliam & Portugalliam navigaremus, tandem omnino meridiem versus defleximus, invenimusque passim plurimos volantes pisces, qui alios forte persequentes fugiebant, densis agminibus ita ut catervæ aliæ circiter centenas, aliæ ad millenas viderentur. Eorum aliquando unus & alter in navem nostram incidebat.

In MARI MEDITERRANEO

Capitur Hirundo Aldrovandi Willigb. pag. 281. item Lyra. Ronde-

Rondelitii. p. 282. *Milvus Salviani*, Bellonii & Aldrovandi. Lib. 2. c. 5. *Hirundo Rondelitii* Gesn. p. 514. *Rondine* Romæ in Sicilia & Melita, Falcone, the *Flying Fish*. Willigby p. 283 & 284. conferatur quoque Joh. Leerii Burgund. Hist. Nov. Orb. part. 3. c. 3.

In MARI SYRIACO.

Salom. Schweizer Schiffart aus Aegypten in Palæstinam p. m. 277. Wir sahen auch zu diesen mahl **fliegende Fische** die mit Floßfedern hoch über dem Wasser bey einen Büchsen schuß fern flogen.

In MARI ADRIATICO

Cuculum quoque reperiri, ibique ab accolis *Rondele* vocari, testis est Gesnerus p. 434. Huncque eundem

In LITORE GALLICO

nomine *vit volant* Gallis venire, & Gesnerus l. c. & Willigby pag. 284. affirmant.

Ad INSULAS CANARIAS.

Dampier Voyage to new Holland p. 13. We had brisk N: N: E: and N: E: winds from Teneriffe; and saw *Flying Fish*, and a great deal of sea-thistle weed flouting.

In OCEANO intra TROPICOS.

Joh. Leerii Burgundi Navigat. in Brasil. cap. 3. *Ad tertium fere gradum citra Aequinoctialem pervenimus, ibi maximam suum marinorum copiam — ex aliisque generibus quamplurimos cepimus. Quo in numero erant piscium volantium, de quibus, cum nauta mentionem facerent, existimabam nobis imponere velle; donec ita se rem habere comprobavit experientia. Tum e mari emergere, & sublime volando gregatim petere pisces vidimus, in morem a laudarum sturnonumque, volatus vero altitudine hastam aequabat, longitudine centum passus. Sæpenumero ad malum impingentes cadebant, & manu facile capiebantur. Piscis est, ut eundo & redeundo animadverti multoties, haleci valde similis: paulo tamen longior & rotundior: habetque sub gutture paleolam, alis ad modum vespertilionis toto corpore contextis porrectisque; sapore autem suavissimo & probatissimo. Ceterum quoniam hujus generis nullum citra Tropicum Cancris videram, primo existimabam, quod calore gauderent, sub Torrida Zona degere, in neutramque partem*
polos

polos versus excedere. Sed cum quidam scripserint marinas hiru-
dines, prope fretum Magellanicum videri: quas opinor easdem es-
se, rem in medio relinquere visum est.

Hieron. Benzon. Hist. nov. Orb. cap. I. Porro quum qua-
tuordecim dies prospero vento (a Canariis) navigassemus, ingentem
vim marinarum avium repente conspeximus: unde non sine incredi-
bili animi voluptate nos haud procul abesse terra, iudicium facieba-
mus. Nocte quoque saepius volucres quidem pisces, longitudine
palmi, in navem nostram volitantes cadebant, quibus haud multo
secus atque piscis vespertilionibus species quadam alarum inerat.

Georg. Marcgrav. Hist. pisc. L. IV. c. 11. Miivipira & Pi-
rabebe Brasilianis, Peixe Volador Lusitanis. Piscis volans, vel hi-
rundo piscis: varia est magnitudinis: major erat Halece, quem
hic describo, & forma rarioris. — Volat hic piscis super aquas in-
star Hirundinis per spacium, quantum sclopeto pertingi potest: ni-
mirum usque dum siccescant ale, tum enim iterum aqua se immittit
alas humectandi gratia & denuo volat. Natura autem huic pisci
alas dedit ut se salvare posset, dum hostis ejus Dorada magna ca-
terva ipsum persequitur. Sapissime mille eorum simul volantes vidi
in Oceano Tropicis interjecto: interdum etiam volando incidunt in
naves, ut nobis etiam factum memini. Caro boni est saporis cocta.

Guill. Dampier nouv. Voyag. p. m. 92. A trois degrez de
latitude meridionale nous eumes le vent Sud-Est (תימן וקרם) —
durant tout ce tems là nous ne rencontrames rien de remarquables
non pas même un poisson, si ce n'est de poissons volans.

Rochefort Hist. Nat. & Moral. c. 16. art. 1. p. m. 183. — Dés qu'
on a passé les Canaries, jusques à ce que l'on approche des Isles d' Ameri-
que, on voit sortir souvent de la mer, grosses troupes de poissons, qui
volent la hauteur d' une pique, & pres de cent pas loing, mais pas d' a-
vantage: par ce que leurs ailes se sechent au soleil. Ils sont presque
semblables aux Harangs; mais ils ont la teste plus ronde, & ils sont
plus larges sur le dos. Ils ont les ailes comme une chauve-souris,
qui commencent un peu au dessous de la teste, & s' estendent presque
jusques à la queüe. Il arrive souvent, qu' ils donnent en volant
contre les voiles des Navires, & qu' ils tombent même en plein jour
sur le tillac, ceus qui en ont fait cuire, & qui en ont mangé les trouvent
fort delicas.

Guy Tachard Voyage de Siam Lib. I. pag. 27. *Il est vray que nous ne commençames à trouver beaucoup de poissons qu'à cinq ou six degrez au de çà de la ligne. — p. 33. Nous rencontrames beaucoup moins de Bonites qu'on ne fait ordinairement, peut être à cause qu'il n'y avoit pas alors un si grand nombre de poissons volans dans ces mers. Nous ne laissâmes pourtant pas de voir plusieurs bandes de ceux-ci s'élever en l'air environ huit ou dix pieds de haut, & voler cinquante ou soixante pas avant que de se replonger dans l'eau pour mouïller leurs ailerons, & prendre de nouvelles forces contre les Bonites, qui souvent les attrapent à la remise, ou qui sautent hors de l'eau pour les prendre en volant. — Un de ces poissons se trouvant un jour poursuivy de pres sauta dans notre navire, & donna dans la tête d'un Pilote. — Il étoit de la figure, de la couleur & de la grosseur d'un Harang, le dos un peu plus epais & le devant de la tête arrondi comme le Rouget avec des ailes au dessus des oüyes fort semblables à celles des chauve-souris.*

Joh. Ludwig Gottfrid. Hist. Antip. p. 13. **Boladores** seind **fliegende Fische**/ die man in den Tropicis findet/ haben zu Feins de Dorados, welche sie verfolgen/ daß sie die Flucht geben müssen.

Olof Erichsons Willmans Resa til Ost-Indien p. m. 576. *Then 6 April seglade wi then stora Ön S. Jago eller Jacob förbi med många höga Berg/ ther bran eld på åtskillige plåser om Natten. Then 8:de sågo wi först flygande Fischen/ såsom Sillar/ hvars wingar the woro som en Väderlapps: The kunde och flyga så länge som Vingarna woro wåta.*

Joseph. de Acosta Hist. Nat. & Mor. L. 3. c. 17. p. m. 45. *Boladorus (dat is vliegende visch geseyt) is en ander soorte van viskens, die men in de Zee binnen den Tropicos vindt, ende ick en weet niet, dat se buyten dien gevonden wort. Desen worden van de Dorados vervolcht, ende om haer daer van te bevrijden, heffen haer uyt der Zee op, vlieghende, alsoo een goet stuck weeghs door de lucht heen waerom die Boladorus genaemt worden, hebben vleughelkens gelijk als van styf doeck ofte parckement. die haer een poos in de lucht ophouden. In het schip daer ick in voer, vloogh ofte sproncker een in, die ick de ghedaente van de vleughelen sack, ende waren als ick gheseyt hebbe.*

Francisc. Draken Navig. 2: in Ind. Occid. p. 16. no. 19.
Piscis

Piscis volans (seu avis potius) ad vivum expressus, quales in mari Atlantico innumeri inveniuntur, ita ut aliquando in naves cadere soleant, cum enim ad 200 passus volarunt, in mare rursus decidunt. Aliquando magna copiâ convolant, ut Delphino vel Bonito, qui etiam marinus piscis est, & ipsis insidias subinde struit, resistant, ultra dimidiam ulnam in longitudine habent.

Paralipom. Amer. fol. 86. Jam volaticos tibi narrabo pisces, postquam superius in Manatis terrestres exposui. Baladores communi nomine dicuntur, noruntque volare aliquantum, versanturque ut plurimum in ea parte Oceani, quæ intra Tropicos continetur. Hos inimico odio persequuntur Dorados (Auratae,) quæ illos, postquam natando hostem effugere non valent, ad volatum confugere cogunt.

Conferatur quoque Otto Fridr. van der Groben Guineische Reiß-Beschreib. p. m. 16.

Francisci Calceolarii Mus. S. I. p. 75. Postquam autem in duos hos pisces ob volatum celebres, incidit sermo, obiter, ut quid memoria dignum, referam, quæ ab iis, qui orbem lustrarunt, traduntur. Scribunt namque circa Africæ litora, non longe a Guinea, gregatim, tantaque copia simul pisces evolare, ut procul conspicientibus insula quæpiam spectari videatur.

Juxta PROMONTORIUM BONÆ SPEI

navigantibus in Indiam orientalem magnâ copiâ se offerunt hi pisces, & quandoque in naves sponte decidunt, noctu præsertim. Wormius, & ex hoc Willigby p. 284.

In OCEANO OCCIDENTALI

Ad Pernambuco & Brasiliam.

Arnold. Montan. Amer p. 387. Die Zee is ongemein vischrijk. — Die vliegende Vischen hebben gedaente van Haerlingen, maer nergens na zulk een groote: op haer vleugels bestaende uit kraekebeen, vliegen ze zoo lang nat blijven. Geen ellendiger visch als dese. Doorgaens schoolenze als een wolke te zaemen. Terwijl voor vervolgende vischen uit zee opvliegen, worden van de Meeuwen in de lucht gegeten.

Jonston. Hist Nat. p. 10. *Conspicua in novo orbe volantium (Harengorum) nubes.*

Juxta FRETUM MAGELLANICUM:

Colondrinos pisces ulnæ mensura longos, apprime volandi

facultate valere, iisque acerrimos hostes esse Auratas, reliquos quoque pisces. Fr. Calceol. Mus. p. 77.

In OCEANO ORIENTALI.

Joan Neuhofs Sinische Reiß-Beschr. p. 227. So bald wir waren in die See kommen / und gemeltes Eylang (Pulo Tymon) nunmehr aus dem Gesichte hatte verlohren / sahen wir mit höchsten Verwundern und Entsetzen **fliegende Fische** / welche bey **ganzen Schwarmen** / aus dem Wasser heraus setzten / und sich in die Luft schwingen. Ehe ich mit den wenigen / so noch hinterstellig / unsere Reise beschliesse / wil ich die Art und Eigenschafft dieser fliegenden Fische in etwas berühren / auch dero Gestalt im obensiehenden Kupffer recht lebendig vor Augen stellen: Sie werden von andern Fischen / sonderlich Tonnynen / sehr begierig gefressen. — Dannhero auch solche Fische nimmer allein schwimmen / sondern sich bey **großen Hauffen und Schwarmen zusammenhalten**. So bald sie ihre Feinde / die ihnen im Meer nachstellen / ansichtig werden / machen sie sich entweder mit Schwimmen auff die Flucht / oder **fliegen mit ihren Flügeln** zum Wasser hinaus ; welches oft in so großer Menge geschieht / daß man das Wasser unter ihnen kaum sehen kan. Es flogen diese Fische vor unsern Augen so hoch aus der See / bis an die **Helfte des Mastbaums** ; in die Länge aber können sie nicht viel weiter / den 150 Schritte komen. - Im fliegen vergehen sie zuletzt des **Schwebens / Regens und Bewegens** ; denn sie so oft aus Mattigkeit / gegen die **Segel oder Wände** / bisweilen auch auff dem **Überlauff** der Schiff / in großer Menge **niederfallen** / und mit den Flügeln an der Wand hengen bleiben. &c.

Willem Isbranz Bontekoe van Hoorn Avontuerlyke Reyse p. m. 16, & 17. Wy waren doe met ons 72 personen in de boot, saghen malkanderen met bedroefde Oogen aen, hebbende noch eten noch drinken, daer en was gheen meer broodt, noch de Micuwen quamen niet meer, en het wilde niet regenen. Doen 't nu weder op het onghesienste was om 't leven te houden, soo quamen (door des Heeren barmhertigheyt) onverliens *uyter Zee opbarsten, een parthey vliegende Vischen*, zynde so groot als een groote Spieringh, in maniere als een School-Muschen, en vlogen in de boot. Daer wast doe aen r'grabbelen, elck dee syn best om wat te kriegen

hen. Wy deylden die om, en aten die raw op, en *smaecten als honigh.*

Afbeeldingen van allerhanden figuren. Amsterd. sine nomine Auctoris & anni.

Dee *Zeeharder* ist een vliegende visch, die menighmael in de Schepen komt vliegen.

Die het niet gelooft leest Bontekoe die daer van schrijft en sael daer niet om liegen.

De Zeewinck en Zee *Zwaluwe* wonderlijk van aert. Zy eten en drincken, maer wynick van waert.

§. XIII.

Quemadmodum ex allatis satis superque constare arbitror, ubi & quo potissimum in loco, tempore editi miraculi, castrametati fuerant Israelitæ, pisces item alatos ubique fere locorum, præcipue vero intra Tropicos, ubi & Mare Rubrum, copiosissime videri; ita heic mihi dispiciendum restat, quo maximè vento pisces imarimaris parte exciri & in litus vel continentem agi & propelli poterant. Ex Mappis Geographicis comperimus Mare Rubrum sive Sinum Arabicum, Mari Indico excurrentem, ab Euro-Notho, Zephyro-Boream versus sese protendere, ut adeo ventus, qui secundum Maris Rubri longitudinem flare concipitur, ab Euro-Notho spirare debeat, ut ex apposita figura, partem Maris Rubri superiorem cis Tropicum Cancræ, ad exemplar novissimæ Nic. Vischeri tabulæ representante, videre est. Multum vero abest, ut diversos ventos קדים & מיתן, quorum mentionem injicit David Ps. 78. v. 26. cum eruditiss. Boscharto & Ludolfo eosdem fu-



isse existimem. Etenim hæc adsertio nonnihil contorta esse videtur, ut eorum scilicet inserviat Hypothesi, qui שלו *Selav*, aut per coturnicem aut Locustam explicant: Siquidem Eurus vel קרוח *cothurnices* ex Ægypto, quod Boscharto placet, advehere nullo modo potuit: ut taceam quod neque Auster, vel תימן *directe flans*, modo locum in quo castrametati tum fuerunt Israelitæ respexeris, id præstare potuerit. Ast clariss. Ludolfo locustarum adventum ex Arabia statuenti à latere, vel fere contrarius est auster, & Euro-Nothus, in totum verò favet Eurus. Quod prævidens facile summus vir de vento hoc non multa differuit, nisi quod in commentarii p. 126. Lectorem remittat ad clariss. Boschartum, qui Davidem קרוח & תימן pro uno eodemque habuisse vento adfirmat, addendo simul ex Boscharto Veteres, cardinales ventos non nisi in Boream & Austrum distinxisse. Porro ad quæstionem Anonymi: *Qualis ille fuerit ventus, cum duo Psalm. 78. v. 26. קרוח Eurus & תימן Auster nominentur? Et an simul an successive flarint? utrum etiam naturalis fuerit annon?* in Dissert. p. 41. ita respondet: *Questio ista nostram principalem non ferit: nec non p. 42. ad instantiam Anonymi sequentia regerit. Quæ ad hanc quæstionem vel controversiam eruditè disputantur, nos suo loco relinquimus.* Præterea cum de loco, in quo castra sua posuerant, & unde Selavæ advenerant, agit, adeo obscurus videtur, mihi ad minimum, cui Lynceis uti oculis rarò contingit, ut aliter non percipiam, quam quod Sinum Persicum cum Arabico, naturâ tamen ab hoc distitissimum confundat. Indicat hoc ipsum exegesis ejus in comment. p. 186. ad verba textus: *Et ventus profectus est à Domino Et abripuit Selavas a mari: Rubro scilicet late sumto, ut etiam Sinum Persicum complectatur.* Pro mendo typographico hæc interpretari conabar, usque dum ex alio loco comperi Auctoris hanc esse mentem. Etenim in Dissert. part. 2. p. 43. Anonymum refutaturus ita loquitur: *nisi trajetum asseramus, nullam probabilem rationem dari posse, cur maris hic fiat mentio. Nam in communi loquendi usu, si res cis mare reperta, ad nos afferatur, nullam maris mentionem facimus. Ita hic simpliciter dicere suffecisset, ventis australibus vehementibus Selavas advectas.*

Tum enim quivis intellexisset quod etiam ex Australibus regionibus, speciatim ex Arabia, quantacunque inter Sinum Arabicum & Persicum extenditur, venerint. Occurrere quidem nititur huic rationi auctor noster (Anonymus) dum nobis coturnices tanquam aquaticas vel litorales aves, quæ in algis maris rubri nidulentur, representat: quasi propterea à mari abrepta in textu dicantur: In verbis autem insequentibus adventum Locustarum ex Africa infert Cl. Ludolfus, non quidem (ita verba ejus sese habent) ex ea Africa parte, quæ Ægypto vicina est, sed paulo superius, Habassiam versus &c.

Quidquid sit, de vento parum solícite videtur disquirere, quod mihi non arridet eam potissimum ob causam, quod sanctus David hanc circumstantiam memoret & diligenter quoque describat verbis Psalmi supra citati: וַיֵּצֵא קַרְיִים בַּשָּׁמַיִם וַיְנַחֵם יְיָ תִּימָן proficisci fecit Eurum in caelis, & induxit in fortitudine sua Austrum. Attendas quæso, quam egregie hæc meæ favent sententiæ. Nimirum Euro opus fuit, ut aqua maris rubri ab incumbente mari Arabico & Indico magis commota, pressaque versus extremitatem, (ubi & promontorium Pharan) altius ascenderet, & cum hac pisces hi, procellas quam maxime evitantes, in unum cogerentur. Auster vero vel seorsim flans, vel Euro junctus, ut vult Boschartus, iisdem piscibus in litus & castra Israelitarum ad mare usque extensa circumquaque propellendis inserviret. Hoc etiam hisce in regionibus evenire, expiscatoribus nostris & maris Balthici præcipue accolis percepimus: Scilicet quod pisces in specie minores, flante Austro tum magis quam aliàs litora atque continentem petant; ut adeo illud cantilenæ heic satis notæ locum dederit:

I stora Roslags Skiär när Wädret blås i Söder
Fins ther et Slag af öf/ som kallas Tusen-bröder;
Och fast then liten är och kan ej mycket prunka /
Så kommer han likväl thet Gubbe-skägg at runka.

Id vero quod ad mare rubrum adinet, observari mereatur, Euro-nothum in eo maximum ciere motum: alii enim venti a continente, & montibus, quibus undique fere clausum est, impediti vim suam in id exercere nequeunt. In australibus

libus quoque locis flante Euro-notho vel austro pisces alatos, latentibus etiam aliis, frequenter videri testantur multi, & in his Dampier Itiner. pag. m. 92. A trois degrez de latitude meridionale nous eumes le *Vent Sud-Est* (quasi תימן וקרים) il y demeura assez long tems, & souffla assés gaillardement. Durant tout ce tems la nous ne rencontrames rien de remarquable; non pas même un poisson, si ce n'est *des poissons volans*, dont on a fait si souvent la description. Et Rennefort Hist. des Ind. Orient. p. m. 40. Lors que la mer est émeüe, les marsouins sautent en si grande quantité, qu'elle en est quelque fois toute couvertes l' espace de trois ou quatre lieües. Les *Bonites* communement grosses comme de saumons sont melez parmy les marsouins: les *poissons volans* de la grosseur, & presque du goût des harancs, s' elevent en l' air, & donnent souvent dans les voiles &c.

Et est certe in Indiam navigantibus notissimum, pisces volantes eò quam maxime ferri abducique, quo venti flant spirantque. Hinc quoque egregie atque notanter Oppianus Lib. l. de piscibus, hisce volatilibus aliisque ejus generis.

Exhorrent nigram magno stridore procellam:

Formidant gelidam brumam fluctumque furentem:

Accumulant circum terram, fabuloque teguntur.

Et Plinius Lib. 18. c. 35. Loligo volitans, concha adhaerentes echini affligentes sese, aut arena saburrantes, tempestatis signa sunt. Quam cum ventis sympathiam, non vivis tantum, sed quod magis mirandum, etiam mortuis inesse, testatur doctiss. Kirkerus Mus. c. l. p. 4. dicendo: *Magnes Æolius: & est piscis volans, quem Hirundinem vocant marinam, flantem ventum intra cubiculi laquearia designans.* Ibidem cap. 2. *Secundum ovatum inter octo tumentes vento genios, suffixam tholo medio pendulam volucrum seu hirundinem marinam adspirantes cum hisce inscriptionibus exhibet, quarum prior ex Mar Ephrem deprompta sic habet. Sapientia thesaurus inexhaustus, quicumque eam invenit, beatus ille. Speciem enim sub humano habitu divinam geret amicus Dei & hominum factus.* Alterum Ægyptiacum effatum ex *Adris sive Mercurio trismegisto desumptum, cu-*
jus

ius verba sunt. Est cælum superius, est cælum inferius, omnia supra & omnia infra, hæc intellige & properare. Hirundo porro marina hujus ovati centro intra orbem seu stellam nauticam, pendula mirificum sympathiæ experimentum monstrat, scilicet piscis est volatilis, qui undique lateralibus fenestris ac rimis occlusis forinsecus spirantis auræ proditor est. Hinc Gesnerus de Aquatil. p. 308. Cuculus Bellonii: *See. Dan Germ. i. e. Gallus marinus; forte quia istiusmodi pisces suspendi solent aridi, ut pro vario corporis motu & capitis obversione ventos ac tempestatis mutationem, sicuti cantu gallinæus, indicent.*

Septimo queritur: An etiam alii pisces præter volatiles vel sponte, vel a causis externis impulsæ, in ripas atque litora maris nonnunquam projiciantur? Affirmatur.

Hanc verò quæstionem antequam adgrediar præmonendum esse videtur, non ea fini agitari hanc quæstionem, ut de miraculo extractorum vi venti Selavim, velimus quicquam detractum. Namque miraculosum satis est postridie evenisse, quæ eventura nomine Dei omnipotentis pridie Israelitis prædixerat Moses. Certos item & peculiare ventos jussu Dei eò spirasse quò dirigere hos volucres voluit Deus. Arguunt illa satis res creatas in universum omnes, imo ignem, aerem, aquam &c. inservire & obsequi voluntati Divinæ, quandocumque supremo rerum moderatori ita visum fuerit. Hinc est, quod miraculi loco habuerunt populi tempestate perterrefacti, quando Servator ventum objurgavit dixitque mari, *sile, obmutesce*; inter se commurmurantes: *Quisnam iste est, ut etiam ventus & mare auscultent ei?* Marc. 4: v. 41. Adducuntur vero sequentia eam tantum ob causam, ut adpareat nullum hic reperiri prædicatum, quod non melius ad pisces etiam non volantes, quam locustas adplicari possit. Sic cum Cete nobis *Sill-Drake/ h. e. terror halecum*, dictum, haleces persequi & insectari instituit, in examinibus præprimis observare licet, totum agmen, quantum est, ob metum fugiens, in syrtes atque litora maris sæpe effundi. Sunt & aves quædam marinæ, *Mergi* Latinis dictæ, antiquis Gothis *Suleg* & *Sule*; aliis *Sua*; le Hebr. *פִּינָן* Finn. *Calacaja*; Angl. *Scheldrake*. Germ. *Schulus*

Storn / Scholuchern & Scholuchereſ. Pomeranis atque Stetinis
 Schalukren / Schalueren / Schaluchern & Scholuchern / an Seleu-
 cis? Plin. Hæ ſtatis anni temporibus magno numero coëun-
 tes, continua in mediis aquis corporis ſui immerſione, ala-
 rumque pulſione & collifione, nec non mutuo clamore in-
 gentem excitant ſtrepitum. Quem ubi animadvertunt piſci-
 culi, ut haleces minores, gobiones, apuæ, ſprattæ &c. præ
 metu in litora mox aguntur multitudine innumerabili plane
 & confertiffima, ut crederes datâ operâ eos coacervatos & ac-
 cumulatos, (unde & hodiernis Svedis Sfræckor & Rörfogel au-
 diunt. h. e. *aves terrentes & fugantes: ſcilicet p ſces*) Homines
 autem qui oras maris atque lacuum accolunt, & tempus bene
 obſervant, ſtatim præſto ſunt, & retibus, naſſis, aliisque in-
 ſtrumentis piſcatoriis tantum piſcium sæpe occupant, quantum
 rei eorum familiari per annum ſufficiat. Quamobrem & hiſce
 gratificaturi avibus, volunt eaſdem extra teli jactum eſſe. Sed
 & natura atque ſponte ſua, piſces, tempore inprimis verno &
 autumno litora petere, præter experientiam quotidianam, in-
 numerata comprobant teſtimonia. Hinc Ælianus de Animal.
 L. IX. c. 57. p. m. 205. *Ineunte vere, cum cælum ſerenum eſt, &
 dies lati illucent, & herbe prata conveſtiunt, planta virere inci-
 piunt, tum piſces maris tranquillitatem & temperiem ſentientes, ad
 extimum ac ſummum mare efferuntur, vagosque & ſaltatorios a-
 gunt motus, & tanquam peregre redeuntés prope a continenti natant.*
 Idem c. 39. *Piſces qui in mari degere ſolent, prope fluvium ali-
 quem aut lacum, cum vicini ad pariendum fuerint, e mari in illos
 ſubeunt, aquam ſcilicet à ventis & fluctibus quietam cupide am-
 plexantes.*

Willigby p. 222. *Spratti & Sperlingi: qui quoniam in pro-
 fundo plurimum verſantur, quemadmodum & in mari, circa Paſcha
 duntaxat in ſummas aquas emergunt, aut loca vadofa adeunt,
 eâ tantum tempeſtate piſcatorum retibus implicantur, ut & de car-
 pionibus in lacu Winander-mere captis obſervatum eſt.*

Ol. Magn. Epit. L. XX. c. 9. *Sæpe etiam accidit, ut sævi-
 entibus tonitruis, angvillæ tanquam non ſecuræ in gurgite, aquis
 exilire volentes, vel retibus, vel hamis, vel caſſibus, ac ligneis adifi-
 ciis*

*sis quadratis perforatisque, in maximo numero capiantur: Ee
 hinc est major incolarum proventus, quando tonante cœlo ab an-
 tris excitantur anguille, alias difficulter exiturae. ibid. c. 10. p. 167.
 Ubique etenim tanta piscium occurrit multitudo, ut quibuscunque
 piscatoriis instrumentis, etiam singulis membris applicatis, facillime
 capiantur, maxime in sinibus maris, & fluminibus, quo magna
 societate se recipiunt pisces, ut tranquillius tempestatibus liberati
 ac securiores degant. cap. 11. Quidam etiam fossas faciunt juxta
 fluminis ripas, ut aqua ingrediatur, tabulisque obstruunt, ut pisces
 quietem capturi, ibi delitescant: qui deinde per insidias rapiuntur:
 idque frequentius autumnno, quam æstate contingi propter sæviores
 tempestates. cap. 31. p. 172. Halec in litoribus meridionalibus Go-
 thia terra Schoningia, veteri jure ad regnum Gothorum, sub princi-
 pio Autumni in tanta multitudine plerumque capitur, & infinitis in va-
 sis sale conditur, exportaturq; ut sufficiat in salsamentorum genere,
 majori parti totius Europæ cibanda: congregantur enim illic super la-
 tas longasque ripas in domiciliis, & tentoriis spatio duorum mensi-
 um, ex omnibus vicinis nationibus diversæ sortis mercatores, pretio vel
 rerum commutatione hujusmodi halecem ementes, ut navigiis abdu-
 cant. Evenit plerumque vel levissimo pretio comparari queat, ex ma-
 ximo ejus accessu; quoniam tam vasta in multitudine litoribus of-
 fertur, quod non solum retia piscantium lacerentur, sed etiam in ag-
 mine illo bipennis, vel lancea militaris in medio piscium immif-
 sa firmetur; — Est etiam eodem tempore copiosissima halecis pesca-
 tura in litoribus Angliæ & Scotiæ &c. — p. 173. Hujus piscis ma-
 ximo motu, & reflexu vasti sui agminis quasi fulgura & coruscationes
 per æquora excitata apparent, fulgura halecis communiter nuncupa-
 ta. Ubique super aquas in mari lumen videt, gregatim adnatat,
 & hoc astu ad retia statis temporibus allicitur, quasi paratus ad capi-
 endum, ut jussu Dei (qui dat escam in tempore opportuno) ad
 usum & nutrimentum infinitorum hominum rapiatur. Hyberno tempore
 in abdito maris, ad consuetum terminum, usque dum capiatur, se abs-
 condit. Appropinquat etiam litoribus propter contemplandos ignes
 copiosos, ante tentoria mercatorum accensos, veluti in militaribus castris.*

J. Neuhof Sin. p. 375. Ben Changxa und Nauking in der Pro-
 vintz Huquang, werden aus dem Flusse Kiang in April und Maji
 R 3 Monat

Monat Fische / von den Sinesern Xiyu, von den Portugisern aber Sauel (annon hw?) genant / sehr häufig gefangen. Zu welcher Zeit der Keyser einen seiner fürnehmsten Cämmererer dahin sehet / der ihm etliche Schiffe voll / mit Eys verwahret / lebendig gen Peking senden muß.

Plinius Lib. IX. c. 30. p. 195. *Sepias quoque & Loligines ejusdem magnitudinis expulsas in litus illud, idem Auctor est.*

Arent Berntsen Berg Danm. oc Norg. Herligh. p. 298. Det händ der oc undertiden / saa som Ao. 1625 at unge Huale / som forfolgde oc jage efter Schild / dem forlöbe udi fiorden oc snefre bugte / hvor bönderne dem blife waer / oc sætte Garn neden fore / saa at de da Schild i stor Mengd / saa vel som samme unge Springhuale kunde jage paa Landet oc fange / saa som i bemelte aar da de ved 2 mil weigs synden berg paa den tid oc sted / saadanne Springhuale / wid 17 eller 18 jagede i land / bland hwilke vaare nogle af 16 / 17 oc 18 alnis lengde.

Schonevelde Ichthyol. p. 28. *Decimum (genus Balænarum) vocatur Fischrake 30 ulnarum longitudinis, & est utilis, eo quod fugat alec versus terram.*

Christ. Fyrer von Haimendorf Reisk. Beschr. p. 149. Die kleine Buben stehn an den Ufer mit ihren Warffgarnlein / und wan die Delphin zu dem gestatt kommen / und die Fische vor denselbigen fliehen gegen den Land zu / so werffen sie das Netz / und fangen ziemlich viel / ist sehr lustig zu sehen ; dan die Delphin helffen ihn gleichsam fischen / und unterdessen fängt der Delphin auch und speiset sich / dann kein Fisch im Meer ist / der mehr die kleine Fischlein frist / dann der Delphin, darumb wird er Cacciatore di mare oder Meerjäger genant ; sie kommen gar nahe an das Land.

Lud. Hennepin Reise c. 26. p. m. 174. Wann sie nun die Uale bey den Glanz des Feuers sehen / fangen sie dieselbige sehr überflüßig / weil die großen weißen Meerfische sie verfolgen und ans Ufer des Flusses treiben / dahingegen sie selbst den selben sich nicht nähern können.

Alianus Lib. II. c. 8. *Deinde perterriti (piscis a Delphinis) aut ad saxum aliquod manent frequentes cum tremore & metu, aut ad litus impulsu exsiliunt. — Ex Delphinorum igitur natatu & piscatorum remigatione undique in angustias compulli, quod sentiunt sibi nullum ex tantis angustis exitum patere, idcirco stant & manent: unde efficitur, ut eorum magnus numerus capiatur.*

Ex

Ex inundatione item aquarum atque oceani fluxu & refluxu, (qui si ullibi, certe in mari rubro est evidentissimus) immanem piscium copiam in continentem ferri, testimonia tantum non innumera certissime evincunt. Hinc Ælianus Libr. X. c. 43. *Maximis aestatis caloribus cum in Ægyptiorum agros Nilus redundat, atque explicati levisque marini aquoris speciem similitudinemque gerit: tum Ægyptii ibi piscantur, ubi antea arationes essent: & navibus ad fluvii accessionem accommodatis preparatisque navigant. Postea vero quam Nilus redit ad se, atque ad pristinam modi rationem a natura sibi attributam, pisces a parentis fluvii recessu deserti & aqua destituti, in brevibus limosis ad prædam agricolis relinquuntur. Atque hæc piscium Ægyptiis ceu messis quædam est.* Idem L. 14. c. 3. *Capiuntur etiam pisces sine nassis, hamis & retibus hoc modo. Sinus maris multi desinunt in paludes quasdam, quæ quidem vadose sunt. Ad hæc loca periti piscatores eo tempore cum a procellis & tempestatibus conquiescunt multos mortales adducunt, eosque jubent inambulare, & arenam catenus proterere, & conculcare, quoad ex vehementi pedum impressione, bene alta vestigia faciant: quod si nec ipsa vestigia concidens arena confundat neque ventorum perturbatione aqua concitetur: non longo intervallo eo ingressi in vestigiis impressis planos pisces consopitos, Psettas, Rhombos, Passeres, Torpedines & plerosque alios ejusmodi capiunt.*

P. della Valle Reiß-Besch. Part. 3. p. 230. In deme wir also an dem Ufer fort ritten/ bemerkte ich daß der Strand zu Combrù, sonderlich wo keine Häuser und nicht viel Leute waren zu gewissen stunden mit etwas weisses und rundes bedeckt war / welches von weiten schiene / als ob man etliche stücke silberne Pflasters ausgeworffen hätte. Es wurde mir von unterschiedlichen Inwohnern/ wie auch von etlichen Engländern/ die dieses Meers kundig waren/ welche ich deswegen befraget/ gesaht/ das es ein **Auswurf des Meers**/ und in dieser **ganzen umbliegendẽ Gegend gargewöhnlich sey**/ woran man dieses Land von weiten erkennen könne. Oder vielmehr/ daß es eine Art von Fischen seye/ welche etlicher Maßen ein Leben/ jedoch aber keine Gestalt einen Thiers / und keine Bewegung haben. — Wan nun das Meer zu gewissen stunden ablauffe / so bleibe dieser **Außwurff**/ weil er keine Bewegung von einem Ort zum andern habe/ und das Ufer sehr niedrig

drig seye/ auf den Rand offen liegen/ biß das Meer wieder wachse / und von denselben wieder bedeckt werde.

Topogr. Norv. p. 115. Sonsten können sie auff den Klippen stehen und allerhand kleine Fische fangen / und im **Tang** oder **Meergrase am Ufer** Tang-Spreling/ (ist ein Fisch wie ein Mal) Dsters/ Hummers oder Meerkrebs und Krabben zu lust essen. Ihre Schweine wühlen aus dem **Sande am Ufer überflüßig den Fisch Syll** (hw) heraus/ welcher ist wie ein kleiner Hering/ mit einem kleinen Spitzen-Zacke auffm Rücken/ und viel zum Was auffm Nagels gebrauchen wird.

Dalecampius in Plin. c. 57. Lib. IX. *Prope Mompeffulum in vicam quem vocant Baillargnes, ad ripam amnis Liria, vulgo Lez. pisces effodiuntur.*

Peder Clausons Norriges Beskrifvelse p. 24. Af haffvit oc Fjordsberne/ Torst/ Lange/ Hellefist/ Makrell/ Røcker/ Sey oc ofverflodig **Sild**/ naar at den gaar der til Land.

Maffejus Hist. Indic. Lib 3. *Ipsomet Festo Assumptionis die, ne quid miraculo rem possit eximere, solito vehementius intumescens pelagus, ingentem Locustæ (marinæ s. Squillæ) numerum ad ipsas templi radices ejecit, quæ a Lusitanis gratulabundis avida collecta in multis dies abundè suffecit.*

Joh. Barrius Hist. Lusit. Decad. 2. Lib. 1. p. 16. *Alevantouse o mar em furia. & cada vez que o rolo delle descarregava na terra da ponta, onde estava esta sua hernida, lançava dentro grande numero de Lagostas, que os nossos ouveraon por manna enviado do ceo: porque nao samente a os saos, mas a os doentes derao vida, & foi tanta a copia, que teverao nellas hus dias que comer. h. e. Concitatum fuit mare atrociter, & quotiescunq; pervolveret fluctus suos in litus ad promontorium, ubi extabat sacellum ejus (sc. Mariæ) simul ejecit ingentem numerum Locustarum (scil. marinarum) quas nostri accipiebant tanquam Manna de cælo demissum, quia non tantum sanis, sed & agris vitam dabant; tantaq; erat earũ copia, ut aliquot diebus alimentum sufficerent.* Conf. super his Cl. Ludolf. Comm. p. 182.

Plinius Hist. Nat. L. IX. c. 57. p. 206. Piscium genera etiamnum a Theophrasto mira produntur: circa Babylonis rigua decedentibus fluviis, in cavernis aquas habentibus remanere.

Nils Nilsson Ridpings Resa cap. 81. p. 136. Här (wid Ma-
 laica eller gyldene Chersonesus) fångas och stor Myckenhet af Fisk/
 hwilken the uthan nät eller krof fånga med händerna; En emellan
 Landet är lågt/ och Ebbe eller Floden wäxer / så går watnet högt up
 på Landet/ hwar igenom **Fisken stiger up/** både små och store/ och
 när watnet begynner at falla / blifwer Fisken **ståndandes qwar**
uthi giölar och gropar/ och kan intet komma ther uth / för än
 watnet begynner wäxa igen. När nu Folket förnimmer, at Watnet
 begynner falla/ begifwa the sig up på stranden/ och jaga them tillbaka i-
 gen/ och så kunna the lätteligen fångas med händerna. &c.

Arent Berg Danm. oc Norg. Herl. p. 164. Öfwer dette smale styck
 ke Land haffwer Westersöen nogle aar forleden indbrut i Limfiord / oc
 den/ som tilförende skal hafve worit gandske eller mesten ferskt wand/
 salt giort/ hvorofwer saaden **stor Mengde** Bieder/ Karper/ Bra-
 sen/ Helt/ Aborrer oc desliae/ som den tilforne war riig af/ skal wære
 blesne döde/ oc wed **alle Strandbredde opstylde/** at man på
nogle hundrede Wogue dem icke hafwer kund borttage. Oc
 er siden den tid forskne slagz fiske icke udi Limfiord tilgaen/ men allene
 Flynnder/ Alal/ Hwilling/ Torst/ Schild oc andre **Strandfiske/** som
 oc saa icke ringe / men högt ere at acte.

Joh. Boem. Aubanus de Africa L. 1. c. 6. p. 18. & 19. *Postremi
 qui ad meridiem habitant, in hominis forma ferarum vitam ducunt
 Ichthiophagi, sub Troglodyticam oram in Arabico sinu Barbari
 gentes. — Habitacula habent non longe a mari juxta promon-
 toria, ubi non solum profundæ cavernæ, sed convalles immen-
 sæ & angustæ speluncæ existunt, egressu ipsa natura difficili ac
 tortuoso. Harum tanquam ad eorum usum natura factarum aditus
 magnorum congerie lapidum obsepunt, qua veluti retibus ca-
 piantur pisces. Maris enim fluxu, quod his diebus singulis circa
 tertiam ac nonam horam accidit, oras litori propinquas inun-
 dante: aqua in immensum excrecens opertis locis omnibus, innu-
 meram copiam diversorum piscium secum in continentem de-
 fert, qui quum in diversa loca cibi gratia divertant, refluxente mari
 per lapides pisces in sicco destituuntur. Quos incolæ cum uxoribus
 puerisque concurrentes capiunt, captosque supra petras ad meridi-
 em sitas, nimioque solis æstu incensas ponunt pauloque post
 S
 revol-*

revolvunt: a quibus sic ad solem decoctis carnem omnem excutiunt, & concavo saxo injectam pinsunt, admixto paliuri semine, cibum sibi conficiunt suavissimum.

Certe est tota hæc narratio notatu dignissima, utpote quæ plurimis rerum circumstantiis quam proxime ad historiam Selavarum videtur accedere. Esse autem Maris rubri fluxum & refluxum longe evidentissimum maximumque, ita ut nonnullis in locis, præsertim circa extremitates ejus, transiri possit, præter alios oculatus est testis Christoph. Syrer von Haimendorf/ qui in curiosissimo suo Palæstinæ itinerario sive Reiß-Beschreibung in das gelobte Land/ Nurenb. A. 1646. in 4:to edit. sequentia p. m. 107. refert. Man findet auch allerhand seltsame Ding an dem Ufer von **Schnecken/** groß und kleinen **Muscheln/** und diß ist die Wüste/ darin die Kinder Israel drey Tage gewandert/ und kein gut Wasser haben finden können 2c. & p. 122. Man findet auch viel **selzamer Fische/ Muscheln** und **Schnecken.** fürnehmlich viel Wasser-Corallen in dem (rothen) Meer. & p. 123. (ut nonnulla ex ante allatis hic repetam) Die Caleori leben als da den meistentheil von Fischen / deren sie **viel fangen/** einsalzen/ und darnach **an die Sonne dörren/** sie haben derselbigen eine **große Menge/** wie sie uns dann die erste Nacht zu essen gaben her grossen Schnecken/ 5 Schüssel voll gesotten/ dan wan sie in dem Meer liegen/ kommen kleine Granzebali hinein/ welche ihnen zu Essen zutragen und bleiben darnach in ihren Schnecken-Häuser/ damit sie nicht von andern Fischen gefressen werden. & p. 129. Nach ihnen (nahmendlich Alexander von der Schulenberg und Stephan Bonnet) gieng ich und Jacob Bæyer zu Fuß an das Meer/ da suchten wir **Schnecken/** und die weil wir sonst weit hätten müssen umbgehen/ auch das Meer abgeloffen/ wagten wirs/ und zogen uns auß/ und wadeten **mitten durch das rothe Meer/** es war zu frühe / und eben Zeit/ daß das Wasser wieder anlieff/ derhalben uns sehr angst und bang/ aber wir **kamen hindurch/** ehe es uns groß wurde/ es gieng uns schon biß an den Nabel / und bald hernach unter die Achseln. Hunc autem affluxum maris rubri ventis orientalibus & australibus vehementioribus insigniter augeri, & aquam per consequens altius in litora ascendere ibidemque diutius tardari testatur

statur sæpe laudatus Joh. Boem. Aubanus, loco modo citato: ubi verba ejus ita sonant. *Habent hunc cibum* (nempe pisces in litora projectos) semper *velut e penu promptum, Neptuno pro Cerere eum large subministrante.* Quando vero maris tempestate adeo littori vicina loca multis diebus inundantur, ut nulla detur *piscandi facultas* (quo tempore cibi penuria laborant) conchas legunt permagnas, quarum testa saxis attrita interiori carne cruda, sapore ostreis persimili vescuntur. Ubi vero tempestas ventorum vi diutius perseverat, conchaque desiciunt, ad ossa sive spinas ex piscibus excussas, & in hunc ipsum coacervatas confugiunt &c. Sed similem circa rem audiri quoque meretur Johannes de Montevilla in seine curieuse Reise-Beschreibung von Palæstina, Jerusalem, Aegypten, &c. qui p. m. 136. hoc modo differit. In dem selbiger Lande zu Calonach ist auch ein großes Wunder/ dann alle Jahr auff ein sondere Zeit kommen viel Fisch dahin/ **an einem Ende des Meers/** und seynd der Fisch gar mancherley/ von viel fernem Landen und Wäseren/ deren wird als viel/ daß sich ein Geschlecht zusammen thut / und sich über das Wasser auswirfft / daß jederman Fisch findet/ das währet drey Tag und drey Nacht/ und welche lebendig bleiben / und in das Wasser springen/ die fließen hinweg. Das wolt ich nicht glauben / biß ichs selbst sahe. — und wird ihr oft so viel/ daß sie ein ander außstoßen/ und thun gleich als wann sie Wurzeln suchen auf der Erden/ dann sie graben gegen der Erden. Über etliche andre meynen/ **Gott hab sein Wunder damit gethan/** daran man findet in ihren alten Chronic-Büchern/ daß Ogier und sein Volk gebresten hatten / da er in das Land kam/ darum ordnet Gott/ daß die Fisch dar kamen/ daß er und die seinen zu essen hatten/ dann **Ogier war Gottes Kämpffer.**

§. XIV.

Atque his ipsis existimamus nos argumentis apodicticis h. e. certis & infallilibus demonstratum ivisse historiam Selavarum, qualis in Scripturis sacris traditur ad pisces longe melius quam ad Locustas, vel etiam Coturnices adplicari posse. Succedit, ut alias adferamus rationes, quæ novæ nostræ sententiæ satis

alioquin, ut speramus, adstructæ & vindicatæ, patrocinari videbuntur. Omnium itaque primo paucis dicendum est, quanti habenda sit opinio de Locustis mundis & esu licitis. Non moramur nugas Talmudistarum *octingenta genera* Locustarum mundarum Israelitas Babylonem secuta fuisse, crasse fabulantium, (utpote quas & summus Ludolfus ad partem contemnit atque rejicit: putando *octoginta* pro *octingenta* scribi debere,) neminem emunctioris naris fidem talibus habiturum existimantes. Quocirca ad illud, quod fundamenti loco pro munditie Locustarum substernit vir maximus, accedimus. Locus est Levit. XI. v. 21.

אך את זה האכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע אשר לא כרעים
 ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ h. e. *quod graditur super quatuor*
(pedibus) cui sunt crura ultra (vel præter) pedes ejus ad salien-
dum (in) illis in terra. Descriptio generalis hoc habetur ver-
 su, quam mox v. 22 excipit denominatio specialis quatuor mun-
 dorum genera præcipua constituens *ARBEH, SOLAM, CHAR-*
GOL & CHAGAB. Ego verò hunc locum de Locustis agere
 in totum pernego: quod ubi demonstratum fuerit, Locustas
 nullas mundas esse vel evidentissime consequitur, cum hic lo-
 cus unicus sit, ad quem in tali casu provocare solent eruditi.
 De avibus esu præstantissimis hic sermonem institui certum est.
 In qua sententia eo firmior sum; quo certius mihi compertum
 habeo, esse aves quibus non tantum descriptio hæc generalis
 per omnia competit, sed, quod mireris, specialis quoque, siqui-
 dem hodiernum nobis supersunt aves *ARBEH, SOLAM, CHAR-*
GOL & CHAGAB dictæ. Quibus eruditiss. Boschartus ex sacro
 codice quinque addit, scilicet Gob, Gazam, Chasil, Tzelzel &
 Ielek; *Quæ quonam referendæ sint, Judei ipsi, ut fatetur cl. Ludol-*
fus, diss. part. 3. p. 13. ignorant. Hæc autem omnia cum demon-
 stratu prolixiora sunt, in aliud tempus, mihi reservanda erunt,
 peculiarem enim huic explicando loco operam, commodiore
 sese offerente occasione, impendere animus est. Itaque ex di-
 ctis interim concluditur, pro munditie Locustarum citatum
 Levitici locum non pugnare, atq; cum alius non sit in tota Scri-
 ptura sacra, immundas eas esse omnes judicamus, ita ut firmo
 semper stet talo illud dictum Levit. II. v. 42. כל מרבה רגלים שקק
omne multiplicans pedes duos, abominatio. Hinc

Hinc aliud contra Locustas emergit argumentum, quod con-
 sternationis ex adventu earum ortæ Num. XI. nulla facta sit
 mentio. Quam venenosæ enim sint indolis & naturæ Locu-
 stæ, passim apud auctores legitur, ut taceam Locustas esse anima-
 lia fere omnium salacissima, impurissima, rapacissima & maxi-
 me noxia. Neque hoc ipsum tacet Scriptura sacra testis omni
 exceptione major. Etenim Exod. X. v. 15, 16, & 17. satis super-
 que innuunt, quanta fuerit clades terræ Ægyptiæ ab his illata, &
 undique adeo fuisse trepidatum, ut Pharaon Mosen, quem cete-
 roquin alloquio suo non fuerat dignatus, supplicibus exoravit
 precibus, pro se apud Deum intercedendo averteret istam mor-
 tem. Confer. Joel. c. I. Amos c. VII. v. 1.

Dicuntur autem Locustæ, explicante summo Boscharto, mors
 ex consequenti: quandoquidem haud aliter ac illa animalibus,
 hæc iis quibus vita mortalium alitur & sustentatur, præsentif-
 simum adferant interitum. Ita enim habet sese versus 15. Exod.
 X. *Operuerunt universam superficiem terræ, vastantes omnia. Devo-
 rata igitur est herba terræ, & quicquid pomorum in arboribus fuit,
 quæ grando dimiserat: nihil quoque omnino virens relictum est in li-
 gnis, & in herbis terræ, in cuncta Ægypto. Ambediunt, teste Tacito,
 quicquid herbidum est & frondosum; ut nec culmus nec gramen ul-
 tum (sunt verba clariss. Ludolfi in comm. p. 178.) remaneat, &
 arbores frondibus & cortice tanquam vestibis nudata, instar trunco-
 rum alborum conspiciantur. Audiuntur virorum & feminarum plan-
 ctus, puerorum ejulatus, pecudum mugitus, oviumq; balatus. Tan-
 tam in tota regione tristitiam esse Patres societatis scribunt, ut cor-
 durissimum ad commiserationem promoveatur. Cerneret vias omnes
 miseris hominibus oppletas, qui suapte sponte in exilium profiscun-
 tur, plerisque intereuntibus pecudibus, adhæc oleribus atque frugibus
 destituti fame moriuntur, ut procul dubio pestis ista omnes plagas i-
 psamque adeo pestem longe superet. His similia tradit Boschartus,
 dicendo: Arabes voracitatem Locustarum exprimere verbis in-
 gurgitare, decorticare, corii instar radere & levigare, deglabrare &
 depilare; siquidem hæc animalcula quicquid in agris est ingur-
 gitant, vorant, excorticant, radunt, deglabrant: Neque solo
 morfu nocent, sed & contactu adurunt. Adhæc ut in Damire ex-
 stat,*

stat, saliva earum virus est herbis & arboribus tam noxium, ut in quodcumque incidit, id deperdat. Quid quod plus sæpenumero damni mortuæ quam vivæ inferant, tetro & viroso odore aerem inficientes, unde gravissima sequitur lues, adeoque plures hominum Myriades tali peste, paucis diebus abripiuntur, quam diuturnis bellis. Hinc in Damire nullum est animal perniciosus. Et Muhametes: *Mille animalium species creavit Deus, sexcentas in mari & quadringentas in terra. Sed horum prima pestis est Locusta, qua destruente sequitur reliquorum exitium, ut monile consertum.*

Plura recensere testimonia, immanes prorsus & omnem fidem exsuperantes clades a Locustis inferri solitas comprobantia, supersedeo, cum allata satis superque videantur sufficere. Id vero consequitur vel renitente magno Ludolfo, plura heic statuenda esse miracula, si Locustas intellexeris: nimirum cum, referente Rabbino Mauro, advenientes obtenebrarint solem instar alicujus nubis, & teste Scripturâ, universam operuerint terram: quomodo hic absque miraculo castrorum ambitus tantum contexerint, neque ulterius & quaquaversum immensa terrarum spatia agmine suo compleverint: quomodo ob locustas super castra spatio bicubitali delapsas adeoque præ foribus excubantes, exitus Israelitis patuerit: Quomodo hæc animalcula hominibus non minus quam proventui terræ maxime noxia, ut ex superioribus patet, vel viva Israelitis eorumque pecoribus, herbas, gramina, frutices, arbores omnemque terræ proventum atque virorem non depasta fuerint, vel mortua tetro & viroso odore ne hulum quidem nocuerint, nisi Deus ora ipsis præclusisset, non secus ac leonibus, ne noxam Danieli inferrent. Qui denique factum quod hæc per totos dies noctesque in terris permanserint? cum multorum tamen constet testimoniis, locustas alias certo diei tempore ordinarie demigrare abireq; ut Rabbi Simon Ben Jacob testatur. Quæ miraculorum multiplicatio heic ægre concipi potest. Denique cum memoria cladum Ægyptiis recens per Locustas inflictarum, tam alte animis Israelitarum etiamnum inhæreret, non poterant non primo adventum earum horrere, utpote qui non sibi minus quam Ægyptiis nocere possent: Deinde vix induci, ut de iis deli-
ba-

barent : tandemque ad eas cum deliciis vescendum miracu-
lose compelli. Hinc est quod ex relationibus Judæorum de lo-
custarum esu passim videre licet, non nisi infimæ fortis plebem,
alias fame forte pereundam eas comedisse, quod suspicandi ma-
teriem præbet, lautioris conditionis homines iis abstinuisse, si-
quidem egena & indiga plebs ea nonnunquam in cibum con-
vertit, quæ non tantum præstantiores mortalium horrent, sed
& animalia sæpe rationis expertia. Quid quod in propheticiis
interdictionibus, nunquam non inter cæteras pœnas connume-
rantur locustæ. Ultimo vix credendum est, Scripturam sacram
heic loci tacuisse memorabiles illas circumstantias, quarum a-
libi meminit, ubi Locustarum vel ארבות adventus describitur: ut
silentio præteream, Deum optimum maximum, certo miracu-
lo Israelitis jam demonstraturum omnipotentiam suam dicen-
do Num. XI. v. v. 23. הֲדַר יְהוָה תִּקְצֹר. Hieronym. *numquid ma-*
nus Domini invalida est? dare ipsis in escam voluisse animalia o-
mnium impurissima & horridissima! num enim hoc miraculum?
numque hanc ob causam juberentur Israelitæ in crastinum san-
ctificari, ut habet versus ibidem 18.

Verum enimvero ut hæc mittam, reliqua pro stabilienda Cl.
Ludolfi opinione, argumenta expendere juvabit, utpote quod
primo dicat: *nisi trajectum asseramus, nullam probabilem rationem*
dari posse, cur maris hic fiat mentio, non enim esse in communi loquen-
dî usu maris facere mentionem, cum res cis mare reperta ad nos affe-
runtur. Non opus est mihi cum coturnicum Patronis, ad oc-
currendum huic rationi, Coturnices aquaticas vel litorales aves,
quæ in algis Maris rubri nidulentur, fingere, ut sic a mari ab-
reptæ dicantur, cum nemo non videat trajectum talem ex ma-
ri ipso in PISCES optime quadrare, ut adeo Samaritanum vo-
cabulum פִּיִּשׁ quod idem est, atque Hebræum פִּיִּשׁ meæ sententiæ
tantum ad minimum faveat, quantum alteri. Etenim de pisci-
bus ex alto mari in ripas expulsis non improprie dicitur *transi-*
re, trajicere, ut bene Anonymus contra Ludolfum institit, sed
melius adhuc, si piscium volatilium trajectui acquievisset.

Ad alterum quod objicitur, nimirum phrasin *a mari vel e mari*
etiam de rebus *trans mare venientibus communiter usurpari*: re-
spon-

spondeo, modum probandi non satis sibi constare, siquidem auctoritates ex Græcis & Latinis auctoribus allatæ non probant acceptiones vocum Ebraicarum. Quis enim dixerit מ *min* Ebraicum, Laponicum, Dalekarlicum & Copticum significare *trans*, licet, *a*, *ex*, vel *e* & *ab* Latinis, promiscue usurpentur; cum מ , ipso etiam fatente Ludolfo, numquam *trans* significet. Verba ejus in Diss. part. 1. p. 42. hæc sunt: *Quamvis enim particula* מ *vel* מ *sola & per se nunquam TRANS notet, attamen nihil obstat quo minus res trans mare venientes* מִן הַיָּם *A MARI venire dicamus?* Interim pro mea sententia non tantum ipsa Scriptura & vera vis vocis מ pugnat, sed & auctor libri sapientiæ, qui capite decimo nono vers. 11. ita loquitur: *eis* $\text{וְעַל הַיָּם אֲרָמוֹתָיו אֲנֵיבֵן עִוְטָיו}$ *EK θαλάσσης ὀρθογόμετραν* Interpr. Græc. *In enim consolationem ascendit eis de (ex) mari ortygometra.* Quod nonnulli, inquit cl. Boschartus, *sic acceperunt quasi in ipso mari ortæ fuissent.* In qua sententia video esse quosdam Arabes. Item Afferiph, cui *coturnix avis est, qua exit ex mari.* Et Damir: *Est ex avibus migratoriis: Atque ita ignotum est unde veniat, ut quidam asserant ex mari falso, & in illo videri volantem, alarum unâ immersâ, & alterâ in veli modum expansâ. De quo Ægyptii valde sunt solliciti, ac proinde eam avem pro pretiosa habent.*

Quis vero est, qui apertis oculis non videat, auctores prædictos de *Pisce volucris* vel *Coturnice squamata*, si eundem ita appellare fas sit, non autem *plumata* sermonem instituire. Etenim volatum piscis volucris nihil expressius indigitare potest, quod in ipso volandi actu, unâ aquis quasi immersus alâ, alterâ vero per aera sæpe ferri conspiciatur, ut ex descriptionibus ejus, nec non testimoniis superius allatis satis patet. Quò respicit & Oppianus, eleganter pro more suo, canens libr. I. de pisc.

At radunt summam Milvi lati æquoris undam:

Hos nanti similes dices, similesque volanti.

Deinde, nulla avis alia, proprie loquendo, exire ex mari dici potest præter piscem volucrum, qui ex ipso *mari* & quidem *falso*, quod bene additur, exit. Denique, quoniam fatentibus tam auctoribus aliis, quam maxime clariss. Boscharto & Ludolfo, quod Ægyptus coturnicibus terrestribus valde abundet, quorum

secum piscium examina. Hinc Rochefort Hist. Nat. Nat. Mor. des Iles Antil. cap. 16. artic. 1. p. 185. de poissons volans sive piscibus volantibus.

Il a veu mille fois sous les cercles brulans.

Tomber comme des cieux de vray poissons volans :

Qui courus dans les flots par des monstres avides,

Et mettant leur refuge en leurs ailes timides

Au sein du pin vogueur pleuvoient de tous cotex ;

Et jonchoient le tillac de leur corps argentex.

Atqui si in etymologiis venandis luxuriari non nihil licet, non prorsus incongruum videretur dicere Latinorum vel Itolorum *Coturnix*, *Chotronisse*, & *Coturno*, Hisp. *Cuaderuiz*, descendere à Græc. *ἰχθυοειής*, vocabulo composito ab *ἰχθύς* piscis & *εἰής* Doric. pro *εἰς* avis. Cum hic ipse ab actu volandi *piscis volucris*, *piscis volans* vel *avis* potius plerisque audiat. Unde adhuc inter doctos ambigi solet de vera veterum *Coturnice*; quam alii *coturnicem* proprie sic dictam, nobis *Wachtel*, Germ. *Wachtel* / Flandr. *Qwachtel*; Gallis *Caille*; Angl. *Quayl*. Illyriis *keziepelka* &c. dictam. Alii *perdicem* majorem nobis *Naphona* / Germ. *Rebhun* &c. Alii aliam avem statuunt. Quid si *Coturnix* sit contractum *Gurnit* s. *Gurnat*? *Gornus* & *Gornatus* Gesn. p. 499. Willigby p. 279. &c. quo nomine piscis volans, hirundo Aldrovandi aliàs dictus gaudet. Et hinc forte *Ornithia* atque *Chelidonia* venti, *Gornatos* vel *Chelidonias* adferentes vel ex mari elicientes, vocati, cum & *Phanodemus* scribat, insulam *Delum* ab Achæis idcirco *Orthygiam* nuncupatam, quod ejusmodi volucres gregatim, ex mari proficiscantur in hanc insulam portuosam (*ἑσπεριον*). *Ælian.* *Athenæus*, *Gesner.* *Bochartus.*

Ad miracula vero illa, quorum mentio passim injecta cernitur, quasi *multiplicata præter necessitatem, vim naturæ inferant, sive aliud, nescio quid superstitiose redoleant*, observandum censeo, multiplicationem talem non multum secum habere incommodi; quid quod necessario concipienda sit. Etenim quando unum a Deo patratum miraculum intelligitur, idem plura tanquam indivulso excipere nexu, adparet. Sic simplicis miraculi vicem obtinet, quod viri Judæi *Schadrach*, *Meschac* & *Abed Nego* illæsi exierint fornace ignis ardentis, in quem ob spretum negatum-
que

quæ statuæ auræ a Nebuchadnezare erectæ cultum in chlamy-
dibus, femoralibus & tegumentis (capitis) suis, & vestibus (re-
liquis) ligati conjiciebantur; cum tamen compluscula insimul
facta miracula recenseri possint: utpote quod non tantum cor-
pora eorum ab igne penitus intacta fuerint: Sed neque ve-
stes exusta & absunta: quod manus pedesque vincti projectiq;
in fornacis calore respirare potuerint: quod denique tres tan-
tum immissi in medium fornacis fuerint viri, & adstantes ta-
men per vehementissimas ignis flammæ, mox quatuor ambu-
lantes conspexerint &c.

§. XV.

Ex superius allatis patere quodammodo existimo, num in-
secta volatilia possint כנף ויך vocari? Scilicet extra controversiæ
aleam est, ויך nomen generis esse, & ad insecta commode referri; non se-
cus atque כנף de iis recte predicari. Verum cum altiore mentis
indagine bina Scripturæ Sacræ loca, ubi כנף ויך conjunctim
posita comparent, scrutamur, facile nobis ignoscendum est,
quod etiam hac in parte, a Magno Ludolfo discedimus. Ete-
nim quoniam antea demonstravimus vers. 21. Gen. 1. ubi men-
tio fit vocabulorum כנף ויך, tantum agere de proventu ma-
ris, & Davidem in Psalmis, ubi desiderii Israelitarum Num.
XI: pisces quos in Ægypto gratis comedebant, adpetentium,
satisfactum esse memorat, eadem repetere verba, in aprico cui-
vis est, insecta כנף ויך proprie non vocari, sed in genere
examen piscium minorum, in specie autem volantium, heic
indigitari, haud aliter quam multitudinem vel examen avium
minorum suspicemur כנף ויך dici. Præsertim cum non sit ali-
quis in universa Scriptura Sacra locus, qui sententiam contra-
riam apodicticis confirmet argumentis.

Et ubi penitus vocabulum כנף perpendimus, idem non aliam
modo Goth. Snaf significare deprehendemus; sed & quod for-
te Clariss Ludolfo non incidit, cætum, examen, collectionem, con-
gregationem. Quo ipso iterum coincidit cum Gothico nostro
Knippa; unde Fogel Knippa, fasciculus avium. Siss Knippa, fa-
sciculus piscium. a verbo radicali Knöp Goth. כנף Canaph Heb.
collegit, congregavit, associavit. Et ejusmodi quid etiam innue-
re videtur vocabulum כנף cum ויך conjunctum, utpote exa-

men piscium minorum. ita ut ambo illa vocabula junctim posita significatum habeant eundem, quem vox שׁוֹל h. e. examen piscium minorum. Quemadmodum & hodieque hic in Septentrione vocatur *Silus* / *Sula* / *Sele* Run. Goth. *Sele* Germ. Gesn. nomencl. aquat. *Shole* & *Scole* Angl. Willigb. Hist. pisc. quo nomine in specie quoque *examen harengorum* Goth. *Sil*, ob immanem suam copiam insigniri solet. eandemque ob causam ab aliis ut Germanis *Hering* / Flandr. *Harinck*, Goth. *Hären* / Angl. *Herring*, Latino-barb. *Harengus*; Belg. *Haring*; Gall. *Harenc*, Hispan. *Harinca*. Ital. *Harengo* vocatur. Est enim Goth: *Her* & *Heren*, exercitus, copia, turma. Sed ad שׁוֹל , quod a radice *Sála* / *Sula* oritur. h. e. *congregare, colluviem miscere, coire, confluere*. Nec ingeniosissimo Casp. Neumanno tamen assentiri possum, qui in suo ספר תולדות seu Genesi Hebraica vocem שׁוֹל pro compositam esse dicit a שׁל verbo ficto, operiendi significationem habente, qua tamen *Syla* Goth. confirmat, & לה *adhesit*, לוא Goth. Longo enim absum, ut secundum eam opinionem credam, vocem illam, ideo operiendi & contegendi sensum subire, neda. Locustas ab operiendi vel contegendi virtute, unquam *Selavim* in sacro codice dictas.

בנלך ואע בילא

Emendanda.

Pag. 2. lin. 8. a fin. leg. quæ. p. 6. l. 7. a f. prolixa. l. 2. & 1. a f. tem-pestuosus. p. 9. l. 8. τῆς θαλάσσης it. τὴν παρεμβολὴν . l. 7. a f. τῆς . lin. 22. unicum. p. 29. l. 15. appellantur. p. 44. l. 5. a f. an-senlig. p. 45. l. 22. Ver. Lex. l. 24. מחנה . l. 2. & 1. a f. macellum, p. 46. l. 2. macella, l. 18. field p. 47. l. 10. a f. addantur p. 52. l. 11. a f. סביבות p. 53. l. 16. ἀργυρίας . p. 54. l. 6. a f. manibus. p. 63. l. 8. & 7. a f. an-nuit. p. 64. l. 18. pour Monsr. le. p. 66. l. 7. אנה l. 8. להם l. 21. negationi. p. 67. l. 15. confestim. p. 68. l. 13. cui pro quorum. p. 74. l. 2. attulisset. l. 3. concupiscerent. p. 80. l. 4. Topographia. p. 83. l. 9. & 10. Itineraria, p. 87. l. 10. a f: גדר p. 92. l. 10. a f. som. p. 94. l. 12. a f. μυρί p. 101. l. 22. suffocatio p. 129. l. 14. קדם p. 140 l. 12. a f. & alibi passim Bochartus p. 44. l. 12. vers. 12. lin. 13. ἀθρυγομίτες . p: 12. l. 21. & 22. hamaganch. p. 29. l. 26. à ry congregavit.